

*

51

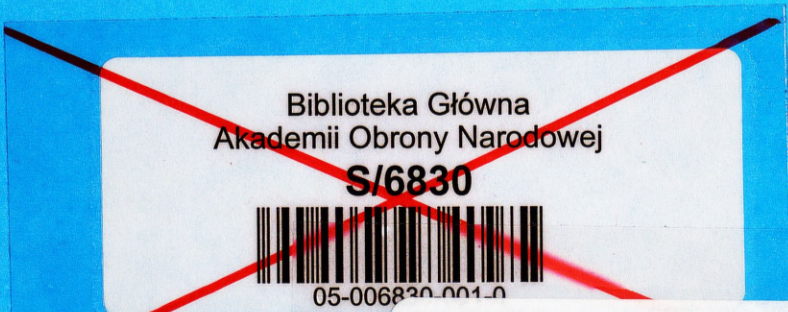
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ

Plk nawig. dr Eugeniusz CIEŚLAK

POLSKIE SIŁY POWIETRZNE W OPERACJACH KOALICYJNYCH

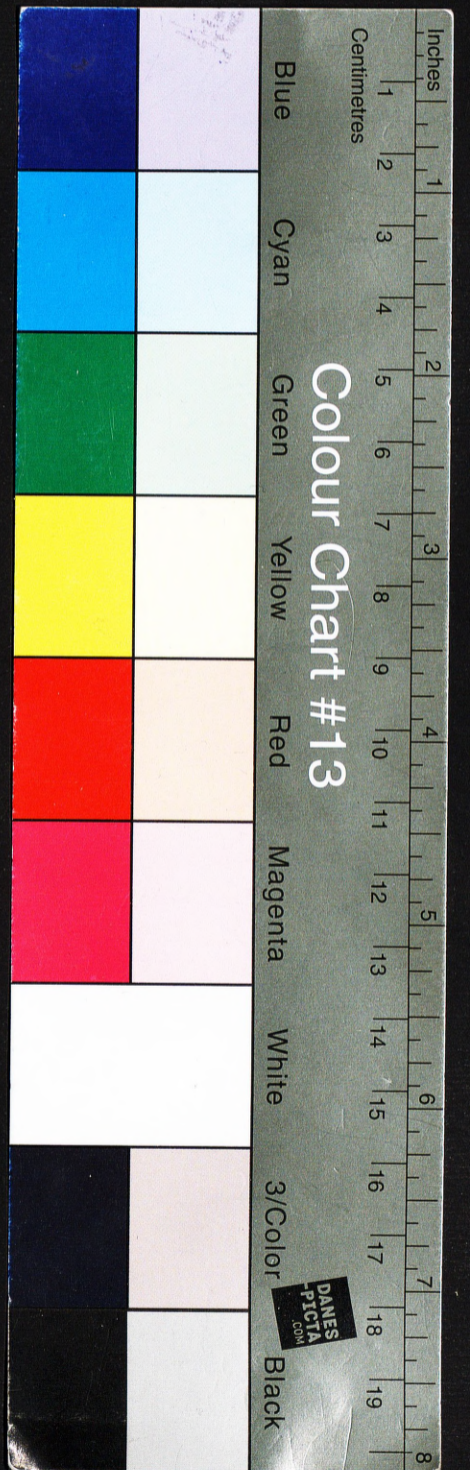
III. 3. 5. 2

PNB

WARSZAWA

73763

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ

Plk nawig. dr Eugeniusz CIEŚLAK

**POLSKIE SIŁY POWIETRZNE
W OPERACJACH KOALICYJNYCH**

III. 3. 5. 2

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/6830

05-006830-001-0

PNB

WARSZAWA

73763

1

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ

płk nawig. dr Eugeniusz CIEŚLAK

**POLSKIE SIŁY POWIETRZNE
W OPERACJACH KOALICYJNYCH**

III. 3. 5. 2

WARSZAWA

2006

Recenzja: płk nawig. dr hab. Piotr MAKOWSKI

SPIS TREŚCI

	Strona
WSTĘP	3
ROZDZIAŁ 1. UWARUNKOWANIA UŻYCIA WYDZIELONYCH KONTYNGENTÓW SIŁ POWIETRZNYCH W OPERACJACH KOALICYJNYCH W ASPEKCIE ZAGROŻEŃ BEZPIECZEŃSTWA	12
1.1. Zagrożenia identyfikowane w doktrynie narodowej w aspekcie operacji koalicyjnych	12
1.2. Zagrożenia bezpieczeństwa w ocenie Sojuszu Północnoatlantyckiego	23
1.3. Ocena zagrożeń bezpieczeństwa przez Unię Europejską	28
ROZDZIAŁ 2. ZAKRES UŻYCIA WYDZIELONYCH KONTYNGENTÓW WOJSKOWYCH ZE SKŁADU SIŁ POWIETRZNYCH W OPERACJACH KOALICYJNYCH	34
2.1. Zakres operacji koalicyjnych w aspekcie użycia sił powietrznych	34
2.2. Zadania sił powietrznych w operacjach koalicyjnych	49
ROZDZIAŁ 3. UNORMOWANIA PRAWNE I ORGANIZACYJNE UŻYCIA POLSKICH SIŁ POWIETRZNYCH W OPERACJACH KOALICYJNYCH	63
3.1. Uwarunkowania prawne użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych	63
3.2. Ustalenia organizacyjne normujące przygotowanie kontyngentów polskich sił powietrznych do udziału w operacjach koalicyjnych	75
3.3. Ogólna koncepcja przygotowania kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych do użycia w operacjach koalicyjnych	91
ZAKOŃCZENIE	103
LITERATURA	106

WSTĘP

Nowe zagrożenia bezpieczeństwa cechujące się mniejszą przewidywalnością, zwiększoną dynamiką oraz rozszerzającym się wymiarem oddziaływania powodują, iż tradycyjne sojusze militarne, o ograniczonych celach działania, doktrynie i strukturze sił wojskowych zoptymalizowanych w stosunku do klasycznych, wyraźnie zdefiniowanych w wymiarze rzeczowym i przestrzennym zagrożeń bezpieczeństwa, przestały być w pełni skutecznym narzędziem walki z najgroźniejszymi obecnie zagrożeniami.

Zmienione radykalnie, w porównaniu z okresem zimnej wojny, zagrożenia bezpieczeństwa, a szczególnie zagrożenia związane z terroryzmem spowodowały jakościowe rozszerzenie zakresu działań militarnych podejmowanych w wymiarze narodowym, bilateralnym i multilateralnym przez doraźnie tworzone koalicje państw, międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa, jak również organizacji pozarządowych na podstawie doraźnych porozumień międzynarodowych. Polska aktywnie uczestniczy w szeregu operacji o charakterze koalicyjnym. Wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu SZ RP są obecnie zaangażowane w ramach operacji stabilizacyjnej o charakterze koalicyjnym „Iraqi Freedom” w Iraku. Wcześniej natomiast, przed przejęciem przez siły NATO ISAF odpowiedzialności za całą operację, polskie wojska brały udział w koalicyjnej operacji „Enduring Freedom” w Afganistanie. Realna staje się możliwość zwiększenia naszego udziału w operacjach prowadzonych przez Unię Europejską, OBWE czy dalsze włączanie polskich wojsk w tworzone doraźnie siły koalicyjne. W świetle doświadczeń operacji w Bośni Hercegowinie, Kosowie, Iraku i Kongo, a obecnie również w Afganistanie, można przyjąć, że zaangażowanie Polski w operacje o charakterze koalicyjnym może utrzymywać się w perspektywie najbliższych lat na relatywnie wysokim poziomie. Należy też zauważyć, iż pomimo faktu, iż w znakomitej większości działania są prowadzone wspólnie z siłami zbrojnymi innych państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego to nie wypełniają one warunków zobowiązań art. V Traktatu Waszyngtońskiego i nie są operacjami sojuszniczymi.

Dotychczasowe doświadczenia w zakresie użyciadzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach wielonarodowych

o charakterze koalicyjnym są znikome i w zasadzie dotyczą jedynie humanitarnych aspektów operacji prowadzonych w wymiarze pozasojusznicy. Należy jednak przewidywać, że wraz z wprowadzeniem do uzbrojenia lotnictwa polskich sił powietrznych wielozadaniowych samolotów bojowych F-16 oraz zwiększeniem ilości nowych samolotów w lotnictwie transportowym, należy liczyć się w perspektywie najbliższych kilku lat z osiągnięciem przez polskie siły powietrzne zdolności do realizacji szerszego spektrum zadań w operacjach koalicyjnych.

Problematyka wykorzystania polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych znajduje odzwierciedlenie zarówno w założeniach „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP”, jak również w treściach „Strategii wojskowej RP”. Należy jednak wyraźnie podkreślić, iż istniejące obecnie narodowe i sojusznicze dokumenty doktrynalne normujące problem użycia sił powietrznych w ramach działań połączonych i dowodzenia ujmują problematykę działań koalicyjnych w znikomym stopniu. Analogiczne braki występują w doktrynie powietrzno-kosmicznej NATO. Na podstawie prowadzonych badań wstępnych problemu można stwierdzić, że brak jest wypracowanych spójnych założeń doktrynalnych, które mogłyby stać się podstawą użycia polskich sił powietrznych w tego typu operacjach. Nie ma dotychczas sformułowanych wymagań w stosunku do rozwiązań strukturalno-funkcjonalnych oraz proceduralnych związanych z udziałem polskich sił powietrznych w operacjach powietrznych bilateralnych i multilateralnych koalicji państwowych oraz współpracy z organizacjami międzynarodowymi, jak również organizacjami pozarządowymi. Także w odniesieniu do badań teoretycznych w kraju wyraźnie uwidacznia się tendencja do prowadzenia badań związanych z działaniami sojuszniczymi, natomiast problem operacji wielonarodowych o charakterze koalicyjnym jest traktowany marginalnie.

W świetle analizy perspektywicznych uwarunkowań bezpieczeństwa militarnego naszego państwa można przyjąć, że SZ RP, a w konsekwencji również polskie siły powietrzne, mogą w coraz większym zakresie być zaangażowane w realizację zadań w ramach operacji koalicyjnych. Oznacza to, iż istnieje obiektywna potrzeba prowadzenia pogłębionych badań użycia sił powietrznych w operacjach koalicyjnych, a wyniki badań teoretycznych mogą znaleźć swoje bezpośrednie zastosowanie w rozwiązaniach stosowanych w praktyce szkoleniowej oraz operacyjnym użyciu sił powietrznych.

6

Celem badań prowadzonych w ramach zadania badawczego „**Polskie siły powietrzne w operacjach koalicyjnych**” było dokonanie identyfikacji uwarunkowań użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych oraz określenie pożądanych przedsięwzięć organizacyjnych niezbędnych dla przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do udziału w takich operacjach.

Przedmiotem badań było użycie polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych postrzegane przez pryzmat: zagrożeń bezpieczeństwa implikujących konieczność podejmowania działań koalicyjnych, zakresu takich operacji i zadań sił powietrznych w nich, a także unormowań prawnych i organizacyjnych warunkujących użycie sił powietrznych w operacjach koalicyjnych.

Główny problem badawczy sformułowano w formie pytania o następującej treści: jaki może być zakres użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych i jakie unormowania prawne oraz rozwiązania organizacyjne są potrzebne do ich użycia w tego rodzaju operacjach?

W ramach rozwiązywania problemu głównego zostały rozpatrzone **problemy szczegółowe** sformułowane również w formie pytań:

- Jakie zagrożenia bezpieczeństwa mogą stać się powodem użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych?
- Jaki może być zakres użycia sił powietrznych w operacjach koalicyjnych i jakie zadania mogą one realizować w takich operacjach?
- Jakie unormowania prawne i organizacyjne są niezbędne dla użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych polskich sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnych?

Istotne znaczenie w przeprowadzonych badaniach miała merytoryczna ocena istniejących założeń teoretycznych i doktrynalnych, a także doświadczeń z praktycznego użycia sił powietrznych w operacjach koalicyjnych skonfrontowanych z prognozami teoretycznymi w powyższym zakresie. W celu zrealizowania zadań badawczych, stosując scharakteryzowane poniżej metody i techniki badawcze, przeprowadzono cykl różnorodnych przedsięwzięć badawczych. Obejmowały one studia literatury przedmiotu, w tym materiałów źródłowych, opracowań analitycznych oraz opracowań o charakterze naukowo-badawczym. Ważnym elementem

prowadzonych badań był udział w sympoziach i międzynarodowych konferencjach poświęconych problematyce operacji koalicyjnych, czyli związanych tematycznie z problematyką określoną zakresem pracy badawczej.

Do rozwiązania problemu badawczego i problemów częściowych oraz weryfikacji hipotezy roboczej zostały zrealizowane następujące **zadania badawcze**:

- sprecyzowano podstawowe pojęcia, terminy i definicje dotyczące tematu badań;
- określono zagrożenia bezpieczeństwa mogące implikować użycie polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych;
- dokonano analizy w odniesieniu do spektrum operacji koalicyjnych, w jakich mogą zostać użyte wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych oraz zadań, jakie mogą realizować;
- sformułowano wnioski w odniesieniu do unormowań prawnych i organizacyjnych niezbędnych dla użycia wydzielonych kontyngentów ze składu polskich sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnych.

Do głównych metod teoretycznych stosowanych w trakcie prowadzonych badań należały analiza i wnioskowanie wykorzystywane podczas badań literatury przedmiotu oraz rozwiązań praktycznych stosowanych w operacjach koalicyjnych. Metody analizy i wnioskowania stosowane były w połączeniu z porównaniem, dzięki któremu możliwe było określenie podobieństw i różnic uwarunkowań użycia lotnictwa w poszczególnych operacjach, a także zidentyfikowanie rozbieżności i podobieństw w poglądach teoretycznych na ten temat. Synteza i ściśle z nią powiązana metoda uogólniania pozwoliły na formułowanie na bazie występujących wystarczająco często relacji bądź zdarzeń jednostkowych twierdzeń ogólnych i artykułowania ich w postaci wniosków.

W badaniach wykorzystywane były dokumenty doktrynalne NATO oraz poszczególnych państw członkowskich sojuszu, przede wszystkim dotyczące problematyki operacji wielonarodowych, w tym operacji koalicyjnych. Zawarte w powyższych dokumentach zasady, rozwiązania organizacyjne i procedury porównywane były z wnioskami oficjalnych raportów wojskowych z operacji prowadzonych w wymiarze koalicyjnym.

Prognoza zagrożeń bezpieczeństwa tworzących podstawę dla potencjalnego udziału Polski tworzenia koalicji i prowadzenia operacji koalicyjnych dokonana została głównie w oparciu o założenia „*Nowej koncepcji strategicznej NATO*”, „*Strategii bezpieczeństwa europejskiego*” oraz „*Strategii bezpieczeństwa narodowego RP*”. Pozwoliło to na szerokie określenie uwarunkowań użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych w aspekcie istniejących i przewidywanych zagrożeń bezpieczeństwa.

W analizie zakresu użycia polskich sił powietrznych związanych z koncepcjami operacyjnego użycia sił zbrojnych w operacjach koalicyjnych głównymi źródłami informacji i bazą dla prowadzonych dociekań naukowych były treści zawarte w „*Wizji strategicznej: wyzwania militarne*” dowódców strategicznych NATO, „*Strategii wojskowej RP*”, a także ustalenia normatywne sojuszniczej i amerykańskiej doktryny sił powietrznych oraz sojuszniczej doktryny operacji reagowania kryzysowego *AJP-3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations*¹.

Badania uwarunkowań użycia sił powietrznych w operacjach koalicyjnych w aspekcie spektrum zadań sił powietrznych w takich operacjach prowadzono w oparciu o założenia zawarte w sojuszniczej doktrynie powietrznej *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine* i treści amerykańskiej doktryny sił powietrznych *AFDD 2-3 Military Operations Other Than War*. Niezwykle cenne dla badań powyższych uwarunkowań były materiały analityczne korporacji RAND opracowane wspólnie z Siłami Powietrznymi USA w ramach cyklicznych badań „Project Air Force”, jak również opracowania naukowe i studyjne Uniwersytetu Sił Powietrznych USA.

Weryfikacja wyników badań uzyskanych poprzez stosowanie metod teoretycznych miała miejsce w trakcie organizowanej przez Ministerstwo Obrony Narodowej oraz Departament Obrony USA „Konferencji planistów koalicyjnych”, która odbyła się w dniach 27 – 28 października 2004 r. w Warszawie oraz podczas udziału w kursie specjalistycznym w szkole NATO w Oberammergau w listopadzie 2004 r., w ramach którego prowadzono przygotowanie oficerów do udziału w operacjach wielonarodowych w obsadzie etatowej połączonych stanowisk dowodzenia sił wielonarodowych (Combined Joint Operations Centem Course).

---

¹ *AJP-3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations, Ratification Draft, MAS 2004.*

Będące wynikiem przeprowadzonego cyklu badań studium operacyjne stanowi sprawozdanie z przeprowadzonych badań problematyki użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych. Studium operacyjne składa się ze wstępu, trzech rozdziałów merytorycznych, zakończenia oraz bibliografii.

We **wstępie** studium operacyjnego opisane zostały założenia badawcze, obejmujące cel, główny problem badawczy i problemy szczegółowe oraz zadania badawcze, stosowane metody badawcze i charakterystykę wykorzystywanych źródeł.

Rozdział pierwszy zawiera analizę uwarunkowań użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych w aspekcie oceny zagrożeń bezpieczeństwa przez państwa, sojusze i organizacje międzynarodowe, których członkiem jest Polska.

W **rozdziale drugim** studium przedstawiono wyniki badań poświęconych zakresowi użycia sił powietrznych w operacjach koalicyjnych oraz zadaniom sił powietrznych w tego rodzaju operacjach.

Treścią **trzeciego rozdziału** jest analiza uwarunkowań związanych z użyciem wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych dokonana z uwzględnieniem aspektów prawnych i organizacyjnych, a także organizacji szkolenia poprzedzającego bezpośrednio użycie kontyngentów w operacji.

W **zakończeniu** zawarte zostały wnioski końcowe oraz wskazane kierunki dalszych badań problematyki użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych.

Opracowanie zamyka wykaz pozycji bibliograficznych wykorzystywanych w przeprowadzonych badaniach problematyki użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych.

Praca stanowi próbę syntetycznego opracowania najistotniejszych problemów związanych z wykorzystaniem polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych. Studium zawiera usystematyzowany zbiór informacji o: zagrożeniach bezpieczeństwa tworzących przesłanki wykorzystania wydzielonych kontyngentów ze składu polskich sił powietrznych w powyższych operacjach, zakresie operacji koalicyjnych, w jakich mogą brać udział polskie siły powietrzne oraz zadaniach reali-

zowanych przez nie w operacjach koalicyjnych. Dokonano też syntetycznego przeglądu uwarunkowań prawnych związanych z użyciem sił powietrznych w działaniach koalicyjnych, a także rozwiązań organizacyjnych niezbędnych dla użycia sił w ramach doraźnie tworzonych koalicji.

Praca może służyć studentom dla pogłębiania wiedzy specjalistycznej w zakresie operacyjnego użycia sił powietrznych, a także stanowić materiał wyjściowy do dalszych badań problematyki użycia sił powietrznych w operacjach wielonarodowych o charakterze koalicyjnym.

Identyfikacja podstawowych terminów stosowanych w studium operacyjnym²

Operacje koalicyjne stanowią część składową operacji wielonarodowych, które z kolei mogą być prowadzone jako operacje sojusznicze, koalicyjne i międzynarodowe. Operacje wielonarodowe definiowane są w literaturze przedmiotu jako takie, w których biorą udział siły z dwóch lub więcej państw. W zależności od podmiotu definiującego termin „operacje wielonarodowe” zawężająca znaczenie interpretacja może być odmienna. Na przykład, w oficjalnych dokumentach doktrynalnych Sojuszu Północnoatlantyckiego termin „operacje wielonarodowe” stosowany jest w dwóch odmiennych znaczeniach. Przymiotnik „combined” odnosi się tylko do wielonarodowych operacji, w których biorą udział wyłącznie siły państw członkowskich z udziałem sił państw niebędących członkiem NATO, natomiast termin „multinational” nie implikuje udziału sił NATO w operacji.

W ostatnich latach wzrasta częstotliwość stosowania w piśmiennictwie wojskowym terminów „koalicja” i „koalicyjny”. W odróżnieniu od „sojuszu”, który postrzegany jest jako wynik formalnych porozumień pomiędzy dwoma lub większą ilością państw w celu realizacji wspólnych szeroko zdefiniowanych długofalowych

---

² Przyjęte w studium operacyjnym ustalenia terminologiczne stanowią rozwinięcie typologii stosowanej w opracowaniu autora „*Polskie siły powietrzne w pozasojuszniczych operacjach wielonarodowych. Etap I. Uwarunkowania wykorzystania lotnictwa w pozasojuszniczych operacjach wielonarodowych*”, AON, Warszawa 2004.

interesów, koalicja uznawana jest za twór doraźny, tworzony bez uprzedniego przygotowania, w celu podjęcia wspólnego działania³.

Definicja terminu **koalicja** zawarta w słowniku wyrazów obcych PWN określa ją, jako: „(...) związek, porozumienie służące osiągnięciu wspólnego celu, zwykle związek polityczny państw, zawierających sojusz w celu wspólnego prowadzenia wojny przeciwko innemu państwu lub grupie państw”⁴.

Przyjmując literalnie definicję przyjętą w słowniku wyrazów obcych zauważyć należy, iż rozumienie znaczenia słowa „koalicja” w języku polskim nie zawiera konotacji determinującej czas jej trwania jako wyróżnika odróżniającego „koalicję” od „sojuszu”. Również zastosowanie w definicji „koalicji” założenia, iż jest ona tworzona przez państwa zawierające sojusz powoduje, że potoczna językowa definicja koalicji jest niewystarczająca na potrzeby jej stosowania w odniesieniu do operacji wojskowych.

Określenie **sojusz** w języku polskim jest rozumiane jako: „(...) umowa międzynarodowa, w której zawierające ją strony zobowiązują się do współpracy politycznej i wojskowej oraz udzielania sobie wzajemnej pomocy w określonej sytuacji”⁵. Zauważyć można, iż definicja „sojuszu” wyraźnie artykułuje potrzebę umowy międzynarodowej jako formalno-prawnej podstawy istnienia sojuszu, a także kładzie nacisk na współpracę polityczną i wojskową wykraczającą poza ramy czasowe wspólnie prowadzonych operacji wojskowych.

Implikacją definicji „sojuszu” ograniczającej zakres „udzielania sobie wzajemnej pomocy” do przypadków wystąpienia „określonej sytuacji” (*casus foederis*) może być zawiązywanie koalicji wewnątrz istniejących sojuszy w celu prowadzenia operacji wojskowych niezwiązanych z istniejącymi sojuszniczymi zasadami wzajemnej pomocy⁶. Oznacza to na przykład w praktyce, że wszystkie operacje państw członkowskich, które nie były, bądź nie są prowadzone w oparciu o ustalenia artykułu piątego traktatu waszyngtońskiego i których celem nie jest kolektywna obrona, nie

³ M. Maurer, *Coalition Command and Control*, ACT Harvard University, NDU, Washington 1994, s. 9 – 10.

⁴ *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa 2002, s. 558.

⁵ Tamże, s. 1024.

⁶ B. A. Leeds, *Reevaluating Alliance Reliability: Specific Threats, Specific Promises*, w: *Journal of Conflict Resolution*, 2000, nr 44, s. 686 – 699, dostępne z: <http://www.jcr.sagepub.com/cgi/reprint/44/5/686.pdf>.

wypełniają kryteriów, dzięki którym można by było uznać je za operacje sojusznicze. A zatem są one w istocie operacjami koalicyjnymi, w których partnerzy koalicyjni są jednocześnie członkami tego samego sojuszu.

Szerokie interpretacje terminologiczne związane z operacjami koalicyjnymi zawiera amerykańskie piśmiennictwo wojskowe. W amerykańskiej doktrynie sił połączonych szeroko poruszana jest problematyka prowadzenia operacji wielonarodowych oraz zawarta jest pełniejsza, niż na przykład w doktrynie NATO, interpretacja terminologii związanej z typologią operacji koalicyjnych.

Operacje wielonarodowe definiowane są w wydanym w 2000 r. dokumencie *JP 3-16 Joint Doctrine for Multinational Operations* jako: „(...) działania wojskowe prowadzone przez siły dwóch lub więcej państw”⁷. W amerykańskiej definicji przyjmuje się, iż operacje wielonarodowe mogą być zazwyczaj podejmowane w ramach koalicji lub sojuszu, ale nie wyklucza się również działań prowadzonych pod nadzorem międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa, takich jak ONZ bądź OBWE. Natomiast **koalicja** definiowana jest w amerykańskiej doktrynie sił połączonych jako: „(...) doraźna, stworzona bez uprzedniego przygotowania organizacja dwóch lub więcej państw dla wspólnego działania”⁸.

Istotą amerykańskiego rozumienia implikacji płynących z tworzenia koalicji i pozostawania w nich jest przyjęcie ograniczającego założenia, iż „koalicje są tworzone przez różne państwa dla celów odmiennych od tych, jakie są osiągane w ramach długotrwanie istniejących sojuszy, zazwyczaj dla potrzeb konkretnej sytuacji (for a single occasion) bądź też w wąskim wycinku (sektorze) wspólnych interesów”⁹. Oznacza to wyraźne zawężenie rozumienia terminu „koalicja” w wymiarze czasowym i rzeczowym. Zwykle koalicja ma być zjawiskiem krótkotrwałym, ściśle związanym z wystąpieniem określonej sytuacji.

Podkreślenie, iż koalicje tworzone są dla celów odmiennych niż te osiągane w ramach sojuszy wynika z założeń amerykańskiej doktryny sił połączonych, iż sojusze służą realizacji szeroko definiowanych, długoterminowych (długofalowych) celów, które służą wspólnym interesom państw członkowskich. Oznaczać to może,

---

⁷ *JP 3-16 Joint Doctrine for Multinational Operations*, Joint Staff, Washington 2000, s. 1 – 1.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

że działania koalicyjne ograniczać się będą do realizacji celów krótkoterminowych i w zróżnicowanym stopniu ważnych z punktu interesu poszczególnych państw tworzących koalicję.

Zauważyć należy, iż koncepcyjne ujęcie operacji koalicyjnych zawarte w doktrynie amerykańskiej nie wyklucza dłuższej perspektywy współpracy nie pozostających w sojuszu państw w ramach wąsko zdefiniowanych wspólnych interesów bezpieczeństwa.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej analizy bazy pojęć, na potrzeby realizacji zadania badawczego przyjęte zostały następujące ustalenia terminologiczne. Jako operacje wielonarodowe rozumiane będą działania wojskowe podejmowane przez siły dwóch lub więcej państw w ramach koalicji lub sojuszy bądź pod auspicjami i nadzorem organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego. Termin **operacje koalicyjne** będzie stosowany dla opisanego działania podejmowanego przez grupę, co najmniej dwóch państw, w ramach doraźnego porozumienia, w sytuacjach konieczności realizacji wąsko definiowanych interesów poszczególnych członków koalicji.

ROZDZIAŁ 1

UWARUNKOWANIA UŻYCIA WYDZIELONYCH KONTYNGENTÓW SIŁ POWIETRZNYCH W OPERACJACH KOALICYJNYCH W ASPEKCIE ZAGROŻEŃ BEZPIECZEŃSTWA

Jednymi z najważniejszych czynników determinujących wykorzystanie wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych będą zagrożenia bezpieczeństwa. Od tego, w jaki sposób będą identyfikowane przez społeczność międzynarodową zagrożenia i wyzwania dla międzynarodowego bezpieczeństwa militarnego oraz stabilności międzynarodowej, uzależnione będą instrumenty dyplomatyczne, ekonomiczne, informacyjne i wreszcie militarne wykorzystywane w niwelowaniu powyższych zagrożeń oraz przeciwdziałania pojawiającym się wyzwaniom bezpieczeństwa. W związku z powyższym, zgodnie z przyjętymi wcześniej założeniami metodycznymi, w niniejszym rozdziale podjęto próbę znalezienia odpowiedzi na problem sformułowany jako pytanie: jakie zagrożenia bezpieczeństwa mogą być przesłanką użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych?

1.1. Zagrożenia identyfikowane w doktrynie narodowej w aspekcie operacji koalicyjnych

Analiza podstawowych założeń „Strategii bezpieczeństwa RP” w odniesieniu do zagrożeń bezpieczeństwa mogących stanowić przesłankę do wydzielania kontyngentów wojskowych do operacji w ramach doraźnie tworzonych koalicji wskazuje, że dotyczy to w przeważającej mierze jakościowo nowych zagrożeń, w wyniku pojawienia się których, sytuacja międzynarodowa stała się mniej stabilna i trudniej przewidywalna. Do sytuacji kryzysowych bezpośrednio wpływających na możliwość zaangażowania wojskowego Polski w operacje koalicyjne zalicza się w strategii bezpieczeństwa narodowego lokalne napięcia i konflikty na tle ekonomicznym, politycznym, kulturowym, religijnym, a także ideologicznym, które mogą stać się źródłem szerokiego spektrum zagrożeń, w tym przede wszystkim terrory-

zmu międzynarodowego oraz zorganizowanej przestępczości¹⁰. W strategii bezpieczeństwa narodowego Polski a także w oficjalnych wypowiedziach prezydenta RP podkreśla się konieczność użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych SZ RP poza obszarem kraju w operacjach podejmowanych przez społeczność międzynarodową. Stanowisko takie wynika z oceny możliwości globalizacji skutków zagrożeń. Stąd też w strategii bezpieczeństwa narodowego przyjmuje się, że „konflikty i kryzysy regionalne związane ze zjawiskiem „państw w stanie rozkładu”, nędzą, fiaskiem reform ustrojowych i ekonomicznych, migracjami i klęskami żywiołowymi mogą oddziaływać poza granice swego występowania, stwarzając różnorodne zagrożenia, nawet dla regionów odległych geograficznie, w tym także dla regionu środkowoeuropejskiego”¹¹. Niniejsza konkluzja zawarta w podstawowym dokumencie normującym problematykę bezpieczeństwa państwa oznacza, że źródeł zagrożeń naszego bezpieczeństwa narodowego upatruje się na obszarach krajów, z którymi nie łączą nas formalne sojusze polityczne i militarne. Oznacza to w konsekwencji, iż działania zmierzające do przeciwdziałania przynajmniej części powyższych zagrożeń mogą wymagać współpracy w ramach doraźnych koalicji międzynarodowych. W wyniku testów jądrowych przeprowadzonych przez Koreę Północną i prac nad programem nuklearnym w Iranie wzrasta w sposób znaczący zagrożenie proliferacją broni masowego rażenia (BMR) i środków jej przenoszenia. W strategii bezpieczeństwa narodowego wskazuje się w związku z powyższym na zagrożenia związane z możliwością użycia broni masowego rażenia nie tylko przez państwa posiadające taką broń, ale również organizacje niepaństwowe, zwłaszcza międzynarodowe grupy terrorystyczne. Według ocen zawartych w polskiej strategii bezpieczeństwa nowe zagrożenia o charakterze proliferacyjnym oraz skutki sytuacji kryzysowych, których konsekwencją są terroryzm i przestępczość zorganizowana stanowią wyzwania, którym nie są w stanie skutecznie przeciwdziałać narodowe i sojusznicze systemy obronne oraz międzynarodowe instytucje bezpieczeństwa¹². Implikacją takiej oceny jest dążenie do poszukiwania alternatywnych bądź komplementarnych, w stosunku do obecnie istniejących, rozwiązań przeciwdziałania takim zagrożeniom. Można zatem przypuszczać, że naj-

---

¹⁰ *Strategia bezpieczeństwa narodowego RP*, dostępne z: <http://www.bbn.gov.pl/dokument/strategia.bezpieczenstwa.html>.

¹¹ Tamże.

¹² Tamże.

bardziej adekwatnym sposobem przeciwdziałania nowego rodzaju zagrożeniom będzie podejmowanie działań przez państwa tworzące doraźnie, w zależności od potrzeb, mniej lub bardziej formalne koalicje wojskowe i polityczne, w tym koalicje, w ramach których będą współdziałać z organizacjami międzynarodowymi i pozarządowymi.

Przesłanką szerszego niż dotychczas podejmowania przez Polskę działań w operacjach wojskowych prowadzonych w wymiarze koalicyjnym może być również coraz wyraźniej zarysowująca się tendencja w zakresie ewolucji charakteru zagrożeń od podmiotowych do przedmiotowych. Wynika to w odniesieniu do współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa z faktu, że coraz trudniej jest określić podmioty będące źródłem zagrożeń, takie jak: konkretne państwo, jasno zdefiniowana organizacja lub jednoznacznie określona grupa społeczna. Zauważyć należy, że w aspekcie potencjalnego zaangażowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu SZ RP w ramach operacji koalicyjnych podejmowanych przez społeczność międzynarodową ważniejsze stają się warunki, a także czynniki generujące potencjalne zagrożenia, jak również obszary występowania zagrożeń bezpieczeństwa. Dostrzegalna jest daleko posunięta dywersyfikacja geograficzna tych rodzajów zagrożeń bezpieczeństwa narodowego, które mogą stać się powodem wojskowego zaangażowania Polski w operacje o charakterze koalicyjnym. Spośród wymienianych w strategicznych ocenach zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego Polski potencjalnych obszarów występowania nowych zagrożeń istotne znaczenie dla możliwości zaangażowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu SZ RP, a w tym z sił powietrznych mają: obszar państw powstałych po rozpadzie byłego ZSRR, Bałkany, w tym przede wszystkim obszar Kosowa i w mniejszym stopniu Bośnia Hercegowina, Bliski Wschód (Liban, Irak, Afganistan) i Afryka Północna, gdzie już obecnie występują warunki dla generowania szerokiego spektrum zagrożeń mających swoje źródło w zjawisku występowania państw słabych, „państw w stanie rozkładu” oraz podmiotów pozapaństwowych, które zaangażowane są w działania zorganizowanej działalności terrorystycznej lub międzynarodowej przestępczości kryminalnej.

Analizując przesłanki zaangażowania Polski w operacje o charakterze koalicyjnym, w świetle zapisów przyjętych w dwóch podstawowych dokumentach normujących problematykę bezpieczeństwa: „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP”

oraz „Strategii wojskowej RP”, można hipotetycznie założyć, że występuje związek pomiędzy realnością występowania zagrożeń militarnych bezpieczeństwa państwa oraz perspektywy czasowej, w jakiej zagrożenia i wyzwania dla bezpieczeństwa mogą wystąpić a zakresem zaangażowania militarnego wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu SZ RP, w tym również z sił powietrznych, w operacje koalicyjne. Biorąc pod uwagę przyjętą w „Strategii wojskowej RP” typologię, która ze względu na specyfikę zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa definiuje rodzaje zagrożeń oraz wyzwań, można podjąć próbę zdefiniowania potencjalnych zależności w odniesieniu do udziału Polski w operacjach koalicyjnych¹³.

W odniesieniu do zagrożeń realnych, które są definiowane jako obiektywnie istniejąca groźba niekorzystnych zjawisk dla stabilności i bezpieczeństwa państwa, wymagająca użycia sił i środków wojskowych, najbardziej prawdopodobne jest prowadzenie operacji w wymiarze narodowym i sojuszniczym. Zagrożenia realne implikować będą działania kolektywnej obrony w ramach artykułu piątego traktatu waszyngtońskiego, stąd też mało prawdopodobne wydaje się podejmowanie działań zmierzających do przeciwstawienia się tego rodzaju zagrożeniom w ramach doraźnie tworzonych koalicji. Nie można jednak do końca wykluczyć, że zagrożenia realne, zwłaszcza ze strony przeciwników niepaństwowych lub państwa niepostrzeżanego wcześniej jako zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa, mogą prowadzić do konieczności natychmiastowej reakcji wojskowej w formie operacji wojskowej podejmowanej przez doraźnie stworzoną koalicję państw, których interesy bezpieczeństwa zostały zagrożone. Bardziej prawdopodobne wydaje się zaangażowanie wojskowe Polski w ramach koalicji międzynarodowych dla przeciwdziałania zagrożeniom potencjalnym rozumianym jako zjawiska stanowiące hipotetyczną groźbę dla bezpieczeństwa Polski i wymagające zachowania określonych zdolności wojskowych. W dalszej perspektywie czasowej przesłanką podejmowania działań w ramach koalicji mogą stać się wyzwania, które są trwałymi zjawiskami w środowisku bezpieczeństwa, wymagającymi przede wszystkim identyfikacji, a następnie również podjęcia działań o charakterze niemilitarnym.

Analiza istoty zdefiniowanych w „Strategii wojskowej RP” zagrożeń wskazuje, iż przesłanką dla użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu SZ RP, w tym z sił powietrznych, w ramach operacji koalicyjnych będą przede

---

¹³ *Strategia wojskowa RP*, Sztab Gen. WP, Warszawa 2004, s. 7.

wszystkim zagrożenia realne, wymagające natychmiastowej reakcji, a także zagrożenia potencjalne, których eskalacja może prowadzić do ich transformacji w zagrożenia realne. Identyfikacja realnych zagrożeń dla bezpieczeństwa militarnego RP dokonana w „Strategii bezpieczeństwa narodowego” prowadzi do konkluzji, że bezpośrednią przesłanką dla angażowania wojskowego Polski w operacje koalicyjne będą zagrożenia generowane przez państwa lub organizacje niepaństwowe o wyraźnie wyartykułowanych wrogich zamiarach wobec innych państw bądź też organizacje niepaństwowe, głównie organizacje terrorystyczne, które dysponują środkami do realizacji bezpośredniego ataku przeciwko terytorium, obywatelom bądź siłom zbrojnym naszego państwa.

Można zatem przyjąć, na podstawie powyżej określonych kryteriów, że najważniejsze zagrożenia realne, które mogą skłonić Polskę do udziału w operacjach wojskowych prowadzonych przez siły wojskowe doraźnie tworzonych koalicji będą obejmować terroryzm, a także proliferację broni masowego rażenia. Doświadczenia zaangażowania wojskowego Polski w działania społeczności międzynarodowej po atakach terrorystycznych z 11 września 2001 r. wskazują, że głównym zagrożeniem, implikującym udział Polski w doraźnie tworzonych koalicjach i wydzielanie kontyngentów wojskowych do operacji koalicyjnych będzie zorganizowany terroryzm międzynarodowy, który w świetle szeregu ocen specjalistów problematyki bezpieczeństwa międzynarodowego stanowi obecnie największe wyzwanie dla bezpieczeństwa w wymiarze globalnym. Zaznaczyć należy, że ze względu na fakt, iż ugrupowania terrorystyczne stosują obecnie niekonwencjonalne, dotychczas niespotykane metody działania i formy organizacyjne, stanowią one jakościowo zwiększone zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski. Za szczególnie niebezpieczną uważa się w ocenach zawartych w „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP” koncepcję wykonania przez organizacje terrorystyczne ataków na wielką skalę, skierowanych przeciwko instytucjom międzynarodowym, państwom i ludności cywilnej. Biorąc zatem pod uwagę skumulowane zagrożenie wynikające z dążenia szeregu organizacji terrorystycznych do uzyskania dostępu do broni masowego rażenia traktowanej jako instrument szantażu, może okazać się konieczne, ze względu na charakter i skalę zagrożenia, użycie wydzielonych kontyngentów woj-

skowych ze składu SZ RP w operacjach antyterrorystycznych prowadzonych przez doraźnie utworzone koalicje państw¹⁴.

Z rozwoju sytuacji międzynarodowej w ostatnich latach, w tym szczególnie pozyskania broni jądrowej przez Koreę Północną oraz kontynuowania programu jądrowego przez Iran, a także z ocen zawartych w „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP” wynika, że w odleglejszej perspektywie czasowej realnym zagrożeniem dla interesów Polski, które może skłonić nasz kraj do wojskowego zaangażowania w operacje o charakterze koalicyjnym, mogą stać się państwa prowadzące własne, niezgodne z przyjętymi w traktatach antyproliferycyjnych, programy produkcji BMR i środków jej przenoszenia, zwłaszcza rakiet balistycznych. Ten rodzaj zagrożenia ze względu na potencjalną wrogość bądź nieprzewidywalność polityki władz krajów rozwijających broń masowego rażenia, jak również brak realnych możliwości egzekwowania międzynarodowego reżimu kontroli arsenałów takiej broni, może w konsekwencji wymusić konieczność zaangażowania wojskowego Polski w podejmowanie działań wojskowych o charakterze antyproliferycyjnym w ramach koalicji międzynarodowych¹⁵.

Przesłanką udziału wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu SZ RP w operacjach koalicyjnych może stać się również niekontrolowany rozwój sytuacji wynikający z zaangażowania wojskowego Polski w obecnie prowadzone operacje wojskowe o charakterze sojuszniczym bądź koalicyjnym. Zaznaczyć należy, iż ze względu na nowe zagrożenia bezpieczeństwa państwa, a także zaangażowanie wojskowe w operacjach stabilizacyjnych w Iraku oraz w Afganistanie, w sposób znaczący wzrastać może zagrożenie zamachami terrorystycznymi na polskich obywateli i obiekty infrastruktury państwa. Zagrożenie takie, na co wskazują doświadczenia polskich kontyngentów wojskowych w Iraku, może obejmować także polskie kontyngenty wojskowe zaangażowane w operacje pokojowe oraz stabilizacyjne. W świetle analiz doświadczeń innych państw w tym zakresie należy sądzić, że konieczność przeciwstawienia się powyższym zagrożeniom może skłonić nasz kraj do działań w wymiarze wykraczającym poza zobowiązania sojusznicze, w ramach doraźnie tworzonych koalicji wielonarodowych.

---

¹⁴ Sławomir Kamiński, Polska w międzynarodowej koalicji przeciwko terroryzmowi, w: Bezpieczeństwo Narodowe, nr2/2006, s. 177-180.

¹⁵ Strategia wojskowa RP, op. cit., s. 9.

W świetle przeprowadzonych analiz uwarunkowań bezpieczeństwa nie można wykluczyć, że proliferacja balistycznych systemów rakietowych zdolnych do przenoszenia broni masowego rażenia również może prowadzić do podejmowania przez Polskę operacji koalicyjnych w przypadku konieczności stworzenia systemu obrony przeciwrakietowej obszaru kraju bądź rejonów operacyjnego użycia polskich wydzielonych kontyngentów wojskowych. Wynika to z faktu, iż w świetle ocen zawartych w strategii bezpieczeństwa narodowego oraz strategii wojskowej w ciągu bieżącej lub następnej dekady terytorium RP może znaleźć się w zasięgu rażenia rakiet balistycznych, które będą przystosowane do przenoszenia głowic niekonwencjonalnych. Podkreślenia wymaga fakt, że już obecnie polskie kontyngenty wojskowe poza granicami RP znajdują się w zasięgu rażenia tych środków. Można zatem przypuszczać, że Polska będzie dążyć do osiągnięcia zdolności do obrony przed rakietami balistycznymi i BMR zarówno przez realizację programów narodowych, jak i działania w wymiarze międzynarodowym, a zatem zarówno w wymiarze koalicyjnym¹⁶.

Kolejną zdefiniowaną w strategii bezpieczeństwa narodowego oraz w strategii wojskowej kategorią zagrożeń mogących wymuszać podejmowanie operacji koalicyjnych, w których mogłyby zostać użyte wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu SZ RP, w tym z sił powietrznych, stanowią zagrożenia asymetryczne. W świetle doświadczeń polskich kontyngentów wojskowych działających w Iraku i Afganistanie nie można wykluczyć, że w celu zniwelowania zdecydowanej przewagi technologicznej sił interwencyjnych, a w późniejszym okresie również stabilizacyjnych, organizacje terrorystyczne oraz inne siły nieregularne będą stosować niekonwencjonalną koncepcję walki z silniejszym przeciwnikiem oraz taktykę partyzancką nastawioną na unikanie otwartej konfrontacji oraz zadawanie maksymalnie dużych strat. Przeciwnik taki może się bezpośrednio oddziaływać na opinię społeczną państw wydzielających siły do operacji koalicyjnych, która jest wyczułona na przypadki nawet najmniejszych strat osobowych, a także na przestrzeganie zapisów umów międzynarodowych i konwencji oraz respektowania ograniczeń kulturowych, religijnych oraz prawnych. Może to powodować działania asymetryczne w celu podważania zasadności użycia siły w prowadzonych przez koalicje międzynarodowe misjach stabilizacyjnych, do zachwiania podstaw politycznych

---

¹⁶ Tamże, s. 8.

sojuszu lub koalicji, a następnie stopniowego osłabiania ich spójności. Ze względu na potencjalny społeczny i medialny wymiar ataków terrorystycznych, można przewidywać, że część organizacji terrorystycznych będzie ignorowało prawo międzynarodowe i standardy etyczne, dążąc do wykonywania ataków terrorystycznych na obiekty administracji rządowej lub wojskowe położone w otoczeniu cywilnym, potęgując w ten sposób rażący efekt oddziaływania oraz powodując następstwa skutków tych ataków. Zamachy terrorystyczne mogą mieć miejsce na terytorium państw sojuszu lub koalicji, z którymi wiążą nas interesy bezpieczeństwa, jednak częściej należy się ich spodziewać na obszarach, gdzie reprezentowane są interesy tych państw bądź w miejscach tradycyjnie i masowo odwiedzanych przez ludność cywilną, takich jak na przykład ośrodki kultury religijnej, ośrodki handlu i wymiany ekonomicznej, czy też rejony turystyczne.

Rozpatrywane w takim aspekcie zagrożenia asymetryczne, jako potencjalne przesłanki zaangażowania wojskowego naszego kraju w operacje o charakterze koalicyjnym wymagać będą podejmowania skoordynowanych działań w wymiarze międzynarodowym. Z praktyki dotychczasowych operacji koalicyjnych, w których wykorzystywane były wydzielone kontyngenty ze składu SZ RP wynika, że operacje takie powinny być prowadzone nie tylko na obszarach zagrożonych działaniami asymetrycznymi, ale również w rejonach źródeł ich występowania.

Jedną z kategorii zagrożeń bezpieczeństwa państwa wymienionych w „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP” i wymagających współpracy koalicyjnej mogą stanowić zagrożenia dla środowiska naturalnego. Źródłem takich zagrożeń mogą być przede wszystkim klęski żywiołowe, obejmujące katastrofy naturalne oraz awarie techniczne, takie jak: awarie elektrowni atomowych, zakładów chemicznych i innych, stosujących w procesie produkcji materiały niebezpieczne oraz katastrofy transportowe z tymi materiałami¹⁷. Doświadczenia awarii elektrowni atomowej w Czarnobylu czy powodzi w dorzeczu Odry w 1997 r. wskazują, że skala klęsk żywiołowych oraz katastrof przemysłowych może wykraczać poza obszar pojedynczych państw i sojuszy wojskowych. Stąd też nie można wykluczyć podejmowania przez Polskę działań wielonarodowych wspólnie z państwami niepozostającymi z Polską w formalnych sojuszach polityczno-militarnych, co w konsekwencji będzie przekładać się na konieczność udziału wydzielonych kontyngentów

---

¹⁷ Tamże.

wojskowych ze składu SZ RP, w tym z sił powietrznych, w operacjach prowadzonych w wymiarze koalicyjnym. W świetle dokonanych studiów literatury przedmiotu można przyjąć, że w celu zapobieżenia skutkom klęsk żywiołowych na dużą skalę lub ich likwidacji może wystąpić konieczność użycia wydzielonych, specjalistycznych sił i środków SZ RP, oddanych do dyspozycji lokalnej administracji rządowej, a także koordynacji działań w wymiarze transgranicznym.

Obok zagrożeń realnych „*Strategia bezpieczeństwa narodowego RP*”, a także „*Strategia wojskowa*” identyfikują potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa państwa. W przywoływanych dokumentach przyjmuje się, że zagrożenia potencjalne stwarzają państwa lub organizacje niepaństwowe nieprzejawiające wrogich zamiarów, ale dysponujące liczącym się potencjałem militarnym, często przekraczającym ich racjonalne potrzeby obronne oraz grupy państw w obszarach politycznie niestabilnych¹⁸. Wychodząc z tak określonej definicji zagrożeń potencjalnych można założyć, że zagrożenia potencjalne mogą w perspektywie prowadzić do konieczności podejmowania działań koalicyjnych, ale mało prawdopodobne jest zaangażowanie SZ RP do przeciwdziałania tej kategorii zagrożeń w bliższej perspektywie czasowej.

Istotnym czynnikiem determinującym możliwość użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych SZ RP w ramach operacji koalicyjnych jest geostrategiczne położenie obszarów zagrożeń bezpieczeństwa. W świetle ocen zawartych w „*Strategii bezpieczeństwa narodowego RP*” jednym z obszarów występowania potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa Polski jest Kaukaz i Zakaukazie¹⁹. Rozwój sytuacji na tym obszarze należy traktować jako jeden z ważniejszych czynników wpływających na stan bezpieczeństwa RP. Główne rejony potencjalnej destabilizacji i źródła kryzysów znajdują się na peryferiach Europy (Kaukaz i Zakaukazie – zwłaszcza Armenia, Azerbejdżan i Gruzja) i w Azji Centralnej. Wciąż istnieje duże ryzyko ich eskalacji i rozprzestrzenienia się, między innymi przez zaangażowanie się w nie Rosji. Istotną rolę odgrywają także uwarunkowania wewnętrzne w poszczególnych krajach, związane z odradzającym się fundamentalizmem islamskim w Azji Centralnej, nacjonalizmami na Zakaukaziu, a także dążeniami mniejszości narodowych do uzyskania autonomii. Aczkolwiek żaden z obecnych konfliktów na

---

¹⁸ Tamże.

¹⁹ *Strategia bezpieczeństwa narodowego RP*, wyd. cyt.

tym obszarze nie zagraża bezpośrednio Polsce, to jednak mogą one powodować destabilizację regionu i szkodzić strategicznym, a przede wszystkim gospodarczym interesom RP. Groźne są również występujące na tym obszarze zjawiska nielegalnej migracji, przemytu narkotyków i proliferacji BMR, powodowane przez słabość państw i porządku prawnego. Rozpatrując geostrategiczne uwarunkowania udziału Polski w operacjach wojskowych mających na celu stabilizację sytuacji bezpieczeństwa na obszarze Kaukazu i Zakaukazia można wnioskować, że aktualnie istniejące uwarunkowania międzynarodowe minimalizują prawdopodobieństwo wojskowego zaangażowania naszego kraju w tym regionie. Należy jednak zauważyć, że taka sytuacja nie wyklucza udziału wydzielonego personelu wojskowego ze składu SZ RP w koalicyjnych międzynarodowych operacjach prewencyjnych i stabilizacyjnych, a także w innych formach obecności wojskowej, przede wszystkim w operacjach prowadzonych pod auspicjami międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa, takich jak ONZ czy OBWE.

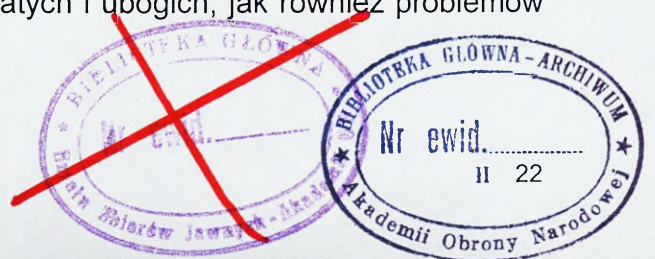
W świetle ocen rozwoju sytuacji w państwach powstałych po rozpadzie Jugosławii, przede wszystkim w Serbii, głównie ze względu na nierozstrzygniętą sytuację w Kosowie, wciąż nie można wykluczyć reeskalacji zagrożenia wybuchem otwartych konfliktów zbrojnych na Bałkanach, a co za tym idzie konieczności podejmowania działań militarnych przez sojusze i koalicje wojskowe państw, których interesy bezpieczeństwa będą zagrożone przez konflikty na Bałkanach. Takie konflikty mogą zwiększać zagrożenie związane z napływem dużej liczby uchodźców, traktujących Polskę jako kraj tranzytowy lub docelowy. Nie można też wykluczyć w świetle dotychczasowych doświadczeń, że niestabilność regionu oraz słabość struktur państwowych w szeregu państw na Bałkanach sprzyjać będzie rozwojowi organizacji międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, która tworzyć może warunki funkcjonowania dla sił paramilitarnych i partyzanckich dążących do zmiany status quo w wymiarze regionalnym. Za szczególnie niebezpieczne należy uznać zagrożenia związane z brakiem akceptacji przez mniejszości etniczne serbską i albańską ostatecznych decyzji, co do przyszłości pozostającego pod protektorem ONZ Kosowa. Nie sposób wykluczyć w związku z tym wzrostu zagrożenia terrorem kryminalnym w rejonie użycia polskich kontyngentów wojskowych w Kosowie i Bośni, wymagającym kontynuowania zaangażowania Polski w działania

pokojowe prowadzone przez społeczność międzynarodową w wymiarze koalicyjnym²⁰.

Dalsze utrzymywanie się niestabilnej sytuacji i znaczące zaangażowanie wojskowe Polski na Bliskim Wschodzie: w Iraku ramach kierowanej przez USA koalicji, w Libanie w ramach działań sił pokojowych ONZ oraz w Afganistanie w misji sił stabilizacyjnych NATO (ISAF) może wiązać się ze wzrostem zagrożenia dla bezpieczeństwa naszego państwa. Głównym źródłem zagrożeń mogą być ataki terrorystyczne na polskie kontyngenty wojskowe realizujące zadania na tym obszarze, placówki dyplomatyczne oraz obywateli polskich. Niebezpieczeństwo dla obywateli Polski oraz naszych interesów w rejonie Bliskiego Wschodu może wynikać również ze skutków konfrontacji zbrojnej, której stroną nie będzie nasz kraj, tak jak to miało miejsce w związku konfliktem pomiędzy Izraelem a Hezbollahem w Libanie. Zagrożenia bezpieczeństwa Polski w szeroko definiowanym obszarze Bliskiego Wschodu, obok groźby zamachów terrorystycznych, mogą wynikać z proliferacji taktycznych rakiet balistycznych w tamtym rejonie i ulec rozszerzeniu o niebezpieczeństwo użycia przeciwko naszemu krajowi lub zgrupowaniom zadaniowym sił wojskowych RP broni masowego rażenia przenoszonej przez systemy raketowe. Możliwość bezpośredniego zaatakowania Polski przez państwa regionu za pomocą rakiet balistycznych jest niewielka. Jednak taki atak na inne państwa sojusznicze może stanowić pośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski, z uwagi na zobowiązania naszego kraju do solidarnego reagowania w ramach NATO i UE. W ocenach zagrożenia zawartych w „Strategii wojskowej RP” ocenia się w związku z powyższym, że ewoluująca w ten sposób zmiana środowiska bezpieczeństwa będzie wymagać nie tylko stałego monitorowania sytuacji na Bliskim Wschodzie, lecz także rozwoju i utrzymywania zdolności SZ RP do udziału w operacjach prewencyjnych i stabilizacyjnych, które mogą przybierać formę działań sojuszniczych, jak i również koalicyjnych.

Nie można wykluczyć wystąpienia sytuacji, w której prowadzenia operacji koalicyjnych mogą wymagać zagrożenia bezpieczeństwa będące wynikiem masowych migracji, zorganizowanej przestępczości, w tym handlu narkotykami i ludźmi, a nawet radykalizacji ruchów antyglobalistycznych, czy też rosnącej dysproporcji pomiędzy poziomami rozwoju państw bogatych i ubogich, jak również problemów

²⁰ *Strategia wojskowa RP*, wyd. cyt.

generowanych przez zjawiska upadających reżimów autorytarnych. Poważnym wyzwaniem dla bezpieczeństwa RP, które może stanowić przesłankę do wydzielania przez nasz kraj kontyngentów wojskowych do operacji prowadzonych w wymiarze koalicyjnym, może stać się rosnąca imigracja, będąca efektem konfliktów lokalnych i regionalnych, nie tylko w bezpośrednim sąsiedztwie Polski, ale nawet w relatywnie odległych geograficznie obszarach. Skuteczne wspieranie rządowych i pozarządowych instytucji i organizacji oraz Policji i Straży Granicznej w walce z nielegalną imigracją może wymagać szerokiej współpracy wojskowej z siłami zbrojnymi państw sąsiednich, w tym państw niebędących członkami NATO, między innymi w ramach operacji o charakterze koalicyjnym.

1.2. Zagrożenia bezpieczeństwa w ocenie Sojuszu Północnoatlantyckiego

Nowe podejście do zagrożeń bezpieczeństwa zawiera aktualnie obowiązująca koncepcja strategiczna Sojuszu Północnoatlantyckiego przyjęta w 1999 r. na szczycie waszyngtońskim, która w znaczący sposób rozszerza możliwość angażowania sił wojskowych NATO w operacje wielonarodowe o charakterze koalicyjnym. Uaktualnioną i uszczegółowioną ocenę zagrożeń, które mogą stać się przyczyną wojskowego zaangażowania Sojuszu Północnoatlantyckiego w operacje prowadzone wspólnie z doraźnie tworzonymi koalicjami państw zawarto w przyjętych przez szefów rządów i głowy państw członkowskich sojuszu w trakcie szczytu w Rydze w listopadzie 2006 r. kompleksowych wytycznych politycznych („Comprehensive Political Guidance”). NATO nie wyklucza zupełnie możliwości wystąpienia tradycyjnych zagrożeń, które wymagałyby obrony integralności terytorialnej państw członkowskich. W koncepcji strategicznej przyjmuje się, że „pomimo pozytywnych zmian w środowisku bezpieczeństwa oraz pomimo faktu, że w obecnej chwili agresja na pełną skalę środkami konwencjonalnymi przeciwko Sojuszowi jest wysoce nieprawdopodobna, możliwość zaistnienia takiej groźby w dalszej perspektywie wciąż istnieje”. Zarówno w koncepcji strategicznej Sojuszu, jak też kompleksowych wytycznych politycznych podkreśla się jednak, że bezpieczeństwo sojuszu będzie w perspektywie najbliższych 10 – 15 lat uzależnione od szerokiej gamy zagrożeń o zróżnicowanym charakterze, które mogą mieć swoje źródło w oddalonych geograficznie rejonach oraz które będą niezwykle trudne do przewi-

dzenia. Jako zagrożenie dla bezpieczeństwa państw członkowskich Sojuszu, które może stać się przesłanką do angażowania Sił Zbrojnych NATO w operacje o charakterze koalicyjnym postrzegana jest niestabilność wewnątrz i wokół obszaru euroatlantyckiego, a zwłaszcza możliwość wystąpienia, gwałtownie rozwijających się, regionalnych kryzysów w rejonach bezpośrednio sąsiadujących z terytorium sojuszu²¹. W trakcie szczytu stambulskiego w oficjalnie zadeklarowanej przez NATO ocenie zagrożeń dla sojuszu podkreślono, iż zagrożenie dla interesów NATO jako całości mogą generować także państwa borykające się z dużymi problemami o charakterze ekonomicznym, społecznym i politycznym. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, w której takie zjawiska jak: rywalizacja na tle religijnym lub etnicznym, spory terytorialne, nieodpowiednie bądź zaniechane reformy, a także naruszanie praw człowieka lub rozpad państwa prowadzić mogą do destabilizacji sytuacji bezpieczeństwa i generowania zagrożeń w wymiarze lokalnym, a w niektórych przypadkach nawet regionalnym, co w konsekwencji może doprowadzić do kryzysu zagrażającego stabilności warunków bezpieczeństwa obszaru euroatlantyckiego. Takie konflikty, poprzez rozszerzenie się na kraje sąsiadujące z Sojuszem lub nawet państwa członkowskie, mogą zagrozić jego bezpieczeństwu lub w inny sposób zagrozić bezpieczeństwu innych państw²².

Dużą wagę w ocenie zagrożeń bezpieczeństwa NATO, zawartej w przyjętych w trakcie szczytu w Rydze kompleksowych wytycznych politycznych, przewiązuje się do zagrożeń bronią masowego rażenia. Proliferacja technologii nuklearnych oraz innych rodzajów broni masowego rażenia uważana jest, obok terroryzmu, za podstawowe zagrożenie dla Sojuszu, które musi być brane pod uwagę przy podejmowaniu działań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności na obszarze euroatlantyckim. Rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia uznawane jest za jeden z najważniejszych problemów, jakie będzie musiało rozwiązywać NATO w perspektywie najbliższych 10 – 15 lat. Wynika to między innymi z tego, że pomimo intensyfikacji wykorzystania istniejących obecnie antyproliferyjnych międzynarodowych reżimów kontrolnych nie udało się wyeliminować zagrożeń związanych z pozyskiwaniem broni masowego rażenia

---

²¹ Comprehensive Political Guidance Endorsed by NATO Heads of State and Government on 29 November 2006, dostępne z: <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b061129e.htm>

²² *Koncepcja Strategiczna Sojuszu Północnoatlantyckiego* 1999, pkt 20 – 21, dostępne z: <http://www.bbn.gov.pl/pl/nato/szczyt/nsc.html>.

przez kolejne państwa, w tym przede wszystkim Koreę Północną. W ocenie wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa dokonanej w kompleksowych wytycznych politycznych przyjętych w listopadzie 2006 r. NATO zakłada, że proliferacja broni masowego rażenia może mieć miejsce pomimo wysiłków społeczności międzynarodowej ukierunkowanych na zapobieganie jej, co z kolei może tworzyć bezpośrednio zagrożenie wojskowe dla terytorium, ludności i sił zbrojnych państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego. Istotnym problemem podkreślanym w ocenie zagrożeń zawartej w kompleksowych wytycznych politycznych z listopada 2006 r. jest możliwość pozyskiwania zaawansowanych technologii oraz materiałów, które mogą być zastosowane do budowy broni masowego rażenia przez podmioty niepaństwowe. Jawne zainteresowanie pozyskaniem i użyciem tych broni wykazują główne międzynarodowe organizacje terrorystyczne, takie jak chociażby Al Kaida. Zagrożenia dla NATO, które mogłyby stać się przesłanką angażowania sił sojuszu w operacje prowadzone wspólnie z państwami niebędącymi członkami sojuszu, obejmują również globalny rozwój i dostępność technologii, które mogą zostać użyte do produkcji broni, co może spowodować większą dostępność w rejonach występowania kryzysów dla stron konfliktów uzbrojenia o zwiększonych możliwościach taktyczno-technicznych. W kompleksowych wytycznych politycznych przyjętych w NATO w listopadzie 2006 r. podkreśla się, że najbardziej niebezpiecznym scenariuszem rozwoju wydarzeń w aspekcie zagrożenia bezpieczeństwa NATO mogą stać się wykonanie ataków na państwa członkowskie sojuszu przez organizacje terrorystyczne, które weszły w posiadanie broni masowego rażenia.

W koncepcji strategicznej sojuszu z 1999 r. przyjmowano, że obok wcześniej wymienionych zagrożeń interesy NATO w dziedzinie bezpieczeństwa mogą być zagrożone przez inne wyzwania o bardziej powszechnym charakterze, wliczając w to akty terroryzmu, sabotaż, przestępczość zorganizowaną oraz zniszczenie bądź odcięcie od dopływu ważnych surowców. Zauważyć należy, iż w kompleksowych wytycznych politycznych przyjętych w trakcie szczytu NATO w Rydze ponownie podkreślono możliwość wystąpienia zagrożeń bezpieczeństwa Sojuszu związanych z zakłóceniem dostaw kluczowych surowców²³. W ocenach zagrożeń przez NATO za potencjalne zagrożenie uważany jest również niekontrolowany

---

²³ Comprehensive Political Guidance, op. cit.

przepływ dużych mas ludzkich, szczególnie będący skutkiem zbrojnych konfliktów, co może być czynnikiem wpływającym na stabilność i bezpieczeństwo na obszarze Sojuszu Północnoatlantyckiego²⁴.

Dokonując analizy zagrożeń mogących być przesłanką do tworzenia przez państwa członkowskie NATO koalicji wewnątrz samego sojuszu oraz z innymi państwami należy stwierdzić, że o ile koncepcja strategiczna NATO z 1999 r. przyjęta w trakcie szczytu waszyngtońskiego nie kładła szczególnego nacisku na prowadzenie operacji wojskowych w wymiarze koalicyjnym, to sytuacja ta uległa zmianie w wyniku deklaracji przyjętych w trakcie szczytów praskiego i stambulskiego. O ile jeszcze kilka lat wcześniej NATO przyjmowało z reguły pozawojskowe formy współpracy z państwami partnerskimi, a także preferowało koordynację działań w wymiarze dyplomatycznym, ekonomicznym bądź informacyjnym, to obecnie sytuacja ta ulega zmianie. Jeśli dotychczas w ramach szerszych koalicji międzynarodowych NATO podejmowało działania w zasadzie wyłącznie w ramach operacji pokojowych prowadzonych pod auspicjami ONZ, dążąc do stosowania własnych rozwiązań w zakresie organizacji dowodzenia i procedur działania, to w chwili obecnej uznaje się, że nowe zagrożenia bezpieczeństwa będą wymagać szeroko zakrojonego i wieloaspektowego współdziałania z państwami niebędącymi członkami NATO, organizacjami międzynarodowymi i ich wyspecjalizowanymi agendami, a także organizacjami pozarządowymi.

Przesłanką szerszego niż dotychczas angażowania się Sojuszu Północnoatlantyckiego w operacje o charakterze koalicyjnym stała się przyjęta w trakcie szczytu praskiego filozofia geograficznej percepcji zagrożeń, potwierdzona w czerwcu 2004 r. w Stambule, gdzie zaakceptowano wcześniej formułowane oceny w odniesieniu do globalnego charakteru zagrożenia terroryzmem. W konsekwencji takiej oceny jednego z dwóch najważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa państw członkowskich sojuszu rozszerzeniu uległ obszar, na którym NATO zadeklarowało gotowość do zwalczania zagrożeń swojego bezpieczeństwa. W świetle zapisów przyjętej w czerwcu 2004 r. deklaracji stambulskiej, Sojusz Północnoatlantycki przekształcił się w organizację działającą w wymiarze globalnym.

---

²⁴ Tamże.

Stworzyło to nowe warunki dla podejmowania przez NATO działań w ramach różnych koalicji, czego odzwierciedleniem stało się zaangażowanie wojskowe NATO w Afganistanie²⁵.

Analiza uwarunkowań bezpieczeństwa mogących implikować konieczność podejmowania przez siły NATO działań w ramach operacji koalicyjnych została dokonana również na wojskowych strategicznych szczeblach dowodzenia. Zaznaczyć należy, iż o ile w aktualnie obowiązującej koncepcji strategicznej sojuszu z 1999 r. analizowane były różnego rodzaju zagrożenia bezpieczeństwa, to analizy i oceny zagrożeń dokonywane przez dowódców strategicznych NATO ukierunkowane są na implikacje wynikające z zagrożeń dla przyszłych operacji wojskowych sił sojuszu. Stąd też w znaczący sposób rozwiniętą i pogłębioną w stosunku do ocen zawartych w koncepcji strategicznej sojuszu z 1999 r. analizę zagrożeń bezpieczeństwa NATO zawiera dokument koncepcyjny dowódców strategicznych NATO „*Strategic Vision: The Military Challenge*” z sierpnia 2004 r. prognozujący warunki działań i koncepcje operacyjnego użycia sił wojskowych sojuszu na najbliższe 15 lat. Zgodnie ze sformułowanymi w tym dokumencie ocenami środowisko strategiczne, w jakim będzie działał sojusz będzie warunkowane poprzez szereg czynników, które mogą zagrozić interesom NATO powodując napięcia, kryzysy i konflikty. Dowódcy strategiczni zakładają, że trend gwałtownych eskalacji sytuacji kryzysowych z bardzo krótkim czasem ostrzegania będzie się utrzymywał co najmniej przez najbliższe 15 lat²⁶.

Najważniejsze czynniki stanowiące zagrożenie dla bezpieczeństwa NATO mają w przyszłości obejmować: skutki globalizacji, wzrost skuteczności i działań asymetrycznych, różnice demograficzne i środowiskowe, państwa w stanie rozpadu, grupy wspierające radykalne ideologie oraz nierozwiązane konflikty. W wizji strategicznej zagrożenia związane z globalizacją rozpatrywane są w aspekcie możliwości wykorzystania technologii informacyjnych przez grupy terrorystyczne oraz wpływ mediów na percepcję konfliktów. Dowódcy strategiczni przewidują wzrost wyrafinowania i skuteczności działań asymetrycznych spowodowany coraz szerszym dostępem do zaawansowanych technologii. Za szczególnie niebez-

---

²⁵ *Deklaracja stambulska. Nasze bezpieczeństwo w nowej erze*, dostępne z: <http://www.bbn.gov.pl/pl/nato/stambul/deklaracja.html>.

²⁶ *Strategic Vision: The Military Challenge*, NATO Strategic Commanders, 2004, s. 2.

pieczną sytuację uznawana jest możliwość użycia przez grupy terrorystyczne, gotowe do podjęcia zamachów samobójczych, broni masowego rażenia.

W ocenach dokonywanych przez Dowództwo Operacji i Dowództwo Transformacji NATO poważnie traktowane są rosnące różnice demograficzne pomiędzy państwami rozwiniętymi i rozwijającymi się, które mogą stać się powodem masowych migracji i przyczyniać się do wzrostu napięć na tle etnicznym. Ocenia się, że rosnące zapotrzebowanie na energię i wodę również może stać się w przyszłości przyczyną konfliktów. Analogicznie do ocen zawartych w europejskiej strategii bezpieczeństwa zagrożenia związane z państwami w stanie rozpadu utożsamiane są przez dowódców strategicznych NATO ze wzrostem zagrożenia terroryzmem i przestępczością zorganizowaną, które wykorzystują takie państwa jako bezpieczne bazy do działań w skali globalnej. Stąd też znaczenie takich państw, pomimo braku surowców naturalnych czy istotnej pozycji geostrategicznej, może być niewspółmiernie wysokie dla bezpieczeństwa NATO.

Warto zauważyć, że jako potencjalne źródło terroru uważane są zdeterminowane do użycia wszelkich dostępnych środków przemocy grupy wspierające radykalne ideologie. Są one uznawane za zagrożenie interesów bezpieczeństwa sojuszu. Ocenia się, że nierozwiązane konflikty w wielu regionach świata mogą stworzyć sprzyjające warunki do wzrostu poparcia dla grup o radykalnych ideologiach. Kompleksowość nierozwiązanych problemów, jak wynika z zapisów wizji strategicznej, wymagać będzie zaangażowania w operacjach wojskowych państw członkowskich NATO współdziałających z państwami regionu, gdzie wystąpiły kryzysy i konflikty. Implikacje wojskowe powyższych uwarunkowań i zagrożeń obejmują przede wszystkim zmianę podejścia do operacji koalicyjnych. Dokument „*Strategic Vision: The Military Challenge*” jednoznacznie podkreśla znaczenie takich działań w ogólnych założeniach użycia sił wojskowych sojuszu zakładając, że „siły wojskowe sojuszu będą prowadziły działania w środowisku wielonarodowym, wspólnie z siłami innych państw i w ścisłej kooperacji i koordynacji z szeroką grupą organizacji międzynarodowych, rządowych i pozarządowych”²⁷.

1.3. Ocena zagrożeń bezpieczeństwa przez Unię Europejską

---

²⁷ Tamże, s. 6.

Analiza materiałów źródłowych poświęconych problematyce operacji wojskowych, w które bezpośrednio zaangażowane są siły zbrojne państw członkowskich Unii Europejskiej, wskazuje, że ze względu na brak w pełni sformalizowanych struktur i procedur w zakresie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, w zasadzie każda z operacji wojskowych prowadzona przez Unię Europejską może być uznawana za operację o charakterze koalicyjnym, bez względu na to czy uczestniczą w niej wyłącznie kontyngenty wojskowe wydzielane przez państwa członkowskie Unii czy również państwa spoza tej organizacji. Konsekwencją powyższej konstatacji jest konkluzja, iż w zasadzie każdy rodzaj zagrożenia identyfikowany w strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej może stać się powodem do podjęcia działań wojskowych w wymiarze koalicyjnym. Europejska strategia bezpieczeństwa „Bezpieczna Europa w lepszym świecie” przyjęta 12 grudnia 2003 r. zawiera zbliżone do sojuszniczych oceny w zakresie zagrożeń bezpieczeństwa państw członkowskich oraz interesów Unii Europejskiej²⁸. Oceny formułowane w odniesieniu do kluczowych zagrożeń bezpieczeństwa unii w zasadzie wykluczają groźbę agresji o dużej skali przeciwko któremukolwiek z państw członkowskich. Podobnie jak Sojusz Północnoatlantycki, za najważniejsze zagrożenia swojego bezpieczeństwa Unia Europejska uznaje terroryzm, proliferację broni masowego rażenia, konflikty regionalne, zjawisko państw w stanie rozkładu, a także zorganizowana przestępczość. Terroryzm w ocenie Unii Europejskiej ma wymiar globalny i jest powiązany z radykalnym ekstremizmem religijnym. W świetle ocen zawartych w europejskiej strategii bezpieczeństwa terroryzm stanowi rosnące strategiczne zagrożenie dla całej Europy i może powodować masowe ofiary. W kontekście prowadzenia analiz wpływu charakteru zagrożeń na dążenie do działań w ramach koalicji należy zauważyć podejście UE do zwalczania terroryzmu. Ukierunkowane i zintegrowane działania w wymiarze europejskim, a w ostatnim czasie, na co wskazuje praktyka operacji, również w wymiarze globalnym, łącznie ze współdziałaniem z państwami niebędącymi członkami Unii Europejskiej postrzegane są w europejskiej strategii bezpieczeństwa za niezbędne do przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym.

Podobnie jak w przypadku oceny zagrożeń dokonanej przez NATO w koncepcji strategicznej sojuszu oraz w kompleksowych wytycznych politycznych, prolifera-

---

²⁸ *A secure Europe in a better World, European Security Strategy*, Brussels 2003, s. 6.

racja broni masowego rażenia postrzegana jest przez Unię Europejską jako potencjalnie największe zagrożenie dla bezpieczeństwa Europy. W europejskiej strategii bezpieczeństwa zauważa się, że proliferacja broni masowego rażenia i jej środków przenoszenia została, co prawda spowolniona dzięki przestrzeganiu porozumień międzynarodowych oraz kontroli eksportu, tym niemniej rozpoczyna się nowy wyścig zbrojeń, w dziedzinie BMR, szczególnie na Bliskim Wschodzie. Za szczególnie niebezpieczny uznawany jest postęp w dziedzinie broni biologicznej oraz możliwość przeprowadzenia ataków chemicznych i z użyciem materiałów rozszczepialnych. Najbardziej groźny scenariusz rozwoju wydarzeń przewidywany w europejskiej strategii bezpieczeństwa, analogicznie do ocen zagrożeń dokonanej przez Sojusz Północnoatlantycki, przewiduje pozyskanie i użycie broni masowego rażenia przez grupy terrorystyczne²⁹.

Konflikty regionalne mogą być powodem do angażowania sił wojskowych państw unii w operacje prowadzone pod auspicjami międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa lub przez doraźnie stworzone koalicje państw. Konflikty takie są postrzegane przez Unię Europejską przede wszystkim jako zagrożenie interesów europejskich, a nie jej terytorium czy obywateli. W europejskiej strategii bezpieczeństwa ocenia się, że takie konflikty mogą przede wszystkim stawać się swoistego rodzaju inkubatorem dla innych zagrożeń bezpieczeństwa tworząc sprzyjające warunki dla rozwoju ekstremizmu terroryzmu, jak również upadku państw, a w konsekwencji tworzyć warunki dla działań przestępczości zorganizowanej. W europejskiej ocenie zagrożeń dostrzega się również możliwe powiązanie niestabilności międzynarodowej z proliferacją broni masowego rażenia. W strategii bezpieczeństwa oceniono, że brak stabilności sytuacji polityczno-militarnej w wymiarze regionalnym może stać się przyczyną dążeń niektórych państw do pozyskania broni masowego rażenia jako gwarancji bezpieczeństwa.

Z dokonanej analizy dostępnych materiałów źródłowych wynika, że upadek państw, w ocenie Unii Europejskiej, jest ściśle powiązany ze wzrostem zagrożenia zorganizowaną przestępczością oraz terroryzmem. Może powodować również zakłócenia ładu międzynarodowego i przyczyniać się do wzrostu niestabilności sytuacji polityczno-militarnej w wymiarze regionalnym. Aczkolwiek zorganizowana przestępczość traktowana jest przez Unię Europejską jako wewnętrzne zagrożenia

---

²⁹ Tamże, s. 7

bezpieczeństwa państw członkowskich Unii, to jednak nie wyklucza się związków zorganizowanych grup przestępczości kryminalnej z grupami terrorystycznymi.

Analizując podejście Unii Europejskiej do działań w koalicjach, za celowe należy uznać zwrócenie uwagi na europejską percepcję lokalizacji źródeł zagrożeń, a w konsekwencji na potencjalny obszar operacji koalicyjnych, w których Unia Europejska mogłaby uczestniczyć. W strategii bezpieczeństwa europejskiego przyjmuje się, że rozmieszczenie geostrategiczne zagrożeń bezpieczeństwa Unii Europejskiej ma charakter globalny. Tym niemniej, zagrożenia związane z proliferacją broni masowego rażenia umiejscawiane są, według ocen zawartych w strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej, w Korei Północnej, Azji Południowej oraz na obszarze Bliskiego Wschodu³⁰. Terroryzm oraz zagrożenia przestępczością zorganizowaną uznawane są analogicznie do zagrożeń proliferacyjnych jako zagrożenie globalne, chociaż zjawiska tego typu w centralnej i południowo-wschodniej Azji uznawane są za bezpośrednie zagrożenia dla krajów europejskich i ich obywateli. Upadek państw i zorganizowana przestępczość postrzega się w europejskiej strategii bezpieczeństwa jako zagrożenia wymagające wystarczająco wczesnego przeciwdziałania. Państwa Afryki Zachodniej podawane są jako przykład szczególnie jaskrawego występowania obu powyższych zjawisk, co zresztą znalazło swoje odzwierciedlenie w prowadzonej przez Koalicję państw Unii Europejskiej operacji nadzoru demokratycznych wyborów w Kongo w 2006 r.

Analiza dostępnej literatury przedmiotu poświęconej możliwości zaangażowania Unii Europejskiej w operacje wojskowe w ramach szerszych koalicji międzynarodowych wskazuje na to, iż organizacja ta nie wyklucza użycia środków wojskowych do przeciwdziałania określonym w europejskiej strategii bezpieczeństwa zagrożeniom. Zamierza je jednak stosować w ścisłym współdziałaniu z państwami sąsiadującymi z Unią. Jako przykład zagrożeń, które mogą skłaniać do zaangażowania w operacje o charakterze koalicyjnym wymieniane jest w strategii bezpieczeństwa między innymi zaangażowanie Unii Europejskiej wspólnie z USA, NATO, Rosją i międzynarodowymi organizacjami bezpieczeństwa na Bałkanach. Istotnym, z punktu widzenia operacji koalicyjnych, założeniem jest dążenie Unii Europejskiej

---

³⁰ Tamże, s. 8.

do współpracy z partnerami. W strategii bezpieczeństwa europejskiego zawarty jest jednoznacznie sformułowany postulat realizacji celów Unii Europejskiej poprzez współpracę multilateralną w ramach organizacji międzynarodowych oraz partnerstwo z kluczowymi aktorami międzynarodowymi. Podkreślane jest szczególnie znaczenie kontynuacji bliższej współpracy z Rosją jako czynnika bezpieczeństwa Europy, a także rozwoju strategicznego partnerstwa z Japonią, Chinami, Kanadą i Indiami oraz innymi państwami wyznającymi podobny do Unii Europejskiej system wartości w celu wspólnego przeciwdziałania globalnym i regionalnym zagrożeniom dla wspólnego bezpieczeństwa³¹.

Reasumując, wyniki studiów dostępnych materiałów źródłowych przedstawione w rozdziale w odniesieniu do zagrożeń bezpieczeństwa, które mogą stać się powodem dla wojskowego zaangażowania Polski w działania doraźnie tworzonej koalicji międzynarodowych oraz użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu SZ RP, w tym sił powietrznych, w ramach operacji koalicyjnych, wskazują na daleko posuniętą zgodność społeczności międzynarodowej, co do charakteru przesłanek stanowiących podstawę do tworzenia koalicji. Analiza ocen zagrożeń bezpieczeństwa dokonana w wymiarze narodowym przez Polskę, a także organizacje międzynarodowe, których jesteśmy członkiem, w tym Sojusz Północnoatlantycki oraz Unię Europejską wskazuje na wysoką zbieżność i zgodność międzynarodowej percepcji charakteru i lokalizacji zagrożeń i wyzwań. Zasadniczym przewartościowaniem w stosunku do analiz prowadzonych w okresie zimnej wojny jest niemal powszechne założenie, iż w perspektywie najbliższych kilkunastu lat mało prawdopodobny jest wybuch konfliktu globalnego lub regionalnego o dużej intensywności, w który mogłyby być bezpośrednio zaangażowane państwa zachodnie. Nie oznacza to, że zagrożenie takie zupełnie wykluczono. Uznano jednak, że główne zagrożenia będą miały mniejszą skalę, ale pojawiać się będą częściej i będą trudniejsze do przewidywania. Oznacza to, iż mniej prawdopodobna wydaje się konieczność podejmowania działań normowanych zobowiązaniami sojusznicznymi na podstawie artykułu V traktatu waszyngtońskiego, a rosnąć będzie spektrum sytuacji kryzysowych, w których podstawą działania będzie doraźne porozumienie zainteresowanych państw tworzących koalicję do rozwiązania konkretnej sytuacji kryzysowej.

---

³¹ Tamże, s. 13 – 14.

W świetle dokonanego porównania zapisów oficjalnie przyjętych dokumentów normujących strategię bezpieczeństwa Polski, NATO i Unii Europejskiej można sformułować wniosek, iż coraz wyraźniej deklarowana jest gotowość poszczególnych państw, sojuszy i organizacji międzynarodowych do podejmowania działań w ramach doraźnie tworzonych koalicji, co znajduje swoje odzwierciedlenie, między innymi, w ich oficjalnych założeniach strategicznych. Możliwość podejmowania przez poszczególne państwa i organizacje działań w doraźnych koalicjach ma również charakter pragmatyczny i jest powodowana niepełnym dostosowaniem narodowych i sojuszniczych systemów obronnych do zwalczania nowych zagrożeń, a także wysokimi kosztami unilateralnego reagowania na zagrożenia o wymiarze regionalnym czy globalnym.

Dokonana analiza porównawcza narodowych oraz sojuszniczych i europejskich ocen zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa militarnego wskazuje na coraz szersze występowanie zjawisk i sytuacji, które mogą stawać się przesłanką tworzenia koalicji oraz podejmowania działań w ramach koalicyjnych zgrupowań sił wojskowych. Charakter najpoważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa, wśród których wymieniane są terroryzm, proliferacja broni masowego rażenia, zorganizowana przestępczość oraz nierozwiązane konflikty lokalne wskazuje, że podstawowym obszarem wojskowego zaangażowania Polski w ramach operacji koalicyjnych będą operacje reagowania kryzysowego, w których współdziałanie koalicyjne będzie miało miejsce w największym zakresie. W świetle przyjętych w strategii bezpieczeństwa narodowego ocen zagrożeń można przewidywać udział Polski w operacjach koalicyjnych o charakterze antyterrorystycznym, antyproliferacyjnym oraz stabilizacyjnym. Należy również liczyć się z możliwością użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu SZ RP, w tym z sił powietrznych, w operacjach niesienia pomocy humanitarnej w przypadkach wystąpienia klęsk żywiołowych czy katastrof przemysłowych o dużej skali.

ROZDZIAŁ 2

ZAKRES UŻYCIA WYDZIELONYCH KONTYNGENTÓW WOJSKOWYCH ZE SKŁADU SIŁ POWIETRZNYCH W OPERACJACH KOALICYJNYCH

Zgodnie z przyjętymi założeniami metodycznymi, które zostały sformułowane we wstępnym etapie badań, treści niniejszego rozdziału studium stanowią próbę odpowiedzi na problem naukowy sformułowany w formie pytania, „w jakiego rodzaju operacjach koalicyjnych mogą zostać użyte wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych oraz jakie zadania mogą realizować w takich operacjach?”

2.1. Zakres operacji koalicyjnych w aspekcie użycia sił powietrznych

Zawarte w poprzednim rozdziale wyniki analiz i ocen charakteru zagrożeń, jakie mogą stać się przesłanką podejmowania interwencji wojskowych przez doraźnie organizowane koalicje państw wskazują, iż będą to przede wszystkim sytuacje kryzysowe o charakterze militarnym i niemilitarnym, gdyż klasycznym zagrożeniem bezpieczeństwa mogącym prowadzić do wybuchu wojny przeciwdziała się głównie w ramach trwałych sojuszy polityczno-militarnych lub poprzez podejmowanie unilateralnych działań politycznych, dyplomatycznych i militarnych. Doświadczenia z użycia przez społeczność międzynarodową sił powietrznych po zakończeniu zimnej wojny przy zmienionym charakterze zagrożeń bezpieczeństwa wykazały daleko posunięte przewartościowania w koncepcjach operacyjnego użycia sił powietrznych, w tym ich użycia w operacjach koalicyjnych w ramach szeroko definiowanego reagowania kryzysowego. Siły powietrzne państw działających w ramach koalicji na podstawie nadanego przez Radę Bezpieczeństwa ONZ mandatu coraz częściej i w systematycznie rosnącym zakresie zaczęto wykorzystywać jako narzędzie zapobiegania eskalacji kryzysów zagrażających pokojowi i bezpieczeństwu międzynarodowemu, zapobiegania konfliktom oraz dla wspomagania długofalowego i wieloaspektowego rozwiązywania sytuacji kryzysowych po zakończeniu konfliktów. Wzrosła też rola sił powietrznych państw tworzących koalicje *ad*

hoc w niesieniu pomocy i wsparciu władz cywilnych w przypadkach nagłego występowania sytuacji kryzysowych o dużej skali, głównie zaś w zwalczaniu skutków klęsk żywiołowych, ale ostatnio również w coraz szerszym stopniu także w zwalczaniu terroryzmu międzynarodowego.

W oparciu o dostępne materiały źródłowe oraz literaturę przedmiotu możliwe jest dokonanie analizy uwarunkowań użycia sił powietrznych w prowadzonych przez koalicje państw i organizacji międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego, a także scharakteryzowanie podstawowych obszarów ich operacyjnego użycia w reagowaniu kryzysowym, jak również podjęcie próby określenia tendencji rozwojowych w powyższym zakresie.

Ogólne założenia wykorzystania sił powietrznych w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych i kryzysów związane są z ich percepcją jako źródeł zagrożenia dla funkcjonowania państw i ich organizacji. Potoczne rozumienie terminów sytuacja kryzysowa i kryzys kojarzone jest najczęściej z klęskami żywiołowymi, katastrofami ekologicznymi, nieefektywnością funkcjonowania instytucji społecznych, sporami międzynarodowymi, konfliktami zbrojnymi oraz zagrożeniami terrorystycznymi. W odniesieniu do funkcjonowania państw i ich sojuszy bądź organizacji międzynarodowych „kryzys postrzegany jest jako rozwój wydarzeń zewnętrznych w ich otoczeniu, stanowiących bezpośrednio zagrożenie ich żywotnych interesów następujących tak szybko, że wymagają podjęcia nadzwyczajnych działań. Żywotne interesy państw i ich organizacji mogą obejmować zapewnienie bezpieczeństwa terytorium, obywateli, instytucji, poziomu życia obywateli, stanu posiadania państw oraz ochronę ich interesów międzynarodowych”³². Istotne implikacje dla zakresu i sposobów użycia sił zbrojnych, a w tym sił powietrznych, w operacjach reagowania kryzysowego wynikają z faktu, że sytuacje kryzysowe i kryzysy mogą mieć swoje źródła zarówno w świecie przyrody, funkcjonowaniu społeczeństw, państw, instytucji i organizacji istniejących wewnątrz państw oraz w wymiarze międzynarodowym. Oznacza to, że formy i sposoby użycia sił powietrznych w reagowaniu kryzysowym wykraczać będą poza realizację typowych zadań bojowych,

---

³² R. Wróblewski, *Kryzysy – czyli świat skazany na współpracę*, w: *Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości?*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2005, s. 15.

jakie przewidywane były dla użycia sił powietrznych w klasycznym konflikcie zbrojnym.

Różnorodność przyczyn powodujących powstawanie sytuacji kryzysowych oraz odmienność przyjmowanego przez teoretyków problemu względu badawczego spowodowały powstanie zróżnicowanych typologii kryzysów i odmiennych interpretacji, co do powodujących je czynników. W przypadku państw, ich koalicji oraz sojuszy, a także organizacji międzynarodowych często przyjmowanym podziałem przyczyn sytuacji kryzysowych i kryzysów jest podział na przyczyny niekonfliktowe, do których zaliczane są między innymi klęski żywiołowe i katastrofy ekologiczne oraz przyczyny konfliktowe, takie jak konflikty społeczne na tle niezgodności interesów grupowych³³.

W odróżnieniu od operacyjnego użycia sił powietrznych w typowych operacjach wojennych, dla wykorzystania sił wojskowych w ramach operacji reagowania kryzysowego, istotne znaczenie będzie mieć wieloaspektowość przyczyn występowania sytuacji kryzysowych oraz ich wzajemne, synergiczne interakcje. Przykładem może być analizowane w poprzednim rozdziale studium zjawisko państw w stanie rozkładu, w których występują korzystne warunki dla rozwoju przestępczości zorganizowanej i tworzenia bezpiecznych baz dla grup terrorystycznych działających w skali globalnej, ale także istnieje sytuacja kryzysowa w wymiarze humanitarnym powodowana przez brak opieki medycznej, ubóstwo i niski poziom bezpieczeństwa publicznego.

Jednym z podstawowych czynników warunkujących użycie sił zbrojnych, a w konsekwencji również wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych, w reagowaniu kryzysowym jest kompleksowość przyczyn sytuacji kryzysowych, która bezpośrednio implikuje kompleksowość działań zmierzających do ich rozwiązania. Oznacza to, że reagowanie kryzysowe musi w związku z powyższym być działaniem wielofunkcyjnym łączącym oddziaływanie polityczne, wojskowe i cywilne mające na celu zapobieganie eskalacji kryzysu, rozwiązaniu sytuacji kryzysowej i przywróceniu stanu normalnego, sprzyjającego pokojowemu rozwojowi państw i społeczeństw.

---

³³ Tamże.

Z badań literatury przedmiotu wynika, że użycie sił powietrznych w wymiarze międzynarodowym w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych nie jest zjawiskiem nowym. Siły powietrzne, w tym przede wszystkim lotnictwo, od wielu lat brało udział w zwalczaniu skutków klęsk żywiołowych, wykorzystywane było do zabezpieczenia działań stabilizacji sytuacji wewnętrznej szeregu państw, a także wspierało działania Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. Działania te były jednak prowadzone zazwyczaj w wymiarze narodowym bądź bilateralnym lub też w ramach szczegółowo określonego, obwarowanego szeregiem ograniczeń mandatu międzynarodowego, który zazwyczaj wykluczał możliwość szybkiego i długofalowego rozwiązania sytuacji kryzysowej, o ile mogło to spowodować zagrożenie interesów jednego z dwóch supermocarstw. Sytuacja taka spowodowała, że praktyka reagowania kryzysowego nie przełożyła się w okresie zimnej wojny na spójne założenia doktrynalne użycia sił powietrznych w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych w wymiarze międzynarodowym i, z wyjątkiem operacji utrzymania pokoju ONZ, użycie sił zbrojnych do realizacji tego rodzaju zadań odbywało się do niedawna de facto w doktrynalnej próżni.

Sytuacja uległa zasadniczej zmianie po zakończeniu zimnej wojny i stopniowym zanikaniu dwubiegunowego podziału świata. W latach dziewięćdziesiątych podjęto szereg prób wypracowania możliwych do zastosowania w operacjach wielonarodowych, w tym również w operacjach o charakterze koalicyjnym, założeń doktrynalnych użycia sił wojskowych, a następnie również i sił powietrznych, do rozwiązywania sytuacji kryzysowych. Dążenie to spowodowane było z jednej strony brakiem kompleksowych rozwiązań normujących działania militarne w warunkach odmiennych od klasycznego konfliktu zbrojnego, a drugiej zaś strony wynikało z negatywnych doświadczeń wysiłków ONZ w zakresie prowadzenia przez wielonarodowe siły koalicyjne operacji wymuszania pokoju na Bałkanach i w Somalii³⁴.

Pierwsze próby sformułowania zapisów doktrynalnych użycia sił zbrojnych do rozwiązywania sytuacji kryzysowych podjęto w USA na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku wyodrębniając jako nowy obszar działań operacje militar-

---

³⁴ *Report of the Panel on United Nations Peace Operations, A/55/305, S2000/809, United Nations, New York, 2000, s. 15 – 28.*

ne inne niż wojna (Military Operations Other Than War – MOOTW). Celem tych operacji miało być niedopuszczenie do wybuchu konfliktu zbrojnego, rozwiązanie sytuacji konfliktowej, promowanie pokoju oraz wsparcie władz cywilnych w reagowaniu na kryzysy wewnętrzpaństwowe. Użycie sił zbrojnych w operacjach militarnych innych niż wojna według ówczesnych założeń amerykańskich mogło wiązać się z użyciem siły w ramach operacji pokojowych, zwalczania terroryzmu, pokazu siły, ewakuacji osób niewalczących czy zwalczania ruchów partyzanckich. Przewidywano również użycie sił wojskowych w operacjach militarnych innych niż wojna, w których nie byłoby wymagane bezpośrednio użycie siły zbrojnej w formie rażenia ogniowego, takich jak pomoc humanitarna, zapewnienie swobody nawigacji czy ochrona żeglugi³⁵.

W połowie lat dziewięćdziesiątych, w związku z zaangażowaniem NATO w operacje prowadzone z szerszą grupą państw w ramach koalicji międzynarodowych, analogiczne próby wypracowania wewnętrznie spójnych założeń doktrynalnych podjęto w Sojuszu Północnoatlantyckim uzgadniając ogólne założenia użycia sił zbrojnych sojuszu w operacjach wojskowych innych niż wojna (Operations Other Than War – OOTW), w tym w operacjach wsparcia pokoju prowadzonych przez siły sojuszu (Peace Support Operations – PSO). Po przyjęciu w 1999 r. nowej koncepcji strategicznej sojuszu termin operacje inne niż wojna zastąpiony został określeniem operacje reagowania kryzysowego (Crisis Response Operations), ale ogólna filozofia użycia sił zbrojnych Sojuszu do rozwiązywania sytuacji kryzysowej we współpracy w ramach szerszych doraźnie tworzonych koalicji międzynarodowych nie uległa zmianie.

W świetle założeń przyjętych po zakończeniu zimnej wojny przez społeczność międzynarodową w zakresie prowadzenia operacji pokojowych przez koalicje państw przełomem stała się zasadnicza zmiana w podejściu Organizacji Narodów Zjednoczonych do prowadzenia operacji zapoczątkowana w 2000 r. W przedstawionym wówczas Zgromadzeniu Ogólnemu Narodów Zjednoczonych raporcie panelu do spraw operacji pokojowych Narodów Zjednoczonych dokonano krytycznej oceny działań ONZ na rzecz zapobiegania konfliktom i utrzymywania pokoju. Re-

---

³⁵ JP 3-07 *Joint Doctrine for Military Operations Other Than War*, 16 June 1995, s. I – 1 do I – 3, w: Joint Electronic Library on CD-Rom, OC Incorporated for J – 7, Joint Staff, Washington D. C., September 1996.

komendacje zawarte w przywołanym raporcie wskazywały na konieczność odchylenia od prowadzenia operacji pokojowych po wystąpieniu konfliktu na rzecz operacji zapobiegania konfliktom i budowania pokoju. Ważnym etapem zwiększenia zdolności ONZ do skutecznego użycia sił wojskowych do rozwiązywania kryzysów zagrażających pokojowi stało się przyjęcie realistycznej oceny w zakresie braku zdolności tej organizacji do skutecznego dowodzenia koalicyjnymi siłami międzynarodowymi w ramach kompleksowych operacji pokojowych, w tym operacji wymuszania pokoju, które w swej istocie są operacjami koalicyjnymi prowadzonym na podstawie mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ przez grupę państw tworzących doraźnie koalicję polityczno-wojskową dla wymuszenia pokoju³⁶.

Użycie sił zbrojnych w reagowaniu kryzysowym prowadzonym w wymiarze międzynarodowym, w ramach działań szerokiej koalicji państw i organizacji międzynarodowych, stanowi istotny element strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Zdolność kompleksowego, szybkiego i skutecznego reagowania w całym spektrum operacji reagowania kryzysowego uważana jest za jeden z głównych celów polityki bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Możliwe do realizacji przez siły zbrojne państw członkowskich zadania w ramach reagowania kryzysowego w operacjach prowadzonych przez Unię Europejską samodzielnie bądź w ramach szerszych koalicji obejmować mogą działania humanitarne i ratownicze, utrzymanie pokoju, jak również użycie sił dla tworzenia pokoju. Nie wyklucza się również użycia sił zbrojnych państw członkowskich Unii w samodzielnych lub koalicyjnych operacjach: rozbrajania określonych sił (joint disarmament operations), wsparcia państw trzecich w zwalczaniu terroryzmu oraz reformowaniu ich systemu bezpieczeństwa³⁷. W celach Unii Europejskiej *Headline Goal 2010* przyjętych przez Komisję Europejską 17 i 18 czerwca 2004 r. jednoznacznie określono potrzebę posiadania zdolności do działania zanim nastąpi kryzys i prewencyjne działanie pozwoli na uniknięcie eskalacji sytuacji kryzysowej³⁸. Takie podejście w sposób bezpośredni przekłada się na konieczność wcześniejszej współpracy wojskowej z potencjalnymi państwami partnerskimi, z którym będą podejmowane wspólnie działania w ramach koalicyjnych operacji reagowania kryzysowego.

³⁶ *Report of the Panel on United Nations Peace Operations*, wyd. cyt., s. 34.

³⁷ *A secure Europe in a better world. A European security strategy*, wyd. cyt., s. 12.

³⁸ M. Dassu, R. Menotti, *Collective response to crisis situations: The EU, NATO and UN, and more effective intervention*, s. dostępne z: <http://www.nato.int/structur/library/bibref/acq0305.pdf>.

Jednym z wyróżników użycia sił powietrznych do rozwiązywania sytuacji kryzysowych jest kompleksowość środowiska prowadzenia operacji reagowania kryzysowego oraz ilość i zróżnicowanie podmiotów międzynarodowych, państwowych oraz niepaństwowych, które są w nie zaangażowane. Wysiłki społeczności międzynarodowej, których celem jest rozwiązanie sytuacji kryzysowych prowadzą często do sytuacji jednoczesnego zaangażowania w takie działania szeregu organizacji międzynarodowych, rządów państw, tworzonych doraźnie koalicji oraz organizacji pozarządowych. Sytuacja taka prowadziła w przeszłości do rozpraszania wysiłku oraz sporów kompetencyjnych, utrudniających lub nawet uniemożliwiających skuteczne reagowanie kryzysowe. Przypomnieć należy także przypadki podejmowania przez koalicje i sojusze państw dla rozwiązania kryzysów działań zgodnych z duchem prawa międzynarodowego, ale wykraczających poza jego ustalenia³⁹. Szczególnie wyraźnie uwidoczniła to interwencja lotnictwa sił powietrznych państw NATO w Kosowie w 1999 r., a następnie użycie sił powietrznych w operacjach doraźnie utworzonych koalicji „chętnych” (coalition of the willing) w Afganistanie w 2001 r. oraz w Iraku w 2003 r. Zauważyć należy, że sytuacja prawna dla podejmowania przez koalicje państw działań wojskowych ulega stopniowej poprawie. W ostatnich latach podpisano szereg porozumień normujących szczegółowo zaangażowanie poszczególnych organizacji międzynarodowych w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych w odniesieniu do użycia siły w ramach wielonarodowych operacji o charakterze koalicyjnym. W 1996 r. NATO i Unia Europejska osiągnęły porozumienie w zakresie udostępniania sojuszniczych sił i środków na potrzeby operacji kierowanych przez Unię w przypadkach, gdy NATO nie angażowało w nich sił sojuszniczych (tzw. porozumienie Berlin plus)⁴⁰. Podpisana 16 grudnia 2002 r. wspólna deklaracja *UE – NATO Declaration on ESDP* dała początek w pełni sformalizowanej współpracy obu organizacji w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych. 24 września 2004 r. Unia Europejska przyjęła z Organizacją Narodów Zjednoczonych wspólną deklarację o współpracy w reagowaniu kryzysowym⁴¹. Zacieśnianie współpracy i jej instytucjonalizacja w zakresie reagowania

---

³⁹ Tamże.

⁴⁰ *Building peace and stability in crisis regions*, NATO Briefing, NATO Brussels, September 2005, s. 7.

⁴¹ *Joint Declaration on EU-UN Co-operation in Crisis Management*, New York, 24 September 2003, dostępne z: http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_2768_en.html.

krzysowego ma miejsce w wymiarze regionalnym, a nawet globalnym, pomiędzy poszczególnymi państwami, a także w coraz większym zakresie dotyczy organizacji pozarządowych. Poszukuje się nowych form i metod skutecznej koordynacji użycia sił wojskowych oraz organizacji pomocy humanitarnej w zwalczaniu klęsk żywiołowych i katastrof przemysłowych⁴².

Podstawową formą wykorzystania sił powietrznych w realizowane w wymiarze międzynarodowym przez koalicje państw i organizacji międzynarodowych rozwiązywanie sytuacji kryzysowych jest jego użycie w ramach operacji reagowania kryzysowego. Istnieje szereg typologii takich operacji tworzonych w oparciu o zróżnicowane wyróżniki kryterialne. Jednym z najczęściej przyjmowanych podziałów jest wyróżnienie operacji reagowania kryzysowego związanych z sytuacjami kryzysowymi zagrażającymi pokojowi i bezpieczeństwu międzynarodowemu, które wymagają akceptacji społeczności międzynarodowej oraz innych operacji, które takiej zgody nie wymagają. Takie podejście jest widoczne między innymi w typologii operacji reagowania kryzysowego, przyjętej na potrzeby użycia sił wojskowych Sojuszu Północnoatlantyckiego w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych prowadzonym zarówno w wymiarze sojuszniczym, jak również w ramach szerszych doraźnie tworzonych koalicji z państwami partnerskimi lub innymi państwami, które są zainteresowane rozwiązaniem sytuacji kryzysowej.

Podstawowym obszarem użycia sił powietrznych w operacjach o charakterze koalicyjnym są operacje pokojowe (Peace Operations), określane w doktrynie NATO jako operacje wsparcia pokoju (Peace Support Operations – PSO). Są one realizowane jako wsparcie działań międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa, takich jak ONZ czy OBWE ukierunkowanych na zapobieganie konfliktom, ich wygaszanie oraz tworzenie stabilnej sytuacji międzynarodowej. Ważnym wyróżnikiem operacyjnego użycia lotnictwa w operacjach pokojowych jest wymóg zachowania w najszerszym możliwym zakresie bezstronności w stosunku do konfliktu oraz stworzenia warunków dla zapewnienia długofalowych rozwiązań politycznych sytuacji kryzysowych zagrażających pokojowi.

---

⁴² D. Byman i in., *Strengthening the Partnership: Improving Military Coordination with Relief Agencies and Allies in Humanitarian Operations*, RAND Corporation, Santa Monica, 2004, s. 141 – 143.

Specyfika użycia sił powietrznych w wielonarodowych operacjach pokojowych uzależniona jest od rodzaju podejmowanych przez zorganizowaną w ramach doraźnych koalicji społeczność międzynarodową wysiłków antykrzysowych. Organizacja Narodów Zjednoczonych, a w ślad za nią szereg organizacji międzynarodowych, w tym NATO, wyróżnia w ramach operacji pokojowych, takie działania jak: utrzymanie pokoju (Peacekeeping – PK), wymuszanie pokoju (Peace Enforcement – PE), a także zapobieganie konfliktom (Conflict Prevention), tworzenie pokoju (Peace Making), budowanie pokoju (Peace Building) oraz operacje humanitarne (Humanitarian Operations) stanowiące integralną część innych operacji pokojowych⁴³.

Operacje utrzymania pokoju stanowiły najczęściej do tej pory stosowaną formę użycia sił zbrojnych do rozwiązywania sytuacji kryzysowych zagrażających pokojowi i bezpieczeństwu międzynarodowemu. Działania sił powietrznych prowadzone w oparciu o ustalenia Rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych ukierunkowane były na monitorowanie rozwoju sytuacji oraz tworzenie warunków dla implementacji uzgodnionych wcześniej przez strony konfliktu porozumień pokojowych. Zauważyć należy, że działania utrzymania pokoju wymagają zgody stron konfliktu, co powoduje, że operacje takie pozwalają na użycie sił zbrojnych, a w konsekwencji również sił powietrznych, dopiero po zakończeniu konfliktu i osiągnięciu porozumienia przez jego strony. Praktyka operacji utrzymania pokoju wskazuje, że w większości przypadków użycie siły przez siły pokojowe ogranicza się niemal wyłącznie do samoobrony, a utrata przyzwolenia na utrzymanie pokoju jednej ze stron konfliktu powoduje konieczność przerwania operacji. Powszechnie podkreślaną wadą operacji utrzymania pokoju ograniczającą ich rolę w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych jest to, że lotnictwo sił pokojowych może być użyte dopiero po osiągnięciu przez strony konfliktu porozumienia pokojowego, a zatem dopiero w fazie wygaszania sytuacji kryzysowej.

Odmienne, niż w przypadku operacji utrzymania pokoju, mogą być wykorzystywane wydzielone kontyngenty lotnicze sił powietrznych w operacjach wymuszania pokoju, które są prowadzone zgodnie z zasadami określonymi w Rozdziale VII Karty Narodów Zjednoczonych. Ponieważ działania militarne w ramach opera-

---

⁴³ NATO *Non-Article 5 Crisis Response Operations*, MAS Brussels, 2004, Rozdział 3. Peace Support Operations.

cji wymuszania pokoju mają na celu utrzymanie bądź przywrócenie pokoju oraz podporządkowanie się stron konfliktu warunkom określonym przez społeczność międzynarodową w mandacie organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego bezpośrednim zadaniem sił powietrznych może być użycie siły dla osiągnięcia powyższego celu. Podkreślenia wymaga fakt, że wymuszanie pokoju nie jest celem samym w sobie. Użycie sił zbrojnych, a w tym i sił powietrznych, w operacjach wymuszania pokoju należy rozpatrywać jako działanie komplementarne w stosunku do innych wysiłków rozwiązywania sytuacji kryzysowych zagrażających pokojowi i jako jeden z etapów przywracania pokoju.

Użycie sił zbrojnych w zapobieganiu konfliktom realizowane jest zazwyczaj zgodnie z zasadami określonymi w Rozdziale VI Karty Narodów Zjednoczonych, przy czym nie wyklucza się wymuszania mandatu poprzez działania normowane przez Rozdział VII karty. Zgrupowania operacyjne wojsk, w tym sił powietrznych, a głównie kontyngentów lotnictwa z ich składu, poprzez prewencyjne przemieszczanie do rejonu kryzysu oraz stworzenie wiarygodnego potencjału odstraszania militarnego wykorzystywane są dla wzmocnienia skuteczności wysiłków dyplomatycznych, których celem jest zapobieganie konfliktom. Skuteczne użycie sił powietrznych w zapobieganiu konfliktom wymaga wystarczająco wczesnego zaakceptowania przez społeczność międzynarodową konieczności użycia siły lub zagrożenia jej użyciem, co nie zawsze jest możliwe, szczególnie w przypadku gwałtownej eskalacji kryzysów mogących przekształcić się w konflikty zbrojne.

Zakres wykorzystania sił powietrznych w tworzeniu pokoju jest zazwyczaj ograniczony do pośredniego wsparcia wysiłków dyplomatycznych podejmowanych dla osiągnięcia rozejmu i podjęcia rozmów pokojowych przez strony konfliktu. Doświadczenia dotychczas podejmowanych działań tworzenia pokoju wskazują, że siły zbrojne wspierały powyższe działania wydzielając personel wojskowy do planowania wojskowych aspektów przerwania konfliktów i pomocy w mediacjach. Zgrupowania lotnicze ze składu sił powietrznych i wspierane przez nie wojska lądowe mogą być również wykorzystane do izolowania rejonu konfliktu, wymuszania sankcji w stosunku do jego stron oraz wzmocnienia presji dyplomatycznej dla jak najszybszego przerwania konfliktu.

Udział sił powietrznych w budowaniu pokoju stanowi część kompleksowych działań podejmowanych dla utrwalenia przywróconego pokoju poprzez stworzenie warunków dla stabilnego funkcjonowania państw i społeczeństw w wymiarze politycznym, ekonomicznym i społecznym. Użycie sił zbrojnych zabezpieczać ma stabilność warunków i bezpieczeństwo podejmowanych wysiłków budowania pokoju po zakończeniu konfliktu.

Z praktyki dotychczas prowadzonych w wymiarze koalicyjnym operacji pokojowych wynika, że sytuacje kryzysowe stanowiące zagrożenia dla pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego wymagające użycia sił zbrojnych w ramach operacji pokojowych niemal zawsze powodują konieczność niesienia pomocy humanitarnej. W zależności od zagrożenia siły powietrzne mogą być ze względu na poziom zagrożenia militarnego jedynym wykonawcą niesienia pomocy humanitarnej na obszarze operacji pokojowych bądź współpracować w tym zakresie z lądowymi siłami pokojowymi, wyspecjalizowanymi agendami organizacji międzynarodowych, instytucjami rządowymi oraz organizacjami pozarządowymi. Doświadczenia z operacji pokojowych na Bałkanach wskazują, że skuteczność operacji humanitarnych będących ich częścią w poważnym stopniu wpływa na końcowy rezultat wysiłków społeczności międzynarodowej na rzecz przywrócenia pokoju, a niepowodzenie może prowadzić do eskalacji kryzysów humanitarnych nawet w skali regionu.

W świetle ocen i opinii zawartych w literaturze przedmiotu można założyć, że operacje pokojowe podejmowane przez społeczność międzynarodową w ramach działań koalicyjnych będą z pewnością nadal stanowić znaczną część zaangażowania sił powietrznych w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych zagrażających pokojowi i bezpieczeństwu międzynarodowemu. Należy przewidywać jednak, iż będą ulegać zmianom formy operacji pokojowych oraz będzie zmieniać się zakres i charakter użycia w nich sił zbrojnych, a pośrednio również i sił powietrznych. W świetle dotychczasowych doświadczeń ONZ, NATO i UE można zauważyć stopniowe zacieranie się w praktyce użycia sił zbrojnych w operacjach pokojowych sztywnych ograniczeń wynikających z mandatu utrzymania lub wymuszenia pokoju. Już teraz w szeregu materiałów źródłowych używane są takie terminy opisujące istotę operacji pokojowych, jak: kompleksowe operacje pokojowe (Complex Peace Ope

rations)⁴⁴, rozszerzone utrzymywanie pokoju (Wider Peacekeeping)⁴⁵ czy „operacje sześć i pół” łączące w sobie utrzymywanie i wymuszanie pokoju. W polityce międzynarodowej oraz w doktrynalnych założeniach operacyjnego użycia sił zbrojnych, a w konsekwencji również sił powietrznych, krystalizuje się idea interwencji humanitarnych (Humanitarian Intervention) podejmowanych w duchu Karty Narodów Zjednoczonych, ale bez konieczności długotrwałych wysiłków dyplomatycznych dla uzyskania rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ i mandatu społeczności międzynarodowej⁴⁶. Interwencje humanitarne postrzegane są jako sposób umożliwiający społeczności międzynarodowej ingerowanie w konflikty wewnętrzpaństwowe dla niesienia pomocy społeczeństwom cierpiącym z powodu wojen domowych, czystek etnicznych bądź skutków rozkładu instytucji państwowych podejmowane wystarczająco wcześnie, aby móc zapobiec eskalacji sytuacji kryzysowych i ich negatywnym skutkom.

Użycie sił powietrznych do rozwiązywania kryzysów innych niż zagrażające pokojowi i bezpieczeństwu międzynarodowemu obejmuje szeroki zakres działań wojskowych w ramach operacji reagowania kryzysowego podejmowanych w wymiarze narodowym, sojuszniczym bądź koalicyjnym. Najczęściej do tej pory wykorzystywano zdolności operacyjne sił powietrznych dla wsparcia prowadzenia operacji pomocy humanitarnej, niesienia pomocy ofiarom klęsk żywiołowych i katastrof przemysłowych, a także likwidacji ich skutków oraz zabezpieczenia funkcjonowania systemów poszukiwania i ratownictwa. Coraz częściej jednak siły powietrzne realizują zadania w ramach współdziałania koalicyjnego w operacjach ewakuacyjnych osób cywilnych – obywateli własnego państwa z terytorium obcych państw, gdzie grozi im niebezpieczeństwo (Non-Combatant Evacuation Operations – NEO). Ważnym elementem użycia sił zbrojnych w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych staje się niesienie pomocy władzom cywilnym przez siły wojskowe w sytuacjach, gdy nie są one w stanie realizować swoich podstawowych funkcji.

---

⁴⁴ *Report of the Panel on United Nations Peace Operations*, wyd. cyt., s. 48 – 55.

⁴⁵ H. Slim, *Military humanitarianism and the new peacekeeping: an agenda for peace*, w: *The Journal of Humanitarian Assistance*, 03 June 2000, dostępne z: <http://www.jha.ac/articles/a003.html>.

⁴⁶ Problem interwencji humanitarnych jest szerzej omawiany w szeregu dokumentów i artykułów zamieszczonych w portalu internetowym Policy Library, dostępne z: <http://www.policylibrary.com/humanitarianintervention>

Powodowane najczęściej przez klęski żywiołowe o dużej skali wojskowe wsparcie operacji humanitarnych, prowadzone zazwyczaj w wymiarze koalicyjnym, może obejmować realizację szerokiego spektrum zadań przez siły zbrojne działające samodzielnie lub we współpracy z wyspecjalizowanymi agendami i organizacjami pomocy humanitarnej. Regułą w takich sytuacjach jest, że siły zbrojne realizują zazwyczaj te zadania, których nie są w stanie samodzielnie realizować organizacje cywilne. W doktrynie operacji reagowania kryzysowego NATO wyróżniane są dwa podstawowe obszary wojskowego wsparcia operacji humanitarnych: niesienie pomocy uchodźcom i osobom wysiedlonym oraz bezpośredni udział w organizowaniu i realizacji pomocy humanitarnej⁴⁷. Pomoc uchodźcom i osobom wysiedlonym realizowana jest przez siły zbrojne poprzez budowę obozów przejściowych, zabezpieczenie transportu, zapewnienie pomocy medycznej, dostarczanie żywności i zaopatrzenia oraz zapewnienie uchodźcom i osobom wysiedlonym bezpieczeństwa na określonych, chronionych przez wojsko obszarach. We wszystkich z powyższych działań istotną rolę mogą odgrywać siły powietrzne, głównie realizując zadania transportu ludzi i zaopatrzenia oraz inne zadania związane z szeroko rozumianą mobilnością. Egzemplifikacją takiego użycia lotnictwa ze składu sił powietrznych mogą być, między innymi, operacja ochrony Kurdów w północnym Iraku po zakończeniu wojny w Zatoce Perskiej „Provide Comfort”, zrzuty żywności dla ludności bośniackiej w izolowanych przez Serbów strefach bezpieczeństwa ONZ w Bośni Hercegowinie, działania lotnictwa transportowego NATO i USA w Albanii w trakcie kryzysu w Kosowie w 1998 i 1999 r., a także zrzuty żywności dla ludności cywilnej w Afganistanie w 2001 r. w trakcie operacji „Enduring Freedom”.

Jako jeden z możliwych scenariuszy zaangażowania sił powietrznych w operacje koalicyjne można przyjąć prowadzenie przez siły powietrzne samodzielnych operacji humanitarnych, które może być wynikiem wystąpienia sytuacji kryzysowych spowodowanych konfliktem bądź klęskami żywiołowymi albo katastrofami przemysłowymi. Zazwyczaj działania sił powietrznych, w tym głównie lotnictwa z ich składu oraz innych rodzajów wojsk poprzedzają zaangażowanie wyspecjalizowanych organizacji humanitarnych, a w niektórych przypadkach uzupełniają je bądź zastępują na określonych obszarach operacji, tam gdzie organizacje cywilne

---

⁴⁷ NATO *Non-Article 5 Crisis Response Operations*, wyd. cyt., pkt 0402.

nie mogą realizować swoich zadań. Z praktyki dotychczas prowadzonych operacji wynika, że w początkowym okresie niesienia pomocy humanitarnej siły powietrzne mogą być wykorzystywane, między innymi do: dystrybucji zaopatrzenia, dostarczania szczególnie ważnych środków materiałowych do rejonów niesienia pomocy humanitarnej.

Można z dużym prawdopodobieństwem założyć, że środowisko, w jakim będą prowadzone przez zgrupowania wojskowe sił koalicyjnych operacje humanitarne oraz w którym będą działać wydzielone kontyngenty ze składu sił powietrznych będzie cechować kompleksowość uwarunkowań wpływających bezpośrednio na działania sił powietrznych. Z praktyki użycia lotnictwa sił powietrznych w operacjach humanitarnych wynika, iż współwystępowanie sytuacji kryzysowych o charakterze humanitarnym z konfliktami wewnętrznymi (etnicznymi, religijnymi) czy przestępczością zorganizowaną powodować będzie konieczność ochrony przez siły wojskowe cywilnych wysiłków humanitarnych w celu zapewnienia ich skuteczności. Działania lotnictwa ze składu sił powietrznych, w tym szczególnie lotnictwa śmigłowcowego, jak wskazuje praktyka operacji stabilizacyjnych w Afganistanie i Iraku mogą obejmować między innymi ochronę konwojów pomocy humanitarnej, składów, wyposażenia oraz pracowników organizacji humanitarnych.

Użycie sił powietrznych przez społeczność międzynarodową w sytuacjach kryzysowych spowodowanych przez klęski żywiołowe bądź katastrofy przemysłowe związane jest z koniecznością podejmowania natychmiastowych działań dla ratowania życia ludzkiego oraz tworzenia warunków do działań władz cywilnych. Dzięki zdolności do szybkiego podjęcia działań ratowniczych przez zgrupowania wojskowe, w skład których wchodzi kontyngenty lotnictwa wydzielanego przez siły powietrzne państw, znajdujące się w bezpośredniej bliskości obszaru objętego skutkami klęski żywiołowej lub katastrofy przemysłowej możliwe jest skuteczne niesienie przez nie pomocy, zwłaszcza w początkowym okresie akcji ratowniczej. Podkreślenia wymaga fakt kompleksowego przygotowania lotnictwa sił powietrznych większości państw do użycia w przypadku operacji zwalczania skutków klęsk żywiołowych lub katastrof przemysłowych oraz istnienie szerokiego zakresu unormowań prawnych i rozwiązań organizacyjnych przyjętych i wdrożonych tak w wymiarze narodowym, jak i międzynarodowym, a także prowadzenie współpracy ko-

alicyjnej w tym zakresie⁴⁸. Analiza doświadczeń z użycia lotnictwa sił powietrznych w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych powodowanych przez klęski żywiołowe lub katastrofy przemysłowe wskazuje, że do najczęściej realizowanych przez nie zadań należało ratowanie życia ludzkiego, zapobieganie zniszczeniu ważnych obiektów infrastruktury, tworzenie systemu kierowania akcją ratowniczą i łączności oraz organizacja doraźnej pomocy medycznej. Wojsko wykorzystywano też do budowy tymczasowych schronień dla ofiar klęsk żywiołowych, dostarczania im żywności i niezbędnego zaopatrzenia, a także do odbudowy podstawowej infrastruktury sanitarnej. Skala klęsk żywiołowych coraz częściej uniemożliwia skuteczne rozwiązywanie sytuacji kryzysowych, które one powodują przez pojedyncze państwa i ich siły zbrojne. Stąd też cechą charakterystyczną użycia sił wojskowych, a w tym i sił powietrznych, w podejmowanych przez społeczność międzynarodową i doraźnie organizowane koalicje operacjach niesienia pomocy ofiarom klęsk żywiołowych jest wielonarodowość działania, co szczególnie wyraźnie uwidoczniły operacje niesienia pomocy ofiarom tsunami w 2004 r. oraz trzęsienia ziemi w Pakistanie w 2005 r. Wymóg natychmiastowości niesienia pomocy w sytuacji wystąpienia masowej skali zniszczeń powoduje, iż postulat wielonarodowości użycia sił powietrznych do realizacji zadań ratowniczych w ramach operacji o charakterze koalicyjnym dotyczy nawet najbogatszych państw, czego przykładem może być pomoc wojskowa NATO w operacji ratowniczej po przejściu huraganu „Katrina” w USA.

Jednym z następstw postępującej globalizacji staje się rosnący zakres użycia grupowań lotnictwa ze składu sił powietrznych do wsparcia operacji ewakuacji z terytorium obcych państw własnych obywateli, w przypadkach, gdy rozwój sytuacji kryzysowych, powodowanych między innymi sytuacją wewnętrzną, tworzy tam dla nich bezpośrednie zagrożenie. Ze względu na trudną przewidywalność występowania tego rodzaju zagrożenia w aspekcie geograficznym zazwyczaj zachodzi konieczność podejmowania działań w wymiarze koalicyjnym, aby skutecznie realizować ewakuację. Potwierdzają to między innymi doświadczenia sił powietrznych z realizacji ewakuacji obywateli Polski z Libanu w lipcu i sierpniu 2006 r. w związku z wojną w tym kraju. W zależności od charakteru zagrożenia lotnictwo sił po-

---

⁴⁸ L. Konopka, *Siły antykryzysowego reagowania: lokalne, regionalne czy globalne?*, w: *Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości?*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2005, s. 65.

wietrznych zabezpiecza transport ewakuowanych obywateli, organizuje system kierowania operacją ewakuacyjną, a w skrajnych sytuacjach ochrania ewakuowanych i tworzy bezpieczne warunki dla wycofania sił ewakuacyjnych. Do wyzwań związanych z użyciem lotnictwa sił powietrznych w operacjach ewakuacyjnych należą przede wszystkim gwałtowność i mała przewidywalność eskalacji sytuacji kryzysowych wymuszających ewakuację, rozmach przestrzenny i ograniczenia czasowe podejmowanych działań oraz konieczność koordynowania wysiłków podejmowanych w wymiarze narodowym, bilateralnym i multilateralnym.

Operacje reagowania kryzysowego stały się w ostatnim okresie jedną z podstawowych form operacyjnego użycia sił zbrojnych, a w konsekwencji również sił powietrznych w wymiarze koalicyjnym i sojuszniczym. Wykorzystywane jako uzupełnienie i wsparcie wysiłków politycznych, ekonomicznych i informacyjnych dozażnie powoływanych koalicji siły zbrojne stanowią ważny instrument rozwiązywania sytuacji kryzysowych. Ze względu na charakter zagrożeń mogących powodować powstawanie sytuacji kryzysowych oraz możliwą skalę ich następstw ulega zmianie filozofia użycia sił powietrznych w operacjach reagowania kryzysowego. Coraz szerzej postuluje się odchodzenie od możliwe szybkiego opanowania skutków zaistniałej sytuacji kryzysowej, zminimalizowania jej skutków i przywrócenia stanu sprzed kryzysu na rzecz działań prewencyjnych uniemożliwiających powstanie sytuacji kryzysowych⁴⁹. Globalny charakter zagrożeń i wyzwań bezpieczeństwa powoduje, iż użycie sił powietrznych w operacjach reagowania kryzysowego ma coraz częściej charakter wielonarodowy, przede wszystkim koalicyjny, gdzie poszczególni uczestnicy wnoszą swój wkład w formie wysoce wyspecjalizowanych zdolności operacyjnych, których synergiczne użycie pozwala na kompleksowe rozwiązanie sytuacji kryzysowej.

2.2. Zadania sił powietrznych w operacjach koalicyjnych

W założeniach doktrynalnych użycia sił powietrznych zawartych w „*Regulaminie działań Sił Powietrznych*” nie występują wyodrębnione zapisy normujące problematykę użycia wydzielonych kontyngentów sił powietrznych w operacjach

---

⁴⁹ J. Gotowała, *Podsumowanie konferencji*, w: *Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości?*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2005, s. 120 – 127.

wielonarodowych, a w tym w operacjach koalicyjnych. Analogicznie do sytuacji panującej w wymiarze narodowym, również w NATO, nie ma do tej pory odrębnego dokumentu normującego wykorzystanie sił powietrznych w operacjach koalicyjnych. Istnieje jednak bogata praktyka, gdyż już od połowy lat dziewięćdziesiątych Sojusz Północnoatlantycki wyraził gotowość wspierania operacji prowadzonych przez międzynarodowe organizacje bezpieczeństwa oferując wykorzystanie w takich operacjach koalicyjnych doktrynalnych założeń NATO w zakresie dowodzenia, organizacji i prowadzenia działań. Oferta powyższa dotyczyła również doktryny operacji powietrznych. Jak wskazują wcześniej przedstawione wyniki badań, znacząca większość operacji koalicyjnych prowadzona będzie w sytuacji występowania kryzysów militarnych i niemilitarnych, stąd też analizy możliwego spektrum zadań sił powietrznych w operacjach koalicyjnych prowadzono w aspekcie przyjętej w NATO typologii zadań sił powietrznych w operacjach reagowania kryzysowego.

Zasadnicza część ustaleń doktrynalnych w odniesieniu do zadań sił powietrznych w operacjach koalicyjnych znajduje swoje odzwierciedlenie w doktrynie powietrzno-kosmicznej Sojuszu. Treści zawarte w dokumencie doktrynalnym *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine* definiują cztery szerokie grupy zadań sił powietrznych, jakie mogą być realizowane w operacjach reagowania kryzysowego prowadzonych w wymiarze sojuszniczym bądź koalicyjnym. Zgodnie z zapisami analizowanego dokumentu obejmują one⁵⁰:

- obserwację i rozpoznanie powietrzne;
- wywalczenie i utrzymanie dominacji w przestrzeni powietrznej;
- transport powietrzny
- działania o charakterze uderzeniowym.

Użycie sił powietrznych do realizacji zadań obserwacji i rozpoznania powietrznego w ramach operacji reagowania kryzysowego prowadzonych w wymiarze koalicyjnym postrzegane jest w doktrynie powietrzno-kosmicznej NATO jako środek zapewniający wiarygodność użycia sił wojskowych, pozwalający w przypadkach eskalacji kryzysu na skuteczne selektywne użycie siły. W przypadku kryzysów

---

⁵⁰ *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine*, MAS Brussels 2001, pkt 705.

o charakterze militarnym, które mogą powodować konieczność podejmowania przez społeczność międzynarodową operacji koalicyjnych, obserwacja i rozpoznanie powietrzne postrzegane jest jako podstawowe narzędzie monitorowania sytuacji kryzysowej, co pozwala na zapobieganie eskalacji kryzysu, a także na terminowe dostarczanie siłom koalicji i stronom konfliktu informacji pozwalających budować wzajemne zaufanie oraz przyczyniać się do rozwiązania kryzysu na drodze dyplomatycznych negocjacji. Skuteczna obserwacja i rozpoznanie powietrzne postrzegane jest w doktrynie powietrzno-kosmicznej Sojuszu Północnoatlantyckiego jako narzędzie pozwalające na ocenę zagrożenia dla interweniujących sił koalicji lub sojuszu i zmniejszanie ryzyka strat. Dostęp do wiarygodnej informacji rozpoznawczej dzięki użyciu środków rozpoznania powietrznego ze składu sił powietrznych ma zapewniać możliwość skutecznego użycia siły przez społeczność międzynarodową lub koalicję państw w celu odstraszenia stron konfliktu od eskalacji działania. W *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine* wskazuje się również na możliwość realizacji przez siły powietrzne zadań obserwacji i rozpoznania jako elementu zadań odstraszenia łączącego monitorowanie sytuacji z selektywnym użyciem siły dla wymuszenia deeskalacji sytuacji kryzysowej.

Analogicznie do założeń doktrynalnych dla operacji prowadzonych w warunkach klasycznego konfliktu przez siły sojusznicze, w doktrynie powietrzno-kosmicznej NATO podkreślane jest znaczenie wywalczenia i utrzymania pożądanego stopnia przewagi w powietrzu w operacjach reagowania kryzysowego prowadzonych w wymiarze koalicyjnym. W świetle założeń sojuszniczej doktryny powietrzno-kosmicznej szczegółowe zadania związane z wywalczeniem i utrzymaniem dominacji w przestrzeni powietrznej mogą w warunkach koalicyjnych bądź sojuszniczych operacji powietrznych w ramach reagowania kryzysowego obejmować⁵¹:

- osłonę sił, środków i obiektów koalicji, lokalnych i neutralnych;
- monitorowanie sytuacji w przestrzeni powietrznej w celu określenia charakteru jej wykorzystania i w razie potrzeby podejmowanie działań uniemożliwiających jej bezprawne wykorzystanie;

---

⁵¹ Tamże, pkt 702.

- wymuszanie całkowitego lub częściowego zakazu wykorzystywania przestrzeni powietrznej przy użyciu wszelkich dostępnych środków, w tym poprzez zmuszenie do lądowania bądź zestrzelenie statków powietrznych nie przestrzegających zakazu;
- utrzymywanie gotowości do ataku na lotniczy komponent sił nie przestrzegających obowiązujących porozumień pokojowych.

Transport powietrzny uważany jest w sojuszniczej doktrynie powietrznej za fundamentalną część koalicyjnych i sojuszniczych operacji reagowania kryzysowego. Obok klasycznych możliwości przerzutu sił do i w rejonie operacji, działania transportu powietrznego postrzegane są jako środek budowy zaufania. W operacjach reagowania kryzysowego lotnictwo transportowe ze składu sił powietrznych może odgrywać poważną rolę zapewniając mobilność kluczowych decydentów, reprezentantów stron konfliktu, mediatorów, obserwatorów, pracowników agencji rządowych i międzynarodowych oraz organizacji pozarządowych. Zgodnie z założeniami zawartymi w *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine* działania sił powietrznych w ramach transportu powietrznego w operacjach reagowania kryzysowego, a zatem również w operacjach o charakterze koalicyjnym, mogą obejmować⁵²:

- planowe (regularne) przewozy powietrzne zaopatrzenia, pomocy humanitarnej i personelu zaangażowanego w operację;
- zabezpieczenie działań logistycznych w ramach operacji;
- zabezpieczenie działań powietrzno-desantowych poprzez przerzut sił do rejonu realizacji zadań;
- powietrzną ewakuację medyczną;
- zabezpieczenie transportu w operacjach ewakuacji osób niewalczących.

W sojuszniczej doktrynie powietrzno-kosmicznej przyjęte są również założenia realizacji zadań o charakterze uderzeniowym, które mogą mieć zastosowanie w trakcie użycia sił powietrznych w operacjach reagowania kryzysowego prowadzonych przez szersze koalicje międzynarodowe wspólnie z państwami członkowskimi NATO. Zauważyć należy, iż istotną różnicą w stosunku do ustaleń doktrynalnych typowych dla działań wojennych prowadzonych w wymiarze sojuzni-

---

⁵² Tamże, pkt 705.3.

czym, jest nacisk położony w doktrynie koalicyjnych bądź sojuszniczych operacji reagowania kryzysowego na ścisłą integrację działań ogniowych z oddziaływaniem informacyjnym i naciskiem dyplomatycznym. Wyraźnym ograniczeniem zawartej w sojuszniczej doktrynie powietrzno-kosmicznej koncepcji realizacji zadań uderzeniowych w koalicyjnych operacjach reagowania kryzysowego jest założenie, że uderzenia lotnicze będą wykonywane jako reakcja na łamanie przez strony zaangażowane w konflikt ustaleń porozumień, bądź w przypadku zaatakowania własnych sił lądowych. Konsekwencją tego jest reaktywność użycia lotnictwa sił powietrznych do realizacji zadań uderzeniowych oraz stosowanie ograniczeń prawnych i nadzoru politycznego poszczególnych państw członków doraźnie utworzonej koalicji nad wykonywaniem zadań bojowych przez narodowe kontyngenty wojskowe wydzielone do zgrupowania operacyjnego sił powietrznych na okres prowadzenia operacji koalicyjnej.

Przyjęte przez NATO założenia doktrynalne, które mogą mieć zastosowanie w definiowaniu zakresu zadań sił powietrznych w koalicyjnych operacjach reagowania kryzysowego zawierają założenie, że decyzje o wykorzystaniu lotnictwa sił powietrznych do realizacji zadań uderzeniowych w operacjach reagowania kryzysowego podejmowane będą po szczegółowej analizie uwarunkowań związanych z pożądanym efektem rażenia w wymiarze fizycznych zniszczeń, w tym niebezpieczeństwa powstania zniszczeń niezamierzonych (collateral damage). Zgodnie z unormowaniami sojuszniczej doktryny powietrzno-kosmicznej pod uwagę brane powinny być również reakcje opinii społeczności międzynarodowej, własnego społeczeństwa, członków koalicji, państw neutralnych czy obserwatorów międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa. Implikacją sojuszniczej zasady legitymizacji użycia sił wojskowych w operacjach reagowania kryzysowego jest stosowanie zasady proporcjonalności użycia siły przez lotnictwo także w operacjach prowadzonych w wymiarze koalicyjnym.

Dla zakresu zadań oraz uwarunkowań użycia sił powietrznych w koalicyjnych operacjach reagowania kryzysowego oznacza to, że dążenie do minimalizacji strat może powodować ograniczenie możliwości obeszwaładnienia środków obrony powietrznej przeciwnika do przeciwdziałania elektronicznego i tylko w wyjątkowych przypadkach ogniowego. Zauważyć należy, że w doktrynie sojuszniczej uznaje się za podstawowy wymóg, w przypadku zwalczania przez lotnictwo obiektów ude-

rzeń w warunkach operacji reagowania kryzysowego bez względu na to czy jest to operacja o charakterze sojuszniczym czy koalicyjnym, jednoznaczne zidentyfikowanie atakowanych obiektów oraz ich wskazanie (oznaczenie), a także, jeśli wymaga tego sytuacja, uzyskanie politycznej akceptacji członków koalicji bądź sojuszu dla wykonania uderzeń lotniczych.

Ustalenia *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine* nie zawierają jednoznacznych kategorii obiektów uderzeń, które mogą być zwalczane przez siły powietrzne w ramach realizacji grupy zadań o charakterze uderzeniowym w prowadzonych przez doraźnie powoływane koalicje operacjach reagowania kryzysowego. Można wyróżnić, analogicznie do zapisów sojuszniczej doktryny powietrzno-kosmicznej, obiekty uderzeń uznawane jako „mniej kontrowersyjne”, takie jak magazyny uzbrojenia i sprzęt wojskowy, jak również obiekty uderzeń „wymagające prawnego uzasadnienia dla ich zwalczania oraz akceptacji społeczności międzynarodowej”, takie jak infrastruktura cywilna (mosty, fabryki, elektrownie, źródła wody pitnej), które mogą być atakowane wyłącznie w sytuacji, gdy odgrywają ważną rolę wojskową⁵³.

Ze względu na przyjęte w koncepcjach strategicznych Sojuszu Północnoatlantyckiego założenia szerokiej współpracy wojskowej z państwami niebędącymi członkami NATO w ramach doraźnie tworzonych koalicji dla prowadzenia operacji reagowania kryzysowego dużą wagę przykładają się do problemów interoperacyjności. Założenia doktrynalne NATO w zakresie prowadzenia operacji powietrznych w ramach operacji wielonarodowych kładą duży nacisk na to, aby dzięki stosowaniu wspólnej doktryny i procedur możliwe było pełniejsze wykorzystanie możliwości poszczególnych komponentów narodowych, a także aby zwiększała się elastyczność prowadzenia działań oraz zapewnienie ich ciągłości. Za dwa podstawowe czynniki warunkujące efektywność użycia sił powietrznych w operacjach wielonarodowych, w tym prowadzonych w wymiarze koalicyjnym uznawane są interoperacyjność i zintegrowany wydolny system dowodzenia⁵⁴.

Interoperacyjność rozpatrywana jest w doktrynie powietrznej NATO w aspekcie tworzenia i implementacji założeń doktrynalnych użycia sił powietrznych, stosowania spójnych procedur, jak również osiągnięcia i utrzymywania pożądanego

---

⁵³ Tamże, pkt 705.4.

⁵⁴ Tamże, pkt 201.3.

stopnia kompatybilności, współwymienności bądź jednakowości w odniesieniu do sprzętu, standardów technicznych i administracyjnych. Za podstawowy wymóg w działaniach wielonarodowych, w tym również w operacjach koalicyjnych, uznawane są standaryzacja procedur operacyjnych oraz systemów dowodzenia⁵⁵.

Interoperacyjność w operacjach koalicyjnych, w świetle założeń doktrynalnych zawartych w *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine* uzależniona jest również od uwarunkowań związanych ze specyfiką kulturową uczestników działań wielonarodowych oraz stosowaniem zróżnicowanych języków. Przyjmuje się, że różnice te mogą wpływać na stopień integracji narodowych kontyngentów ze składu sił powietrznych poszczególnych państw uczestników koalicji wykorzystywanych w operacjach, a także wpływać negatywnie na sprawność i tempo cyklu decyzyjnego sił koalicyjnych. Ze względu na tempo operacji powietrznych uznaje się, że językiem koalicyjnych operacji powietrznych musi być język angielski⁵⁶.

Założenia doktrynalne zawarte w dokumencie *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine* podkreślają znaczenie politycznej jedności uczestników operacji jako czynnika warunkującego skuteczność wykorzystania sił powietrznych w sojuszniczych bądź koalicyjnych operacjach wielonarodowych. Stopień jedności politycznej może być zróżnicowany w zależności od uwarunkowań strategicznych, w jakich są prowadzone operacje, jak również składu koalicji. W *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine* wyraźnie podkreślany jest fakt możliwości ewoluowania celów politycznych koalicji dla zachowania jej spójności⁵⁷.

W prognozowaniu potencjalnego zakresu zadań sił powietrznych w operacjach koalicyjnych celowe jest dokonanie analizy amerykańskich założeń doktrynalnych w powyższym zakresie. Podobnie do ustaleń doktrynalnych przyjętych w NATO za główny obszar prowadzenia operacji o charakterze koalicyjnym przyjmowane jest szeroko definiowane reagowanie kryzysowe utożsamianie z prowadzeniem operacji wojskowych innych niż wojna. Amerykańskie założenia użycia sił powietrznych w operacjach innych niż wojna prowadzonych w wymiarze koalicyjnym zawarte są w dokumencie *Air Force Doctrine Document AFDD 2-3 Military Operations Other Than War* stanowiącym rozwinięcie treści zawartych w doktrynie sił połączonych.

---

⁵⁵ Tamże, pkt 205.2.

⁵⁶ Tamże, pkt 205.3.

⁵⁷ Tamże, pkt 205.4.

Przyjęty w cytowanym dokumencie podział zakłada trzy ogólne grupy zadań sił powietrznych, które mogą być realizowane w koalicyjnych operacjach innych niż wojna⁵⁸:

- zadania w operacjach o charakterze bojowym (Combat Operations);
- zadania w operacjach o charakterze kompleksowym (Overlapping Operations);
- zadania w operacjach o charakterze niebojowym (Non-combat Operations).

W świetle założeń doktrynalnych będących treścią analizowanego dokumentu istotą użycia sił powietrznych w operacjach o charakterze bojowym jest ofensywne jego użycie w klasycznym tego rozumieniu. W dokumencie *AFDD 2-3 Military Operations Other Than War* przyjmuje się, że siły powietrzne mogą być użyte do realizacji takich zadań szczegółowych, jak⁵⁹:

- wymuszanie sankcji poprzez prowadzenie kwarantanny powietrznej (air quarantine);
- wymuszanie stref wyłączonych poprzez utrzymywanie stref zakazu lotów (no fly zones);
- ochrona żeglugi poprzez osłonę powietrzną jednostek pływających i morskich linii komunikacyjnych;
- realizacja uderzeń lotniczych i zabezpieczenia działań innych rodzajów sił wojskowych.

W świetle przeprowadzonych analiz treści przywoływanego dokumentu można stwierdzić, że zadania, jakie amerykańskie siły powietrzne mogą realizować w koalicyjnych operacjach innych niż wojna o charakterze kompleksowym mogą być w zależności od specyficznych uwarunkowań konkretnej operacji wykonywane jako zadania o charakterze bojowym lub niebojowym. Z analizy ustaleń normatywnych zawartych w *AFDD 2-3 Military Operations Other Than War* wynika, że

---

⁵⁸ *AFDD 2-3 Military Operations Other Than War*, USAF 2000, s. 12.

⁵⁹ Tamże, s. 13.

w operacjach o charakterze kompleksowym siły powietrzne mogą realizować następujące zadania⁶⁰:

- udział w zwalczaniu terroryzmu w ramach działań uprzedzających, odwetowych i ratowniczych poprzez uderzenia lotnicze na infrastrukturę grup terrorystycznych, udział w odzyskiwaniu zakładników oraz zdobywaniu informacji rozpoznawczej na ich temat;
- udział w zapewnieniu swobody nawigacji poprzez osłonę własnych jednostek pływających i samolotów;
- zabezpieczenie operacji ewakuacji osób niewalczących poprzez realizację transportu powietrznego, osłony i wsparcia sił ewakuacyjnych;
- udział w operacjach pokojowych;
- udział w operacjach odzyskiwania personelu i wyposażenia o istotnym znaczeniu dla bezpieczeństwa narodowego.

Zgodnie z założeniami doktryny sił powietrznych USA w operacjach o charakterze niebojowym prowadzonych w ramach koalicyjnych lub narodowych operacji wojskowych innych niż wojna siły powietrzne mogą, w myśl ustaleń zawartych w analizowanym dokumencie *AF DD 2-3 Military Operations Other Than War*, realizować następujące zadania⁶¹:

- wsparcie dla kontroli zbrojeń poprzez weryfikację z powietrza typów, ilości i położenia systemów uzbrojenia objętych porozumieniem rozbrojeniowym;
- udział w operacjach wsparcia władz cywilnych na obszarze kraju poprzez realizację zadań rozpoznania powietrznego, transportowych i innych;
- udział w operacjach pomocy humanitarnej poza obszarem kraju w analogicznym jak wyżej zakresie;
- udział we wsparciu władz państw zaprzyjaźnionych;
- udział w operacjach pokazu siły;
- udział we wsparciu ruchów partyzanckich.

---

⁶⁰ Tamże, s. 15 – 22.

⁶¹ Tamże, s. 23.

Wśród czynników wywierających wpływ na wykorzystanie sił powietrznych w operacjach koalicyjnych, w doktrynie amerykańskich sił powietrznych wskazywane są czynniki związane z określeniem celu operacji. Ze względu na trudność jednoznacznego, precyzyjnego celu użycia sił wojskowych, szczególnie w konfliktach wewnętrznych, uważa się za konieczne stosowanie kompleksowych metod oceny postępu osiągania zakładanych celów operacji. Ma to zapobiec powstaniu sytuacji, w której siły powietrzne mogą zostać zmuszone w wyniku niekorzystnego rozwoju sytuacji polityczno-militarnej do realizacji zadań, do których nie są w danej operacji koalicyjnej przygotowane (tzw. „mission creep”)⁶².

W doktrynie amerykańskich sił powietrznych wyraźnie akcentowane jest znaczenie zachowania jedności wysiłku (unity of effort) jako warunku skutecznego wykorzystania sił powietrznych w operacjach wielonarodowych, w tym w operacjach koalicyjnych. Jednym z założeń sformułowanych w kontekście jedności wysiłku jest konstatacja, że cele i metody działania poszczególnych państw i organizacji zaangażowanych w operacje koalicyjne mogą być zróżnicowane. Może to oznaczać, że siły powietrzne i w szerszym ujęciu siły wojskowe, mogą nie być głównym podmiotem operacji, a jedynie spełniać funkcje pomocnicze w osiąganiu jej celów. Uznaje się, że w użyciu sił powietrznych w takich operacjach niezbędne będzie uwzględnienie uwarunkowań związanych z odmiennymi celami organizacji cywilnych i wojskowych, różnicami językowymi oraz odmiernością obyczajów⁶³. Podkreślić trzeba, że w doktrynie Sił Powietrznych USA dla operacji innych niż wojna nie ma tak wyraźnie, jak w sojuszniczej doktrynie operacji powietrznych, sformułowanych wymagań, co do interoperacyjności narodowych kontyngentów sił powietrznych w operacjach koalicyjnych.

Porównanie sojuszniczych i amerykańskich założeń doktrynalnych w zakresie uwarunkowań użycia sił powietrznych w operacjach wielonarodowych, a w tym w operacjach koalicyjnych i sojuszniczych, wskazuje, że za czynniki o zasadniczym znaczeniu uznawane są cele polityczne poszczególnych uczestników operacji, interoperacyjność systemów dowodzenia oraz stosowanych procedur działania. Zwraca się też uwagę na potencjalny wpływ różnic językowych i odmierności

---

⁶² Tamże, s. 3.

⁶³ Tamże, s. 31 – 32.

kulturowych, mogących wpływać na stopień integracji dowodzenia i działań sił powietrznych w operacjach koalicyjnych.

Prezentowane we wcześniejszych częściach sprawozdania z badań analizy, oceny i wnioski wskazują, że użycie wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych będzie pochodną zaangażowania wojskowego Polski w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych przez społeczność międzynarodową. Biorąc pod uwagę fakt, iż szczegółowe cele polskiej polityki obronnej obejmują między innymi wsparcie działań instytucji oraz organizacji międzynarodowych w prowadzeniu działań stabilizujących umacniających bezpieczeństwo międzynarodowe, należy przewidywać, że polskie zaangażowanie w operacje koalicyjne będzie ukierunkowane na działania podejmowane przede wszystkim wspólnie z tymi organizacjami. Praktyka operacji oraz założenia strategiczne przyjęte w „Strategii bezpieczeństwa narodowego” oraz „Strategii wojskowej RP” wskazują, że działania takie mogą być podejmowane przez SZ RP w ramach operacji o charakterze koalicyjnym prowadzonych przez⁶⁴:

- organizację Traktatu Północnoatlantyckiego;
- Unię Europejską;
- Organizację Narodów Zjednoczonych;
- doraźnie tworzone koalicje państw.

Biorąc pod uwagę zakres zobowiązań sojuszniczych oraz zmieniającą się rolę NATO w tworzeniu bezpieczeństwa międzynarodowego można przyjąć, że użycie wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu SZ RP, a w tym i sił powietrznych, może mieć miejsce głównie w ramach szeroko rozumianego reagowania kryzysowego prowadzonego w formie operacji reagowania kryzysowego (*Crisis Response Operations – CRO*).

Zakres użycia wydzielonych kontyngentów ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych będzie wynikać z rodzaju prowadzonej operacji reagowania kryzysowego, a także szczegółowych zadań realizowanych przez kontyngenty narodowe innych rodzajów sił zbrojnych wydzielonych do operacji. Można hipotetycznie założyć, że wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił

---

⁶⁴ Tamże.

powietrznych mogą być użyte w dwóch rodzajach operacji koalicyjnych. W operacjach wspólnie z siłami państw sojusznicych, które będą akceptowane oraz realizowane przez Sojusz Północnoatlantycki na podstawie decyzji niewynikających z artykułu traktatu waszyngtońskiego, jako całość w ramach szerszych koalicji międzynarodowych, kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych mogą zostać użyte w ramach: zapobiegania konfliktom, wymuszania pokoju, utrzymywania pokoju, budowania pokoju oraz udzielania pomocy humanitarnej.

Należy przewidywać także zaangażowanie wojskowe Polski jako członka Sojuszu Północnoatlantyckiego poprzez wydzielanie kontyngentów wojskowych do operacji humanitarnych niebędących częścią operacji wsparcia pokoju. Ze względu na obowiązujące normy prawa międzynarodowego należy przewidywać możliwość zaangażowania sił powietrznych w ramach operacji poszukiwawczo-ratowniczych podejmowanych w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych lub katastrof przemysłowych o dużej ponadnarodowej skali.

Analizując możliwy zakres użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych należy zauważyć, iż NATO jako organizacja, której jesteśmy członkiem, przewiduje w przyjętych w skali sojuszu założeniach doktrynalnych, możliwość wojskowego angażowania się poszczególnych członków w operacje bilateralne i koalicyjne, takie jak: operacje przeciwpartyzanckie, zwalczanie terroryzmu, ewakuacja osób niewalczących, pomoc i wsparcie udzielane władzom cywilnym, operacje przeciwnarkotykowe, a także wymuszanie (egzekwowanie) sankcji bądź embargo⁶⁵.

Przy tak zarysowanym zakresie operacji reagowania kryzysowego, które mogą mieć charakter operacji koalicyjnych można założyć, iż ze względu na charakter zadań realizowanych przez siły wojskowe, można wyróżnić następujące trzy rodzaje operacji, w ramach których mogą zostać użyte wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych: o charakterze bojowym, o charakterze humanitarnym oraz operacje o charakterze kompleksowym.

---

⁶⁵ *AJP-3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations*, wyd. cyt., Charter 4 Other Non-Article 5 CRO and tasks.

Z uwagi na unormowania prawnomiędzynarodowe można przewidywać, że wydzielone kontyngenty ze składu polskich sił powietrznych mogą być wykorzystywane w działaniach podejmowanych przez koalicje międzynarodowe w dwóch podstawowych rodzajach operacji: pokojowych prowadzonych w oparciu o mandat ONZ bądź regionalnej organizacji bezpieczeństwa oraz operacjach nie wymagających takiego mandatu.

Analizując formy udziału wydzielonych kontyngentów sił powietrznych w ramach sił w zróżnicowanych operacjach reagowania kryzysowego należy przewidywać, że w zależności od charakteru zadań i poziomu zagrożenia możliwe będą działania o zróżnicowanym poziomie intensywności, w tym o dużej intensywności oraz o małej intensywności. Na podstawie ustaleń zawartych w „Strategii wojskowej RP” można przyjąć, że jeżeli poziom intensywności użycia sił w operacji koalicyjnej będzie uznawany za wysoki to użycie kontyngentów wojskowych, w tym kontyngentów sił powietrznych, będzie miało miejsce głównie na europejskim teatrze działań albo w jego pobliżu. Natomiast niska intensywność działań w trakcie operacji koalicyjnej przekładać się może na udział wydzielonych kontyngentów ze składu sił powietrznych w kilku operacjach o charakterze koalicyjnym bądź sojuszniczym jednocześnie z możliwością ich rotowania⁶⁶.

Możliwym polem użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w operacjach koalicyjnych będzie wsparcie operacji humanitarnych prowadzonych przez międzynarodowe organizacje bezpieczeństwa. Z przeprowadzonej analizy materiałów źródłowych wynika, że zgodnie z ustaleniami zawartymi w „Strategii wojskowej RP” SZ RP, a w konsekwencji również siły powietrzne będą utrzymywać niezbędny potencjał wyspecjalizowanych sił dla wspierania procesu stabilizacji oraz udziału w operacjach humanitarnych. Dotyczy to szczególnie udziału w takich operacjach jak utrzymanie pokoju prowadzonych przez NATO, Unię Europejską oraz Organizację Narodów Zjednoczonych bądź wynikających z innych dodatkowych porozumień międzynarodowych, a także wspierania operacji humanitarnych organizowanych przez inne organizacje międzynarodowe, rządowe lub inne.

---

⁶⁶ *Strategia wojskowa RP*, wyd. cyt.

Możliwe spektrum użycia wydzielonych kontyngentów ze składu SZ RP, a przez to także kontyngentów sił powietrznych mogą obejmować między innymi udział w operacjach sojuszniczych i koalicyjnych w celu zapobiegania konfliktom lokalnym oraz regionalnym, a także udział w ich rozwiązywaniu, obrona integralności terytorialnej obszaru kraju, ponadto udział w likwidacji konfliktu lokalnego albo regionalnego na obszarze Sojuszu, zgodnie z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego oraz udział w likwidacji konfliktu lokalnego lub regionalnego poza obszarem NATO. Możliwe obszary użycia zgrupowań SZ RP, w tym kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w operacjach o charakterze koalicyjnym mogą ponadto obejmować udział w kompleksowych działaniach antyterrorystycznych i prowadzenie działań prewencyjnych, czynne zwalczanie terroryzmu oraz uczestnictwo w likwidacji skutków działań terrorystycznych.

ROZDZIAŁ 3

UNORMOWANIA PRAWNE I ORGANIZACYJNE UŻYCIA POLSKICH SIŁ POWIETRZNYCH W OPERACJACH KOALICYJNYCH

Wyniki badań przedstawione w niniejszym rozdziale stanowią odpowiedź na problem badawczy sformułowany w formie pytania: jakie unormowania prawne i organizacyjne są niezbędne dla użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnych?

Traktując tak sformułowany problem badawczy jako punkt wyjścia do dalszych dociekań badawczych, dalsze szczegółowe analizy i oceny oraz oparte na nich wnioski prowadzono w odniesieniu do trzech głównych obszarów. Jako bazę do sformułowania propozycji w zakresie organizacji i przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w ramach operacji koalicyjnych przyjęto unormowania prawne, jakie mogą tworzyć legislacyjne ramy dla wojskowego zaangażowania Polski w takie operacje. Następnie dokonano krytycznej analizy istniejących w resorcie obrony narodowej rozwiązań organizacyjnych związanych z użyciem kontyngentów wojskowych w operacjach wielonarodowych oraz misjach pokojowych i na tej podstawie sformułowano autorskie propozycje dotyczące organizacji przygotowania kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w operacjach koalicyjnych. W końcowej części niniejszego rozdziału przedstawiono pożądaną zakres oraz sposób szkolenia i przygotowania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do udziału w operacji koalicyjnej.

3.1. Uwarunkowania prawne użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych

Istotnym elementem uwarunkowań użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych są unormowania prawne. Ze względu na charakter zagrożeń, jakie mogą stać się przesłanką dla użycia przez Polskę sił wojskowych w wymiarze koalicyjnym, można

przewidywać, iż znacząca część operacji koalicyjnych, w których zostaną użyte wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych, będzie prowadzona poza obszarem kraju, co będzie bezpośrednio wpływać na to, jakie narodowe i międzynarodowe unormowania prawne będą obowiązywać w rejonie operacji. Unormowania prawne mogą być rozpatrywane w kilku obszarach, w zależności od tego, co jest ich źródłem, a także czy są to przepisy prawa stanowionego czy uregulowania wynikające z porozumień, umów czy kontraktów. Biorąc pod uwagę charakter relacji prawnych pomiędzy członkami doraźnie stworzonej koalicji należy uznać, że unormowania prawne warunkujące użycie wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych będą obejmować unormowania regulowane przez umowy multilateralne i bilateralne, ustalenia prawa międzynarodowego oraz wewnętrznego państw, na których terytorium stacjonować będzie wydzielony kontyngent wojskowy sił powietrznych oraz w przestrzeni powietrznej, których będą realizowane zadania bojowe.

Analizując uwarunkowania prawne działań polskich sił powietrznych w ramach koalicji należy zauważyć, że użycie wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych realizowane będzie każdorazowo, zgodnie z zawartymi wcześniej umowami czy osiągniętymi czasowymi porozumieniami w ramach koalicji, przez zwarte oddziały wojskowe bądź elementy struktur dowodzenia i logistycznych. Oznacza to, iż nie przewiduje się w narodowych uregulowaniach prawnych możliwości włączania pojedynczych modułów taktycznych, statków powietrznych z załogami lotniczymi czy pojedynczych elementów sprzętu i wyposażenia wojskowego z obsługą w skład zwartych pododdziałów czy oddziałów wojskowych państw trzecich. Ze względu na zakres oraz stopień szczegółowości obowiązujących unormowań prawnych można wyróżnić dwa rodzaje uregulowań prawnych normujących użycie wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych: ustalenia ogólne, które regulują główne aspekty funkcjonowania kontyngentu w ramach zgrupowania sił koalicyjnych oraz ustalenia szczegółowe, które doprecyzowują szczegóły wykonawcze w odniesieniu do konkretnych przedsięwzięć. Z praktyki dotychczas prowadzonych przez polskie siły powietrzne operacji na terytorium państw trzecich wynika, że każdorazowo szczegółowych regulacji wyma-

gały będą przegrupowania i przemieszczenia jednostek wojskowych tworzących kontyngent sił powietrznych dokonywane po ściśle wyznaczonych i określonych szlakach komunikacyjnych.

Na mocy bilateralnych lub multilateralnych ustaleń kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych wydzielane do operacji koalicyjnej mogą korzystać z infrastruktury lotniskowej w rejonie operacji zapewnianej w ramach umowy o wsparciu przez państwo gospodarza lub utrzymywanej wspólnie przez państwa wydzielające siły do operacji. Stałe unormowania prawne przyjęte w trakcie tworzenia zgrupowania operacyjnego sił koalicyjnych powinny też umożliwiać polskim kontyngentom wojskowym dokonywanie przemarszów, przeprowadzanie ćwiczenia oraz wykonywanie innych zadań bez potrzeby każdorazowego uzyskiwania zgody rządu państwa pobytu. Konieczne będzie prawdopodobnie jednak każdorazowe uzgadnianie przez dowództwo kontyngentu wojskowego ze składu polskich sił powietrznych lub jego przełożonych z miejscowymi organami kwestii technicznych, łączących się zwłaszcza z korzystaniem z sieci transportowej.

W przypadku użycia wydzielonych kontyngentów polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych poza obszarem kraju należy uwzględnić, że obecność obcych wojsk wywołuje zazwyczaj wiele kontrowersji, a także uzewnętrznia potencjalną sprzeczność interesów. Państwo macierzyste żołnierzy pragnie, by jego wojsko było zawsze w pełni dyspozycyjne i podporządkowane bez reszty własnemu systemowi dowodzenia i utrzymania dyscypliny, gotowe do wypełniania stawianych mu zadań. Państwo pobytu, jego obywatele i lokalne władze, mogą natomiast odczuwać obecność obcych wojsk jako ograniczenia wolności i suwerenności praw, zwłaszcza, gdy jednostki te nie miałyby obowiązku respektowania miejscowych praw i wskazań władz. Z takiego rodzaju uwarunkowaniami należy się szczególnie liczyć w przypadku użycia kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach o charakterze stabilizacyjnych.

Analiza prawnych uwarunkowań użycia sił powietrznych w operacjach koalicyjnych wskazuje, że obecność, pobyt i działalność SZ RP w kontyngentach wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych poza granicami kraju regulowana jest podstawowymi dokumentami ustawodawstwa krajowego oraz podpisanymi przez Polskę zobowiązaniami i porozumieniami, spośród których najważniejsze to:

- Konstytucja RP;
- prawodawstwo organizacji międzynarodowych, których RP jest członkiem;
- prawo wewnętrzne.

W polskiej ustawie zasadniczej siły zbrojne są traktowane jako odrębny element systemu obronnego państwa upoważnionego do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego, głównie w jego wymiarze zewnętrznym. Bezpieczeństwo zewnętrzne Polski to specyficzna dziedzina działalności państwa realizowana głównie przez siły zbrojne. Konstytucja RP uchwalona w dniu 2 kwietnia 1997 r. zawierała zapisy, zgodnie z którymi siły zbrojne są zobowiązane chronić niepodległość państwa, niepodzielność jego terytorium, nienaruszalność granic oraz zapewniać bezpieczeństwo, a także mają obowiązek zachowania neutralności w sprawach politycznych oraz podlegają cywilnej i demokratycznej kontroli⁵⁷.

W konstytucji nie są wyszczególnione przesłanki, które upoważniałyby władzę ustawodawczą do użycia sił zbrojnych, albo ich wydzielonych zgrupowań, takich jak kontyngenty sił powietrznych, w ramach operacji koalicyjnych poza granicami RP. Jednakże, tego rodzaju podstawy nie mogą istnieć i być kształtowane w oderwaniu od innych, bardziej ogólnych przepisów konstytucyjnych⁵⁸. Dotyczy to zwłaszcza art. 116 ust. 2 ustanawiającego szczególne upoważnienia dla Sejmu do podejmowania uchwał o stanie wojny w razie zbrojnej napaści na terytorium RP lub wtedy, gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji. Jak już wcześniej wskazano, konstytucja nie precyzuje wyraźnie okoliczności, jakie muszą zaistnieć, aby siły zbrojne mogły być użyte w operacjach koalicyjnych poza granicami RP. Artykuł 117 Konstytucji RP stanowi jedynie, iż zasady użycia sił zbrojnych poza granicami kraju określa ratyfikowana umowa międzynarodowa albo ustawa⁵⁹. Oznacza to, że w zależności od potrzeb, użycie wydzielonych kontyngentów wojskowych ze skład polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych może być realizowane na podstawie doraźnie podpisanej umowy międzynarodowej, która zostanie następnie ratyfikowana przez Polskę lub też może zostać przyjęta specjalna ustawa normująca użycie polskich sił woj-

⁵⁷ *Konstytucja RP*, Warszawa 1997, art. 26.

⁵⁸ W. J. Wołopiuk, *Siły Zbrojne w regulacjach Konstytucji RP*, Wyd. „Scholar”, Warszawa 1998, s. 25 – 26.

⁵⁹ *Konstytucja RP*, wyd. cyt.

skowych w konkretnej operacji o charakterze koalicyjnym. Przy czym podkreślenia wymaga fakt, iż w przypadku użycia polskich sił powietrznych w operacji koalicyjnej poza obszarem kraju należy łącznie stosować uregulowania prawne normujące działania w ramach określonej koalicji i operacji (ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa) z przepisami ustawy normującej użycie SZ RP poza obszarem kraju.

Obecnie obowiązują ogólne uregulowania prawne z dnia 17 grudnia 1998 r. normujące zasady użycia oraz pobytu SZ RP poza granicami państwa⁶⁰. Analizując uwarunkowania prawne działań kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych poza obszarem kraju należy zauważyć, że w rozumieniu tej ustawy użycie SZ RP poza granicami oznacza obecność jednostek wojskowych poza granicami w następujących przypadkach (okolicznościach):

- konflikcie zbrojnym bądź dla wzmocnienia sił państwa lub państw sojusznicych;
- misji pokojowej;
- akcji zapobiegania aktom terroryzmu bądź ich skutkom⁶¹.

Przy takim rozumieniu terminu „użycie” uregulowania prawne ustawy dotyczyłyby tylko części operacji koalicyjnych, w których mogłyby zostać użyte wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych, w tym przede wszystkim pełne spektrum operacji pokojowych zgodnie z typologią tych operacji przyjętą przez ONZ i NATO oraz operacje zwalczania terroryzmu. Zgodnie z istniejącymi w Polsce unormowaniami prawnymi zawartymi w obowiązującej ustawie „użycie” nie odnosi się do operacji o charakterze humanitarnym, o ile nie stanowią one części operacji pokojowej prowadzonej w wymiarze międzynarodowym na podstawie mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ. Wynika to z faktu zróżnicowania w zapisach ustawowych zakresu znaczeniowego pojęć „użycie” i pobyt”. Tak więc, jak to wykazano we wcześniejszych rozważaniach, w odniesieniu do użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych poza obszarem kraju ustawowy zapis o „użyciu” jest nieprecyzyjny. Nie

⁶⁰ Dziennik Ustaw nr 162, Warszawa 1998, poz. 1117.

⁶¹ *Konstytucja RP*, wyd. cyt., art. 2 ust. 1.

20

wyczerpuje on pełnego możliwego spektrum analizowanych w rozdziale drugim niniejszego studium operacji koalicyjnych, w jakich mogą być wykorzystane kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych oraz realizowanych przez nie zadań. Stąd też działania kontyngentów wojskowych wydzielanych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych prowadzonych poza obszarem kraju w świetle obowiązującego prawa należy rozpatrywać w sposób łączny, jako „użycie” oraz „pobyt”. Wynika to z przyjętych w analizowanej ustawie ustaleń prawnych⁶² w myśl których pobyt SZ RP poza granicami państwa oznacza obecność jednostek wojskowych poza granicami państwa w celu udziału w:

- szkoleniach oraz ćwiczeniach wojskowych;
- akcjach ratowniczych oraz poszukiwawczych i humanitarnych;
- przedsięwzięciach repatriacyjnych⁶².

W świetle obowiązujących ustaleń ustawy widać zatem, że udział wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w akcjach ratowniczych oraz poszukiwawczych i humanitarnych podejmowanych przez społeczność międzynarodową w ramach operacji koalicyjnych nie jest postrzegany jako użycie sił ale ich pobyt. Takie uregulowanie prawne jest nieprecyzyjne i z pewnością nie sprzyja przejrzystości unormowań prawnych w wymiarze narodowym, które stanowią podstawę użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych.

Rozważania poświęcone prawnym uwarunkowaniom użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych muszą uwzględniać unormowania prawne o charakterze wykonawczym będące bezpośrednią podstawą dla użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych w operacjach koalicyjnych poza obszarem kraju. Zgodnie z obowiązującymi w Polsce unormowaniami prawnymi o wykorzystaniu bądź użyciu wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w ustawowym rozumieniu tego terminu w operacjach koalicyjnych poza granicami państwa decyduje w formie postanowienia Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów. Dotyczy to użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w przypadku konfliktu zbrojnego i misji pokojowej. W sytuacji wydzielania sił do prowadzonej przez koalicję akcji zapobiegania aktom terro-

---

⁶² Tamże, art. 2, ust. 1.

ryzmu lub ich skutkom Prezydent wydaje postanowienie na wniosek Prezesa Rady Ministrów. W obu przypadkach, o podjętym postanowieniu, Prezydent RP powinien niezwłocznie powiadomić Marszałków Sejmu i Senatu.

Odmienne procedury prawne dotyczą użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w ramach tych operacji koalicyjnych, w stosunku do których polskie ustawodawstwo używa terminu „pobyt” wojsk za granicami kraju. O pobycie jednostek wojskowych, który w przypadku kontyngentu sił powietrznych może być związany na przykład z udziałem w takich operacjach koalicyjnych, jak akcje ratownicze, bądź poszukiwawcze czy humanitarne poza granicami państwa decyzję podejmuje Rada Ministrów. W odniesieniu do operacji koalicyjnych Minister Obrony Narodowej będzie podejmował w oparciu o zapisy odpowiedniej ratyfikowanej umowy międzynarodowej bądź ustawy decyzję o pobycie jednostek wojskowych w celu ich udziału w akcjach ratowniczych, poszukiwawczych albo humanitarnych oraz przedsięwzięciach repatriacyjnych⁶³.

Użycie wydzielonych kontyngentów wojskowych sił powietrznych w operacjach koalicyjnych prowadzonych poza obszarem kraju uwzględnia ustalenia prawne obowiązujące w wymiarze międzynarodowym. Przyjęta w referendum ustawa zasadnicza z kwietnia 1997 r. jest pierwszym polskim aktem konstytucyjnym bezpośrednio regulującym stosunek prawa polskiego do prawa międzynarodowego. Normy konstytucyjne określające miejsce umów międzynarodowych w ramach polskiego porządku prawnego dzielą się na dwie grupy. Pierwszą grupę stanowią normy tworzące "prawo konstytucyjne międzynarodowe", tzn. tę część prawa konstytucyjnego, której geneza oraz materialna zawartość wynika z wiążących państwo polskie regulacji międzynarodowych. Do wiążących Polskę umów międzynarodowych odsyłają wprost przepisy konstytucyjne dotyczące między innymi sytuacji, gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji (art. 116, ust. 2), a także w sytuacji użycia sił zbrojnych poza granicami RP, pobytu i tranzytu przez terytorium obcych wojsk na podstawie ratyfikowanych umów międzynarodowych (art. 117), wprowadzenia stanu wojennego z przyczyn określonych przez prawo międzynarodowe, tzn. w razie zewnętrznego zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium RP lub wykonania zobowiązania wspólnej obrony przeciwko agresji, wynikającego z umów międzyna-

---

⁶³ Tamże, art. 3.

wych. W odniesieniu do użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w operacjach koalicyjnych zastosowanie mieć będzie przede wszystkim stan prawny normowany przez artykuł 117 ustawy zasadniczej.

Druga grupa norm konstytucyjnych, odnoszących się do umów międzynarodowych, określa zakres ich mocy prawnej i miejsce w ramach hierarchii źródeł polskiego prawa⁶⁴. W przypadku użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych, w których brać będą udział państwa członkowskie NATO oraz państwa programu Partnerstwo dla Pokoju możliwym do zastosowania porozumieniem może być „Umowa między Państwami – Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego i innymi Państwami uczestniczącymi w Partnerstwie dla Pokoju dotycząca statusu ich sił zbrojnych wraz z Protokołem Dodatkowym” z dnia 3 listopada 1996 r. (*PfP Status of Forces Agreement – SOFA*). Jest to umowa wielostronna, oparta na istniejącej Umowie między Państwami – Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego, określającej status ich sił zbrojnych, podpisanej 19 czerwca 1951 r. w Londynie (zwana dalej *NATO SOFA / PfP SOFA*). Umowa ta została podpisana 19 czerwca 1995 r. w Brukseli. Jej sygnatariuszami są z jednej strony państwa członkowskie NATO a z drugiej państwa nienależące do NATO, a uczestniczące w Partnerstwie dla Pokoju. Umowa weszła w życie 13 stycznia 1996 r., w trzydzieści dni po ratyfikacji jej przez trzy pierwsze państwa – sygnatariuszy.

Dla unormowań prawnych użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w ramach operacjach wielonarodowych, w tym operacji koalicyjnych, w których działania będą prowadzone z wykorzystaniem terytorium państw członkowskich NATO i Partnerstwa dla Pokoju istotne jest to, że celem umowy jest określenie statusu prawnego sił zbrojnych państw NATO i sił zbrojnych państw uczestniczących w Programie Partnerstwa dla Pokoju podczas pełnienia misji zagranicznych w związku z realizacją tego Programu. Tak więc postanowienia *NATO SOFA* będą mieć zastosowanie również w operacji koalicyjnej w taki sposób, jakby państwa w niej uczestniczące były stronami tego porozumienia⁶⁵. Takie uwarunkowania prawne dla określenia statusu wydzielonych kontyn-

⁶⁴ R. Kwiecień, *Miejsce umów międzynarodowych w porządku prawnym państwa polskiego*, Polski Przegląd Dyplomatyczny, Warszawa 2001, s. 118 – 119.

⁶⁵ *Konstytucja RP*, wyd. cyt., art. 1 umowy.

gentów ze składu polskich sił powietrznych zaangażowanych w operacje na terytorium albo w przestrzeni powietrznej państw uczestniczących w Programie dla Pokoju są korzystne, gdyż stanowią spójny, sprawdzony i powszechnie akceptowany zbiór rozwiązań legislacyjnych, w przypadku prowadzenia operacji koalicyjnych na obszarze państw Partnerstwa dla Pokoju lub wspólnie z siłami tych państw.

Analizowana umowa tworzy ramy jednolitego systemu określającego status sił zbrojnych państw NATO oraz państw uczestniczących w Partnerstwie dla Pokoju, dopuszczając jednocześnie możliwość zawierania odrębnych porozumień dotyczących wysyłania i przyjmowania sił zbrojnych przez państwa – strony. Przedmiotem uregulowań powyższej umowy, które mają bezpośredni związek z użyciem wydzielonych kontyngentów ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych poza obszarem kraju są między innymi kwestie wjazdu oraz wyjazdu z terytorium państw – członków sił zbrojnych, jurysdykcji, roszczeń cywilnych, zwolnień podatkowych i celnych, korzystanie z opieki lekarskiej. Dołączony do Umowy Protokół Dodatkowy zawiera ustalenia dotyczące zakazu wykonywania przez państwa strony Umowy kary śmierci w stosunku do członków sił zbrojnych innych sygnatariuszy Protokołu. Spośród postanowień umowy o statusie sił zasadnicze znaczenie dla użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych będą miały uregulowania, które bezpośrednio odnoszą się do sprawowania jurysdykcji nad narodowymi kontyngentami sił zbrojnych państw przebywającymi w państwach trzecich, które ratyfikowały umowę.

W przypadkach wykorzystania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach pokojowych prowadzonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych istotne znaczenie dla ukształtowania uregulowań prawnych działania sił międzynarodowych, w tym sił koalicyjnych, będą miały rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ. W celu rozstrzygnięcia sporów, konfliktów mogących zagrozić międzynarodowemu pokojowi i bezpieczeństwu, w Karcie ONZ przewiduje się nie tylko stosowanie odpowiednich środków pokojowych, lecz także zastosowanie sankcji militarnych, w tym akcji zbrojnej. Odpowiedzialność za utrzymanie pokoju została powierzona Radzie Bezpieczeństwa ONZ, która stwierdza wystąpienie zagrożenia oraz w stosownej rezolucji decyduje, jakie środki należy zastosować. Rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ stanowią podstawowy

dokument prawny normujący użycie siły zbrojnej do rozwiązania sytuacji kryzysowych zagrażających pokojowi. Do najistotniejszych ustaleń rezolucji RB ONZ należą w odniesieniu do użycia sił wojskowych w operacjach wymuszania oraz utrzymania pokoju:

- określenie warunków, w jakich mogą zostać użyte siły zbrojne;
- określenie zakresu użycia siły oraz realizowanych zadań;
- sprecyzowanie obszaru, na którym prowadzona będzie operacja pokojowa;
- określenie czasu obowiązujących rezolucji.

Z zapisów rezolucji RB w sposób pośredni wynikają ustalenia w odniesieniu do organizacji sił oraz dowodzenia w operacji pokojowej. W przypadkach operacji utrzymania pokoju odpowiedzialność za uregulowania prawne prowadzenia operacji ponosić będzie Departament Operacji Utrzymania Pokoju ONZ, natomiast w operacjach wymuszania pokoju odpowiedzialność taką ponosić będą państwa wydzielające siły do koalicji tworzonej dla realizacji postanowień Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ. Obok powyżej wskazanych unormowań prawnych, w przypadku użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach pokojowych ONZ, będą mieć zastosowanie unormowania prawne wynikające ze stacjonowania wojsk na terytorium państw trzecich, a także realizacji zadań w ich przestrzeni powietrznej.

Obok powyżej scharakteryzowanych podstaw prawnych użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych, istotną rolę dla określenia norm prawnych użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych odgrywają dwa rodzaje doraźnie zawieranych, zazwyczaj bilateralnych porozumień prawnych doprecyzowujących ustalenia niezbędne dla realizacji zadań w trakcie operacji: memoranda wzajemnego zrozumienia oraz porozumienia techniczne. W przypadku wydzielania sił do operacji koalicyjnych należy przewidywać, że pożądane będzie zawieranie pomiędzy Polską a partnerami koalicyjnymi memorandum wzajemnego zrozumienia (Memorandum of Understanding – MOU), które uszczegółowiać będzie zapisy ratyfikowanej umowy międzynarodowej stanowiącej podstawę udziału w koalicji. Za istotne cechy memorandum wzajemnego zrozumienia należy uznać brak konieczności jego ratyfikowania przez strony umowy dla rozpoczęcia jego przestrzegania, a także to, iż jego treści mogą

być w zależności od potrzeb relatywnie łatwo modyfikowane. W odniesieniu do użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych memorandum wzajemnego zrozumienia może służyć do opisu bilateralnego, a niekiedy multilateralnego porozumienia, partnerów koalicji, co do podkreślenia woli działania dla osiągnięcia uzgodnionych wspólnych celów i przyjęcia uzgodnionej koncepcji działania w ramach koalicji. Ze względu na fakt, iż porozumienie to nie ma wiążącej podpisujące je strony mocy prawnej charakterystycznej dla kontraktu międzynarodowego, należy przyjąć, iż będzie ono użyteczne przede wszystkim we wstępnej fazie negocjacji prowadzących do wojskowego zaangażowania Polski w działania koalicji, w celu uszczegółowienia zakresu użycia i doprecyzowania zadań wydzielonych kontyngentów sił powietrznych ze składu polskich sił powietrznych przewidywanych do użycia w ramach konkretnej operacji koalicyjnej.

Porozumieniami o większym stopniu szczegółowości, które będą niezbędne dla użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnych będą porozumienia techniczne (Technical Agreement – TA) podpisywane na szczeblu ministrów obrony zainteresowanych państw tworzących koalicję. W zależności od obszaru problemowego, które regulują ustalenia zawarte w porozumieniu technicznym jego układ może być zróżnicowany. Na podstawie analizy ustaleń będących treścią „Porozumienia technicznego zawartego między Ministrem Obrony Narodowej Rzeczypospolitej Polski a Ministrem Obrony Republiki Litewskiej w sprawie zapewnienia wsparcia państwa gospodarza dla sił polskich prowadzących operację nadzorowania przestrzeni powietrznej krajów bałtyckich” można przyjąć, iż porozumienie techniczne powinno normować następujące aspekty użycia w operacjach koalicyjnych wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych:

- cel zawartego porozumienia i przyjęte w nim definicje;
- zakres obowiązywania przyjętych porozumień technicznych;
- dokumenty, w oparciu o które zostało podpisane porozumienie;
- zakres odpowiedzialności i zobowiązań stron podpisujących porozumienie;
- ustalenia dotyczące zasad finansowania działań kontyngentu wojskowego ze składu polskich sił powietrznych;

- sposób rozstrzygnięcia spraw spornych pomiędzy stronami porozumienia;
- ustalenia dotyczące odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej personelu polskiego kontyngentu wojskowego uczestniczącego w operacji koalicyjnej;
- termin wejścia porozumienia w życie i długotrwałość jego obowiązywania;
- procedury w zakresie uzupełnień i poprawek do porozumienia oraz interpretacji prawnej jego zapisów.

Analiza wojskowych porozumień technicznych podpisanych przez międzynarodowe siły bezpieczeństwa („KFOR”) z rządami Federalnej Republiki Jugosławii oraz Republiki Serbii oraz pomiędzy międzynarodowymi siłami pomocy w zakresie bezpieczeństwa (the International Security Assistance Force – ISAF) z rządem Afganistanu wskazuje, że obok wyżej wymienionych treści porozumienie techniczne może normować:

- harmonogram realizacji określonych przedsięwzięć przez siły koalicji, a także strony konfliktu, który spowodował konieczność interwencji społeczności międzynarodowej;
- podział obszaru operacji na strefy operacyjne, w których ograniczone będą określone rodzaje działań i zachowań;
- sposób wzajemnej notyfikacji przez strony porozumienia o podejmowanych działaniach;
- status interweniujących sił koalicyjnych na obszarze operacji.

Analiza miejsca i roli porozumień technicznych w aspekcie użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych wskazuje, że będą one stanowiły zasadniczy element unormowań prawnych na szczeblach wykonawczych specyfikując w sposób jednoznaczny aspekty prawne, dyscyplinarne, logistyczne i finansowe funkcjonowania polskich kontyngentów wojskowych. Praktyka analizowanych operacji wskazuje, że konieczne jest podpisywanie porozumień technicznych w tylu wersjach językowych, ile jest stron tego porozumienia, tak aby zapewnić jego pełne zrozumienie na najniższych szczeblach wykonawczych.

Reasumując, unormowania prawne będą odgrywać zasadniczą rolę w zakresie użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych. W świetle dokonanych analiz istniejącego stanu prawnego można stwierdzić, że udział kontyngentów wojskowych polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych będzie wymagał każdorazowo zawierania i ratyfikowania dodatkowych umów międzynarodowych stanowiących podstawę prawną dla działań w ramach koalicji. Przeprowadzone studia dostępnych materiałów źródłowych wskazują jednak, iż zasadnicze znaczenie dla sprecyzowania ustaleń prawnych w odniesieniu do szczegółów wykonawczych użycia polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych będą miały bilateralne i multilateralne umowy z partnerami koalicyjnymi precyzyjnie określające zakres obowiązków i odpowiedzialności poszczególnych stron umowy. Stąd też pożądane wydaje się, żeby w przypadku wydzielania sił do jakiegokolwiek operacji koalicyjnej każdorazowo podpisywano takie umowy, jak memorandum wzajemnego zrozumienia oraz porozumienia techniczne, które jednoznacznie precyzowałyby sytuację prawną kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w ramach wielonarodowego zgrupowania operacyjnego sił prowadzących operacje koalicyjną oraz na terytorium państwa gospodarza.

3.2. Ustalenia organizacyjne normujące przygotowanie kontyngentów polskich sił powietrznych do udziału w operacjach koalicyjnych

Praktyka przygotowania polskich kontyngentów wojskowych do udziału w koalicyjnych operacjach stabilizacyjnych w Iraku i Afganistanie wskazuje na daleko posuniętą kompleksowość realizowanych w tym celu przedsięwzięć. W świetle doświadczeń zebranych przez lotnictwo wojsk lądowych oraz lotnictwo transportowe ze składu polskich sił powietrznych w trakcie przygotowań do tych dwóch misji można założyć, że podobne problemy będą udziałem przygotowujących wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych do przyszłych operacji koalicyjnych. W świetle dokonanej analizy istniejących uregulowań organizacyjnych przyjętych w resorcie obrony narodowej można stwierdzić, że w realizację powyższych przedsięwzięć angażowane będą obok Ministerstwa Obrony Narodowej, wszystkie szczeble dowodzenia nadrzędne w stosunku do szczebla bezpośrednio wydzielającego siły do kontyngentu wojskowego sił powietrznych

planowanego do użycia w operacji koalicyjnej. W resorcie obrony narodowej nie istnieją oddzielne procedury organizacji postępowania na potrzeby użycia SZ RP w operacjach koalicyjnych. Stąd też pożądane wydaje się dokonanie analizy możliwości adaptacji istniejących rozwiązań organizacyjnych dla przygotowania wojsk do udziału w działaniach sił wielonarodowych do potrzeb konkretnych operacji koalicyjnych.

Organizację przygotowań wszystkich kontyngentów wojskowych SZ RP, a co za tym idzie w pewnym zakresie również kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do operacji koalicyjnych, oraz szczegółowy podział kompetencji w zakresie ich przygotowania do użycia w powyższych operacjach normuje *Decyzja Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie podziału kompetencji w zakresie przygotowania, kierowania i wycofania polskich kontyngentów wojskowych / polskich jednostek wojskowych w misjach pokojowych i siłach wielonarodowych, a także kierowania żołnierzy zawodowych do planowania służby poza granicami państwa w kwaterach głównych, dowództwach i sztabach misji pokojowych i sił wielonarodowych oraz jako obserwatorów wojskowych i osoby o statusie obserwatora wojskowego w misjach pokojowych.*

W analizowanej decyzji Minister Obrony Narodowej określił zadania, które powinny realizować poszczególne jednostki organizacyjne ministerstwa w odniesieniu do przygotowania sił przewidywanych do użycia w operacjach wielonarodowych. Ze względu na zakres przyjętych w decyzji ustaleń organizacyjnych można założyć, iż również w przypadku wydzielania określonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych do udziału w operacjach koalicyjnych będą mieć zastosowanie ustalenia przywoływanej *Decyzji Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r.*

W oparciu o dokonaną analizę ustaleń powyższego dokumentu⁶⁶ można przyjąć, że w procesie przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych do użycia w operacjach koalicyjnych powinny być

---

⁶⁶ *Decyzja Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie podziału kompetencji w zakresie przygotowania, kierowania i wycofania polskich kontyngentów wojskowych / polskich jednostek wojskowych w misjach pokojowych i siłach wielonarodowych, a także kierowania żołnierzy zawodowych do planowania służby poza granicami państwa w kwaterach głównych, dowództwach i sztabach misji pokojowych i sił wielonarodowych oraz jako obserwatorów wojskowych i osoby o statusie obserwatora wojskowego w misjach pokojowych.*

bezpośrednio zaangażowane następujące osoby funkcyjne w ramach resortu obrony narodowej:

- Sekretarz Stanu – I Zastępca Ministra Obrony Narodowej;
- Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego;
- Podsekretarz Stanu do spraw Polityki Obronnej;
- Podsekretarz Stanu do spraw Społecznych;
- Dowódca Sił Powietrznych;
- Szef Wojskowych Służb Informacyjnych;
- Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej;
- Ordynariusz Polowy – Biskup Polowy WP;
- Dyrektor Departamentu Kadr i Szkolnictwa Wojskowego;
- Dyrektor Centrum Informacyjnego MON;
- Naczelny Prokurator Wojskowy.

Udział poszczególnych osób funkcyjnych MON w przygotowaniu wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych do udziału w operacjach koalicyjnych będzie zróżnicowany i zgodny z ich zakresem kompetencji. W świetle ustaleń zawartych w *Decyzji Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r.* obowiązki Sekretarza Stanu – I Zastępcy Ministra Obrony Narodowej w zakresie przygotowania kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w ramach operacji koalicyjnej będą obejmować następujące przedsięwzięcia⁶⁷:

- udział w przygotowaniu unormowań prawnych określających zasady funkcjonowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w ramach zgrupowania operacyjnego sił prowadzących operację koalicyjną;

---

⁶⁷ Tamże.

- koordynowanie działań związanych z pozyskiwaniem funduszy na realizację zadań przez wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu sił powietrznych w operacjach koalicyjnych;
- finansowanie użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w operacjach koalicyjnych w ramach środków pozyskiwanych z organizacji międzynarodowych oraz państwowych pokrywających koszty działania sił koalicji;
- zapewnianie, w ramach posiadanych uprawnień, priorytetowych zakupów uzbrojenia, sprzętu wojskowego oraz wyposażenia na potrzeby wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych przewidzianych do użycia w ramach operacji koalicyjnej, zgodnie z zapotrzebowaniami formułowanymi przez dowódcę sił powietrznych, w ramach dostępnego limitu środków budżetowych wydzielonych na użycie sił w ramach konkretnej operacji.

W świetle ustaleń zawartych w *Decyzji Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r.* istotną rolę w procesie przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w ramach operacji prowadzonych w wymiarze koalicyjnym będzie odgrywał Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Powinien on być odpowiedzialny w ramach przygotowań wydzielonych kontyngentów sił powietrznych za⁶⁸:

- określenie zakresu przedsięwzięć organizacyjnych, które powinny zostać zrealizowane przez dowódcę sił powietrznych związanych z przygotowaniem i sformowaniem wydzielonego kontyngentu ze składu sił powietrznych do udziału w operacji koalicyjnej;
- określenie zakresu przedsięwzięć organizacyjnych, jakie powinny być wykonane przez dowódcę Dowództwa Operacyjnego oraz podległe mu komórki organizacyjne w zakresie kierowania, funkcjonowania, jak również koordynowania realizacji zadań przez wydzielony do użycia w ramach operacji koalicyjnej kontyngent wojskowy ze składu sił powietrznych;

---

⁶⁸ Tamże.

- współuczestniczenie w sprawowaniu ogólnego nadzoru nad wywiązywaniem się przez SZ RP z całokształtu zobowiązań, które zostały przyjęte przez rząd Polski wobec organizacji międzynarodowych oraz partnerów koalicyjnych wydzielających siły do operacji prowadzonych w wymiarze koalicyjnym;
- koordynowanie całokształtu działań związanych z kompleksową oceną możliwości udziału wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w zgrupowaniu operacyjnym sił wielonarodowych prowadzących operację koalicyjną;
- przygotowywanie niezbędnych aktów prawnych służących normowaniu całokształtu przedsięwzięć organizacyjnych związanych z procesem tworzenia oraz funkcjonowaniem wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych;
- uczestniczenie w negocjacjach międzynarodowych z partnerami koalicyjnymi prowadzonymi w celu określenia pożądanego, z punktu widzenia realizacji interesów narodowych, rozwiązań organizacyjnych w zakresie funkcjonowania i użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych w ramach wielonarodowego zgrupowania operacyjnego sił prowadzących operację koalicyjną;
- wyznaczanie przedstawicieli do pracy w ramach składu komisji kwalifikujących żołnierzy oraz osoby cywilne do pełnienia służby (pracy) w wydzielonych kontyngentach wojskowych ze składu polskich sił powietrznych przewidzianych do użycia w operacjach koalicyjnych;
- akceptowanie kandydatów spośród żołnierzy zawodowych oraz osób cywilnych do służby lub pracy w wydzielonych kontyngentach wojskowych ze składu sił powietrznych planowanych do użycia w operacjach koalicyjnych;
- koordynowanie całokształtu działań i przedsięwzięć mających na celu kształtowanie pożądanego poziomu dyscypliny wojskowej w czasie przygotowania żołnierzy wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do działań w ramach wielonarodowego zgrupowania operacyjnego wojsk prowadzącego operację koalicyjną;

- koordynowanie całokształtu przygotowań oraz prowadzenie rekonesansów rejonów rozmieszczenia, a także działania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w operacjach koalicyjnych;
- koordynowanie oraz uzgadnianie z odpowiednimi wojskowymi organami transportu organizacji międzynarodowych, państw partnerów koalicyjnych oraz kraju gospodarza, jak również państw tranzytowych, szczegółów wykonawczych związanych z przemieszczeniem sił i środków wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych z kraju do rejonu prowadzenia operacji koalicyjnej oraz z powrotem;
- sprawowanie merytorycznego nadzoru w odniesieniu do przedsięwzięć i procedur odprawy granicznej, jak również celnej, stanu osobowego oraz wyposażenia kontyngentu wojskowego wydzielonego ze składu sił powietrznych do udziału w operacji koalicyjnej;
- koordynowanie zaopatrywania sił kontyngentu wojskowego wydzielonego ze składu sił powietrznych do udziału w ramach operacji koalicyjnej w uzbrojenie i sprzęt wojskowy oraz wyposażenie wydzielone z zasobów SZ RP, a także nabywane na rynku krajowym oraz zagranicznym;
- nadzorowanie właściwego przygotowania oraz wyposażenia kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych przewidzianego do użycia w operacji koalicyjnej;
- organizowanie badań lekarskich oraz osłony przeciwepidemicznej dla stanów osobowych kontyngentu wojskowego udających się do rejonu operacji koalicyjnej;
- przygotowanie całokształtu niezbędnej dokumentacji planistycznej i rozkazodawczej wynikającej z postanowień decyzji Ministra Obrony Narodowej w sprawie podziału kompetencji w zakresie przygotowania wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do udziału w ramach operacji koalicyjnej.

Jak już wcześniej zaznaczono, ze względu na poruszane treści merytoryczne, ustalenia organizacyjne obowiązujące w resorcie obrony narodowej w zakresie przygotowania sił wojskowych do udziału w operacjach wielonarodowych i misjach

pokojowych mogą mieć zastosowanie również do operacji koalicyjnych. Dotyczy to, między innymi, ustaleń zawartych w *Decyzji Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r.* specyfikujących zadania Podsekretarza Stanu do spraw Polityki Obronnej w ramach przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do udziału w ramach operacji koalicyjnych. Zgodnie z unormowaniami zawartymi w analizowanym zarządzeniu Podsekretarz Stanu do spraw Polityki Obronnej powinien być odpowiedzialny za⁶⁹:

- koordynowanie całokształtu przedsięwzięć związanych z politycznymi aspektami udziału wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w operacjach koalicyjnych;
- koordynację udziału strony polskiej i uczestnictwo w negocjacjach oraz uzgodnieniach międzynarodowych z partnerami koalicyjnymi w zakresie użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w operacji koalicyjnej;
- opracowanie założeń oraz koordynowanie przygotowań międzynarodowych, uzgodnionych z partnerami koalicyjnymi, aktów prawnych regulujących całokształt procesu tworzenia oraz funkcjonowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w operacjach koalicyjnych przez siły wielonarodowego zgrupowania operacyjnego państw – partnerów koalicyjnych;
- opiniowanie kandydatów na dowódców kontyngentów sił powietrznych, a także kandydatów przewidzianych do zajmowania kierowniczych stanowisk w kwaterach głównych, dowództwach oraz sztabach koalicyjnych wielonarodowych zgrupowań operacyjnych o stopniu etatowym nie niższym niż pułkownik;
- udział w doborze kandydatów na inne stanowiska w dowództwach oraz sztabach wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych przewidzianych do użycia w operacjach koalicyjnych;

---

⁶⁹ Tamże.

- przygotowanie zestawu dokumentów niezbędnych do podjęcia przez Prezydenta RP decyzji o użyciu wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w konkretnej operacji koalicyjnej;
- opiniowanie projektów decyzji Ministra Obrony Narodowej dotyczących realizacji przez wydzielone kontyngenty wojskowe ze składu sił powietrznych zadań w ramach operacji koalicyjnych;
- sprawowanie nadzoru nad wywiązywaniem się przez resort obrony narodowej z zobowiązań przyjętych przez rząd RP wobec organizacji międzynarodowych kierujących operacjami pokojowymi lub państw – partnerów koalicyjnych wydzielających kontyngenty narodowe do sił wielonarodowe w ramach operacji koalicyjnej;
- uzgadnianie z Sekretarzem Generalnym ONZ, w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, przemieszczenia kontyngentu sił powietrznych w operacji prowadzonej przez ONZ z kraju do rejonu operacji pokojowej;
- opiniowanie dokumentów w zakresie przekazania do organizacji międzynarodowej kierującej misją pokojową lub koalicyjnego dowództwa sił wielonarodowych określonych uprawnień w zakresie dowodzenia wydzielonym kontyngentem wojskowym ze składu sił powietrznych w trakcie prowadzenia operacji koalicyjnej.

W myśl zapisów przywoływanej decyzji Ministra Obrony Narodowej, w realizację przedsięwzięć przygotowania do udziału w operacji o charakterze koalicyjnym wydzielonych ze składu polskich sił powietrznych kontyngentów wojskowych zaangażowany powinien być również Podsekretarz Stanu do spraw Społecznych, który w odniesieniu do tych operacji powinien być odpowiedzialny za⁷⁰:

- koordynowanie działań w zakresie przygotowania psychoprofilaktycznego żołnierzy do wykonywania zadań w operacji koalicyjnej;
- organizowanie i nadzorowanie działalności społeczno-wychowawczej podczas użycia wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w operacji koalicyjnej;

---

⁷⁰ Tamże.

- określanie, w porozumieniu z właściwymi jednostkami organizacyjnymi resortu obrony narodowej, norm należności dla wydzielonego do operacji koalicyjnej kontyngentu wojskowego ze składu polskich sił powietrznych w zakresie sprzętu audiowizualnego i kulturalno-oświatowego, jak również potrzeb w zaopatrzeniu w książki i prasę oraz zapewnianie realizacji tych potrzeb;
- współuczestnictwo w przygotowaniu kadry wydzielonego do operacji koalicyjnej kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w zakresie międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych i ochrony dóbr kultury;
- prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej w wydzielonym ze składu sił powietrznych kontyngencie wojskowym przewidzianym do udziału w operacji koalicyjnej;
- udzielanie merytorycznej pomocy dowódcom rodzajów sił zbrojnych w zakresie planowania działalności oświatowo-wychowawczej w operacjach koalicyjnych.

Na podstawie dokonanej analizy rozwiązań organizacyjnych stosowanych w SZ RP w ramach przygotowania kontyngentów wojskowych do udziału w operacjach wielonarodowych i misjach pokojowych można podjąć próbę sformułowania modelowego zakresu obowiązków dowódcy sił powietrznych w odniesieniu do przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w ramach operacji koalicyjnych. W świetle istniejących rozwiązań organizacyjnych można przyjąć, że zgodnie ze swoimi kompetencjami, a także odpowiednio do decyzji o wydzieleniu komponentu sił powietrznych do operacji pokojowych lub sił wielonarodowych prowadzących operację poza obszarem kraju dowódca sił powietrznych powinien analogicznie do ustaleń zawartych w ustaleniach przywoływanej wcześniej *Decyzji Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej*⁷¹:

- realizować zadania mające na celu przygotowanie wydzielonego do operacji koalicyjnej kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w kraju;

---

⁷¹ Tamże.

- uczestniczyć w negocjacjach międzynarodowych mających na celu określenie struktur i wielkości kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych kierowanego do użycia w operacji sił wielonarodowych o charakterze koalicyjnym;
- brać udział w przygotowywaniu propozycji aktów prawnych dotyczących użycia wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w operacji koalicyjnej, a także przygotować preliminarz oraz plan finansowy wydatków z budżetu związanych z zaangażowaniem w daną operację;
- organizować rekonesanse rejonów rozmieszczenia oraz obszarów działania w ramach operacji koalicyjnej wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych oraz uczestniczyć w kontroli realizacji zadań wykonywanych przez nie w takiej operacji;
- organizować szkolenie specjalistyczne, jak również ćwiczenia stanu osobowego wydzielonego do udziału w operacji koalicyjnej kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych;
- wydzielać stany osobowe oraz ustalać uzbrojenie i wyposażenie kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych przewidzianego do użycia w operacji koalicyjnej;
- określać, wspólnie z Szefem Sztabu Generalnego WP, zasady prowadzenia gospodarki materiałowej w wydzielonym do użycia w ramach operacji koalicyjnej kontyngencie wojskowym ze składu sił powietrznych oraz nadzorować ich przestrzeganie;
- zapewniać właściwe przygotowanie i wyposażenie kontyngentu wojskowego wydzielanego do operacji koalicyjnej przez siły powietrze, zaopatrywanie oraz uzupełnianie stanów osobowych;
- opracować i przedstawić do akceptacji przez Szefa Sztabu Generalnego WP plan rozmieszczenia, organizować transport do / z rejonów załadunku / wyładunku na terytorium RP, a także odprawę graniczną oraz celną dla wydzielonych kontyngentów sił powietrznych wydzielonych do użycia w ramach operacji koalicyjnej, gdy będzie ona prowadzona poza obszarem kraju;

- proponować Szefowi Sztabu Generalnego WP obsadę stanowisk dowódców, zastępców dowódców oraz szefów sztabów kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych przewidzianych do użycia w operacjach koalicyjnych;
- powołać komisję kwalifikującą żołnierzy oraz osoby cywilne do pełnienia służby bądź pracy w wydzielanym do operacji koalicyjnej kontyngencie wojskowym ze składu sił powietrznych, a ponadto przedkładać projekty obsady etatowej kontyngentu do akceptacji przez Szefa Sztabu Generalnego WP.

Na podstawie istniejących ustaleń organizacyjnych zawartych w *Decyzji Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r.* można dokonać próby określenia zakresu przedsięwzięć, jakie powinni realizować w ramach przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w ramach operacji koalicyjnej Szef Służby Wywiadu Wojskowego (SWW) wraz z Szefem Służby Kontrwywiadu Wojskowego (SKW). Można założyć w oparciu o dotychczas obowiązujące zapisy powyższej decyzji, że w ramach przygotowania kontyngentu sił powietrznych do udziału w operacji koalicyjnej szefowie obu służb powinni⁷²:

- zapewnić szkolenie wywiadowcze i kontrwywiadowcze stanów osobowych wydzielonego do operacji koalicyjnej kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w zakresie wynikającym z zakresu ich kompetencji;
- opracować materiały informacyjne dotyczące sytuacji polityczno-wojskowej w rejonie działania wydzielonego kontyngentu sił powietrznych użytego w operacji koalicyjnej;
- zapewnić ochronę kontrwywiadowczą wydzielonego do użycia w ramach operacji koalicyjnej stanu osobowego kontyngentu sił powietrznych oraz kontrolę przestrzegania przepisów o ochronie informacji niejawnych w trakcie operacji;

---

⁷² Tamże.

- przedstawić Szefowi Sztabu Generalnego Wojska Polskiego rekomendacje organizacyjno-etatowe oraz kadrowe dotyczące struktury organizacyjnej i żołnierzy Służb Wywiadu i Kontrwywiadu Wojskowego oddelegowanych do służby w wydzielonym kontyngencie wojskowym ze składu sił powietrznych biorącym udział w operacji koalicyjnej i uzupełniać stany osobowe;
- wydzielać do składu osobowego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych przewidzianego do użycia w ramach operacji koalicyjnej żołnierzy SWW i SKW;
- opiniować, w zakresie uprawnień SWW i SKW, żołnierzy na stanowiska w kontyngencie ze składu sił powietrznych przewidywanym do użycia w ramach operacji koalicyjnej;
- koordynować oraz nadzorować dystrybucję narzędzi kryptograficznych dla kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych wydzielonego do operacji koalicyjnej.

Praktyka dotychczas prowadzonych przez siły powietrzne operacji poza obszarem kraju oraz istniejące w resorcie obrony narodowej ustalenia organizacyjne w zakresie przygotowania wojsk do użycia w ramach sił wielonarodowych i misji pokojowych stanowią wystarczającą podstawę do sformułowania ogólnego zakresu przedsięwzięć, jakie powinny być realizowane przez Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej w ramach przygotowań kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do operacji koalicyjnej. W oparciu o powyżej przywołane źródła można założyć, że pożądane jest, aby Komendant Żandarmerii Wojskowej odpowiadał za:

- zapewnienie udziału specjalistów Żandarmerii Wojskowej w szkoleniu specjalistycznym stanów osobowych wydzielanego do operacji koalicyjnej kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych;
- przedstawianie Szefowi Sztabu Generalnego Wojska Polskiego wniosków organizacyjno-etatowych oraz kadrowych w zakresie zagadnień dotyczących struktury organizacyjnej i żołnierzy Żandarmerii Wojskowej kierowanych do pełnienia służby w wydzielanym do operacji koalicyjnej kontyngencie wojskowym ze składu sił powietrznych i uzupełnienie stanów osobowych;

- przygotowanie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej kierowanych do działania w ramach wydzielanego do użycia w ramach operacji koalicyjnej kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych;
- wydzielanie do kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych Przewidzianego do użycia w ramach operacji koalicyjnej żołnierzy Żandarmerii Wojskowej.

Analizując doświadczenia SZ RP z udziału w dotychczas prowadzonych wielonarodowych operacjach o charakterze sojuszniczym i koalicyjnym należy zwrócić uwagę na uwzględnienie w całości przedsięwzięć organizacyjnych związanych z przygotowaniem wydzielonych kontyngentów ze składu sił powietrznych do użycia w ramach operacji koalicyjnej aspektów opieki duszpasterskiej. Stąd też pożądane wydaje się, aby Ordynariusz Polowy – Biskup Polowy WP oraz przedstawiciele wyznań religijnych posiadających swoje struktury w MON podejmowali działania mające na celu zapewnienie dostępności posługi duszpasterskiej dla stanu osobowego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych przewidzianego do użycia w operacji koalicyjnej.

W przedsięwzięcia związane z przygotowaniem do użycia w ramach operacji koalicyjnej wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych powinien być zaangażowany również Dyrektor Departamentu Kadr i Szkolnictwa Wojskowego. Powinien on w ramach swoich obowiązków analogicznie do ustaleń organizacyjnych normowanych w *Decyzji Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r.* realizować szereg przedsięwzięć, takich jak:

- przygotowanie decyzji personalnych Ministra Obrony Narodowej dotyczących skierowania żołnierzy zawodowych na stanowiska o stopniu etatowym nie niższym niż pułkownik (komandor) w kontyngencie wojskowym ze składu sił powietrznych wydzielonym do użycia w operacji koalicyjnej;
- udział w przygotowaniu aktów prawnych oraz dokumentów kadrowych dotyczących żołnierzy zawodowych, jak również pracowników wojska kierowanych do służby w ramach kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych wydzielonego do użycia w ramach operacji koalicyjnej.

Doświadczenia związane z informowaniem opinii publicznej o działaniach sił powietrznych w ramach Polskich Kontyngentów Wojskowych „Orlik” i „Łotwa” wskazują na znaczącą rangę takich przedsięwzięć w całokształcie użycia sił w operacjach. W związku z powyższym pożądane jest, aby w ramach przygotowania kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do realizacji zadań w ramach operacji koalicyjnych był zaangażowany Dyrektor Centrum Informacyjnego MON. W świetle przeprowadzonych analiz rozwiązań organizacyjnych obowiązujących w resorcie obrony narodowej, analogicznie do ustaleń zawartych w *Decyzji Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r.* powinien on realizować takie przedsięwzięcia, jak⁷³:

- współdziałanie w przygotowaniu żołnierzy wydzielanego do operacji koalicyjnej kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do realizacji zadań w zakresie informowania opinii publicznej o działaniach kontyngentu w ramach koalicyjnego zgrupowania operacyjnego sił wielonarodowych;
- udzielanie merytorycznej pomocy dowódcom poszczególnych rodzajów sił zbrojnych oraz samodzielnych jednostek w zakresie zagadnień związanych z polityką informacyjną MON dotyczącą udziału wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w operacji koalicyjnej;
- zapewnianie środkom masowego przekazu możliwości pozyskiwania informacji związanych z działaniami wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w operacji koalicyjnej.

W całokształcie przygotowań wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych przewidzianych do użycia w ramach operacji koalicyjnych należy uwzględnić też Naczelnego Prokuratora Wojskowego, który powinien wydzielać na potrzeby takich kontyngentów sił powietrznych prokuratorów wojskowych.

Zaproponowany przez autora, w oparciu o istniejące w resorcie obrony narodowej rozwiązania organizacyjne dotyczące podziału obowiązków i kompetencji związanych z przygotowaniem sił do misji pokojowych i operacji wielonarodowych, sposób organizacji przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do udziału w operacjach prowadzonych przez wielonarodowe

---

⁷³ Tamże.

dowe zgrupowanie operacyjne sił koalicyjnych powinien stanowić podstawę do wydania dokumentów rozkazodawczych określających szczegółowo sposób przygotowania kontyngentu do użycia w operacji koalicyjnej.

Analiza organizacji przygotowań kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych PKW „Orlik” oraz PKW „Łotwa” wskazuje na konieczność wydawania rozkazów i wytycznych przez wszystkie szczeble dowodzenia nadrzędne w stosunku do jednostki wydzielającej kontyngent do udziału w operacji o charakterze wielonarodowym. Rozwiązanie takie będzie też mieć zastosowanie w przypadku przygotowań do użycia sił w operacjach koalicyjnych. W świetle analizowanych rozwiązań przyjętych w przygotowaniu obu powyższych kontyngentów wojskowych do użycia w operacjach poza obszarem kraju można przypuszczać, że pożądanym jest, aby oprócz rozkazu dowódcy danego szczebla dowodzenia zaangażowanego w przygotowanie kontyngentu wydawano dodatkowo wytyczne przez szefa sztabu oraz szefa logistyki normujące szczegółowo zakres odpowiedzialności i zadań poszczególnych pionów funkcjonalnych. Dostępne materiały źródłowe w zakresie przygotowania wydzielonego kontyngentu sił powietrznych do użycia w operacji poza obszarem kraju potwierdzają słuszność powyższego założenia. Dla przygotowania PKW „Orlik” konieczne było wydanie dokumentów rozkazodawczych przez Sztab Generalny WP, Dowództwo Sił Powietrznych i Dowództwo 2. Korpusu Obrony Powietrznej.

Biorąc pod uwagę przyjęte wówczas rozwiązania organizacyjne dla użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w operacjach prowadzonych poza obszarem kraju można zaproponować analogiczne rozwiązania na potrzeby użycia wydzielonych kontyngentów polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych. W świetle dokonanych analiz istniejących dokumentów rozkazodawczych należy za pożądane uznać przygotowywanie przez Sztab Generalny WP dwóch dokumentów rozkazodawczych normujących proces przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w ramach operacji koalicyjnej⁷⁴:

---

⁷⁴ Informacja w zakresie realizacji misji „Air Policing” w przestrzeni powietrznej Państw Bałtyckich przez wydzielone siły i środki sił powietrznych, Dowództwo SP, Warszawa 2005.

- rozkazu Szefa Sztabu Generalnego. w sprawie przygotowania polskiego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w składzie sił koalicyjnych w ramach określonej operacji oraz w celu jego utworzenia, a także zapewnienia warunków działania;
- wytycznych Szefa Generalnego Zarządu Logistyki – P-4 Sztabu Generalnego WP w sprawie logistycznego przygotowania polskiego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w składzie sił koalicyjnych w ramach określonej operacji.

Dokumenty rozkazodawcze Sztabu Generalnego WP powinny być podstawą do opracowania rozkazu i wytycznych Dowództwa Sił Powietrznych, które powinno wydać następujące dokumenty rozkazodawcze normujące przygotowanie wydzielonego kontyngentu wojskowego do użycia w ramach operacji koalicyjnej:

- rozkaz Dowódcy Sił Powietrznych w sprawie przygotowania polskiego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w składzie sił koalicyjnych w ramach określonej operacji;
- wytyczne Szefa Logistyki Sił Powietrznych w sprawie polskiego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w składzie sił koalicyjnych w ramach określonej operacji.

Na podstawie dokumentów rozkazodawczych opracowanych w Sztabie Generalnym WP oraz w Dowództwie Sił Powietrznych, w dowództwie bezpośrednio nadrzędnym w stosunku do jednostki sił powietrznych wydzielającej kontyngent powinny być stworzone rozkazy i wytyczne normujące szczegółowo sposób przygotowania wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do udziału w operacji koalicyjnej. Ze względu na charakter sił wydzielanych do kontyngentów przewidzianych do użycia w operacjach można przypuszczać, że takim szczeblem dowodzenia w polskich siłach powietrznych będzie brygada lotnictwa taktycznego, brygada lotnictwa transportowego czy brygada raketowa OP. Właśnie taki szczebel dowodzenia powinien wydać następujące rodzaje dokumentów rozkazodawczych:

- rozkaz dowódcy brygady w sprawie przygotowania polskiego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w składzie sił koalicyjnych w ramach określonej operacji;

- wytyczne szefa sztabu brygady w sprawie przygotowania polskiego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w składzie sił koalicyjnych w ramach określonej operacji;
- wytyczne szefa logistyki brygady w sprawie przygotowania polskiego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w składzie sił koalicyjnych w ramach określonej operacji.

Reasumując, przedsięwzięcia organizacyjne związane z użyciem wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnej będą angażować szerokie grono osób funkcyjnych wszystkich szczebli kierowania i dowodzenia w resorcie obrony narodowej. Pomimo, iż nie istnieją odrębne procedury postępowania mające wyłącznie zastosowanie w odniesieniu do realizacji przedsięwzięć organizacyjnych związanych z organizacją i przygotowaniem wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w ramach operacji koalicyjnej, to istniejące rozwiązania organizacyjne mogą stanowić punkt wyjścia do stworzenia szczegółowych procedur w tym zakresie. Zawarte w niniejszym podrozdziale propozycje w zakresie obowiązków poszczególnych osób funkcyjnych resortu obrony narodowej w procesie przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w operacjach koalicyjnych stanowią autorskie rozwiązanie oparte na ustaleniach organizacyjnych będących treścią *Decyzji Ministra Obrony Narodowej nr 169 z dnia 2 czerwca 2005 r.*, zmodyfikowanych w związku ze specyfiką przygotowania i prowadzenia operacji koalicyjnych.

3.3. Ogólna koncepcja przygotowania kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych do użycia w operacjach koalicyjnych

Praktyka użycia narodowych kontyngentów lotniczych, zarówno z Lotnictwa Wojsk Lądowych, jak i ze składu Sił Powietrznych, w dotychczas prowadzonych operacjach wielonarodowych wykazuje, że proces przygotowywania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do realizacji zadań w ramach operacji koalicyjnych prowadzonych przez wielonarodowe zgrupowania zadaniowe powinien być postrzegany jako proces stosunkowo długi, trwający w za-

leżności od przewidywanego charakteru operacji koalicyjnej od kilku miesięcy do nawet jednego roku. Analiza dotychczasowych rozwiązań wskazuje, że cały proces bezpośredniego przygotowania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w operacji koalicyjnej powinien rozpoczynać rozkaz Dowódcy Sił Powietrznych w sprawie sformowania i organizacji zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego, a kończyć przegrupowanie sił i środków kontyngentu wojskowego do rejonu prowadzenia operacji koalicyjnej po zakończeniu sprawdzającego ćwiczenia dowódczo-sztabowego. Jak podkreślano to w rozważaniach zawartych we wcześniejszej części studium wydanie stosownych rozkazów i wytycznych kolejnych przełożonych jednostki sił powietrznych wydzielającej kontyngent do użycia w ramach operacji koalicyjnej jest niezbędne w celu określenia właściwej organizacji bezpośredniego przygotowania wykonawców do realizacji zadań w trakcie użycia kontyngentu w operacji koalicyjnej. Kontyngent wojskowy ze składu sił powietrznych przewidywany do użycia w ramach operacji koalicyjnej powinien zrealizować kompletny proces przygotowania zgodnie z planem przygotowania. Ponadto, podstawą i warunkiem opracowania programu szkolenia dla przygotowania wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w konkretnej operacji koalicyjnej powinny być wszelkiego rodzaju dokumenty normatywne obowiązujące w SZ RP i siłach powietrznych dotyczące użycia określonego rodzaju wojsk wchodzącego w skład kontyngentu. W świetle doświadczeń wyniesionych przez Wojska Lądowe z przygotowania kontyngentów lotniczych do działań w ramach Samodzielnej Grupy Powietrznoszturmowej PKW w koalicyjnej operacji stabilizacyjnej w Iraku można zauważyć, że obecnie treści obowiązujących dokumentów szkoleniowych nie zawsze są w pełni adekwatne do realiów, z jakimi mogą spotkać się żołnierze kontyngentu wojskowego wydzielanego ze składu sił powietrznych w operacji koalicyjnej. Za pomocne w opracowywaniu planu przygotowania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w ramach konkretnej operacji koalicyjnej należy uznać metodyki szkolenia, regulaminy oraz standardowe procedury operacyjne (Standing Operation Procedures – SOPs) obowiązujące w ramach wielonarodowego zgrupowania operacyjnego sił prowadzących daną operację⁷⁵.

---

⁷⁵ A. Lenzion, A. Senejko, *Przygotowanie pododdziałów LWL do użycia w misji stabilizacyjnej w Iraku*, AON, Warszawa 2005, s. 7 – 8.

W świetle doświadczeń wojsk lądowych z przygotowania eskadr śmigłowców SGPSz do udziału w misji stabilizacyjnej w Iraku oraz doświadczeń sił powietrznych z przygotowań PKW „Orlik” i PKW „Łotwa” można założyć, że przygotowanie wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do udziału w operacjach koalicyjnych powinno odbywać się w dwóch zasadniczych etapach⁷⁶:

- szkolenia wydzielonych do kontyngentu wojskowego personelu i pododdziału (indywidualnego i zbiorowego);
- zgrywania sił kontyngentu wojskowego.

Celowość stosowania takich rozwiązań potwierdza między innymi przygotowanie kontyngentu lotniczego PKW „Orlik” do realizacji misji „Air Policing” w krajach bałtyckich. Szkolenie PKW realizowano w dwóch etapach. Pierwszy etap szkolenia specjalistycznego wytypowanego personelu realizowany był w macierzystych jednostkach i trwał do 15 września 2005 r. Drugi etap przygotowania zorganizowano na terenie 23. Bazy Lotniczej w terminie od 16 do 29 września 2005 r. Celem tego etapu szkolenia było zgrywanie obsługi poszczególnych komórek organizacyjnych PKW. Etap ten zakończono ćwiczeniem sprawdzającym w dniach od 30 września do 01 października 2005 r. i oceniono przygotowanie PKW do realizacji misji. W przygotowaniu PKW uwzględniono szkolenie kadry dowódczej i rzeczników dyscyplinarnych PKW w zakresie znajomości i umiejętności stosowania wojskowych przepisów dyscyplinarnych, karnych i porządkowych oraz zasad odpowiedzialności za naruszenie przepisów prawa. Podkreślić należy, że do szkolenia wydzielono 20% rezerwę kadrową, co powinno być standardowym rozwiązaniem w przygotowaniu kolejnych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do kolejnych operacji, w tym operacji prowadzonych w wymiarze koalicyjnym. Problem rezerwy kadrowej musi być również rozpatrywany w przypadku przygotowywania wydzielonego ze składu sił powietrznych do realizacji zadań w ramach operacji koalicyjnej kontyngentu wojskowego, w którym przewiduje się okresową rotację sił. Doświadczenia LWL związane z przygotowaniem kolejnych zmian PKW Irak sugerują, że pożądanym modelem postępowania jest wtedy włączanie w skład kontyngentu pewnej grupy personelu wojskowego mającej do-

---

⁷⁶ Tamże.

świadczenie nabyte w ramach wcześniejszych rotacji, co powoduje lepsze przygotowanie całości kontyngentu oraz pozwala na wymianę doświadczeń szkoleniowych we wstępnym etapie szkolenia, bezpośrednio na poziomie wykonawczym.

Zakończenie szkolenia indywidualnego i zbiorowego personelu wojskowego wydzielonego do służby w ramach kontyngentu powinno stanowić podstawę do rozpoczęcia zgrywania sił kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych wydzielonego do użycia w operacji koalicyjnej. W oparciu o doświadczenia lotnictwa wojsk lądowych z przygotowania eskadr śmigłowców do udziału w misji stabilizacyjnej w Iraku oraz procesu przygotowania PKW „Orlik” można przyjąć, że celem zgrywania powinno być przygotowanie stanu osobowego wydzielonego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych poprzez zgrywanie funkcyjnych obsad etatowych do wykonywania zadań w ramach operacji koalicyjnej. Zgrywanie kontyngentu powinno ponadto jednocześnie zabezpieczyć doskonalenie procedur wykonywania zadań bojowych przez siły kontyngentu w ramach wielonarodowego zgrupowania sił prowadzącego operację koalicyjną, a także doskonalenie procedur, które będą miały zastosowanie w trakcie realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia logistycznego przemieszczenia kontyngentu i jego funkcjonowania w rejonie prowadzenia operacji koalicyjnej.

Ważnym elementem przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do realizacji zadań w ramach operacji koalicyjnej prowadzonej przez wielonarodowe zgrupowanie operacyjne sił wojskowych, każdorazowo powinien być uzgodniony podział zagadnień szkoleniowych na etapy realizowane w trakcie szkolenia indywidualnego i zespołowego, jak również zgrywania sił kontyngentu.

Na podstawie doświadczeń PKW „Orlik” i PKW „Łotwa” można przyjąć, że pożądanym modelem podziału zagadnień szkoleniowych w przygotowaniu kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do udziału w operacji koalicyjnej powinien obejmować zagadnienia przewidziane do realizacji w ramach⁷⁷:

- indywidualnego i zbiorowego szkolenia teoretycznego personelu kontyngentu wojskowego przewidzianego do użycia w ramach operacji koalicyjnej;

⁷⁷ *Plan działania PKW „Orlik”, Dowództwo Operacyjne, Warszawa 2005, s. 8.*

- szkolenia specjalistycznego i taktyczno-specjalnego stanów osobowych kontyngentu z uwzględnieniem specyfiki konkretnej operacji koalicyjnej;
- szkolenia taktycznego w realizacji zadań wynikających z operacyjnego przeznaczenia kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych oraz przewidywanego zakresu zadań realizowanych w ramach operacji koalicyjnej;
- szkolenia taktycznego w zakresie przemieszczenia kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do rejonu prowadzenia operacji koalicyjnej;
- ćwiczenia sprawdzającego (certyfikacyjnego) prowadzonego przez dowództwo narodowe z udziałem przedstawicieli wielonarodowego dowództwa zgrupowania operacyjnego sił koalicyjnych.

Jak wskazują doświadczenia lotnictwa wojsk lądowych z przygotowania pododdziałów śmigłowców do użycia w działaniach PKW Irak i PKW Afganistan szkolenie stanu osobowego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w zakresie funkcjonowania w nowych warunkach geopolitycznych w rejonie operacji koalicyjnej powinno stanowić tematykę pierwszego etapu przygotowań do użycia tego kontyngentu w operacji. W oparciu o dotychczasowe doświadczenia narodowe w powyższym zakresie można przyjąć, iż szczegółowo powinny być studiowane takie zagadnienia, jak⁷⁸:

1. Struktura, przeznaczenie i zadania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnej.
2. Uwarunkowania geopolityczne w rejonie prowadzenia operacji koalicyjnej:
  - a) położenie geograficzne, obszar i charakterystyka państwa bazowania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w trakcie operacji koalicyjnej;
  - b) układ stosunków społecznych i międzynarodowych w państwie bazowania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych;

---

⁷⁸ Załącznik 12. Harmonogram przygotowania wydzielonych sił do misji Air Policing w przestrzeni powietrznej państw bałtyckich, w: *Koncepcja przygotowania wydzielonych sił do realizacji zadań w ramach misji „Air Policing” w rejonie państw bałtyckich*, Dowództwo SP, Warszawa 2005.

- c) historia państwa – gospodarza, a w tym:
- najważniejsze wydarzenia w historii państwa i jego sił zbrojnych;
  - zasady współżycia społecznego i życie codzienne społeczności lokalnej.
3. Podstawy prawne i zasady funkcjonowania państwa gospodarza, w którym będzie bazował kontyngent wojskowy ze składu sił powietrznych wydzielony do użycia w ramach operacji koalicyjnej, w tym:
- a) prawo i lokalne zwyczaje oraz konsekwencje wynikające z ich naruszenia;
  - b) zasady ruchu drogowego oraz procedury z nimi związane;
  - c) uprawnienia instytucji państwowych państwa gospodarza w stosunku do personelu wojskowego kontyngentu sił powietrznych.
4. Zasady funkcjonowania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych wydzielonego do użycia w ramach operacji koalicyjnej na terytorium państwa – gospodarza oraz w ramach wielonarodowego zgrupowania operacyjnego sił koalicji:
- a) struktura organizacyjna wielonarodowego zgrupowania operacyjnego sił koalicji;
  - b) zasady funkcjonowania komponentów narodowych i elementów wydzielonych do wielonarodowych struktur dowodzenia sił koalicyjnych;
  - c) stopnie wojskowe, zależności służbowe, znajomość wojskowych przepisów dyscyplinarnych, karnych oraz porządkowych i zasad odpowiedzialności obowiązujące w ramach wielonarodowego zgrupowania operacyjnego wydzielonego do prowadzenia operacji koalicyjnej;
  - d) podstawowa terminologia, słownictwo i skróty wojskowe używane w procesie dowodzenia wielonarodowego zgrupowania operacyjnego sił koalicyjnych;
  - e) zabezpieczenie medyczne personelu wojskowego kontyngentu ze składu sił powietrznych w bazie dyslokacji kontyngentu i w rejonie prowadzenia operacji koalicyjnej.

- f) zasady współpracy kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych wydzielonego do operacji koalicyjnej z siłami państwa gospodarza i pozostałych partnerów koalicyjnych.
5. Stałe Procedury Operacyjne w zakresie funkcjonowania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w ramach wielonarodowego zgrupowania operacyjnego w trakcie operacji koalicyjnej.
  6. System dowodzenia i łączności kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w trakcie jego użycia w ramach operacji koalicyjnej:
    - a) organizacja i funkcjonowanie dowodzenia oraz łączności wewnętrznej kontyngentu wojskowego z składu sił powietrznych;
    - b) organizacja i funkcjonowanie dowodzenia oraz łączności zewnętrznej kontyngentu wojskowego z składu sił powietrznych;
    - c) organizacja i funkcjonowanie dowodzenia oraz łączności w koalicyjnym wielonarodowym zgrupowaniu operacyjnym.
  8. Zasady posługiwania się technicznymi środkami łączności i informatyki.
  9. Zasady utrzymania gotowości bojowej i alarmowej kontyngentu wojskowego z składu sił powietrznych w trakcie użycia w ramach operacji koalicyjnej oraz sposób działania w przypadkach:
    - a) osiągnięcia wyższych stanów i stopni gotowości bojowej;
    - b) osiągnięcia stopni gotowości alarmowej i kryzysowej.
  10. System ostrzegania, alarmowania kontyngentu wojskowego z składu sił powietrznych i sygnały o zagrożeniach oraz zasady postępowania po ich wprowadzeniu w trakcie użycia kontyngentu w ramach operacji koalicyjnej.
  11. Ochrona stanu osobowego i techniki bojowej oraz sprzętu wojskowego kontyngentu wojskowego z składu sił powietrznych w rejonie prowadzonej operacji koalicyjnej.
  12. Ochrona informacji niejawnych w czasie użycia kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnej.
  13. Zagrożenia niemilitarne w rejonie bazowania oraz realizacji zadań przez kontyngent wojskowy ze składu sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnej.

14. Zasady udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.
15. Zasady zachowania się w sytuacjach szczególnych.
16. Zasady posługiwania się indywidualnymi i zbiorowymi środkami ochrony przed skażeniami.
17. Szkolenie ogniowe (strzeleckie) – trening strzelecki.
18. Organizacja, uzbrojenie i taktyka sił zbrojnych potencjalnego przeciwnika.

Z dokonanej analizy programów przygotowania polskich kontyngentów wojskowych PKW „Orlik” i PKW „Łotwa” wynika, że drugi etap szkolenia kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych przewidywanego do użycia w ramach operacji koalicyjnych powinien być ukierunkowany na zgrywanie w ramach szkolenia taktyczno-specjalnego i specjalistycznego stanu osobowego kontyngentu. Pożądane jest też, aby stanowił on rozwinięcie treści szkolenia pierwszego etapu i ujmował następujące zagadnienia szkoleniowe⁷⁹:

1. Ukompletowanie personelu i sprzętu kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych przewidzianego do użycia w operacji koalicyjnej.
2. Zasady eksploatacji w trakcie użycia kontyngentu w operacji koalicyjnej:
  - a) sprzętu techniki lotniczej będącej na wyposażeniu kontyngentu ;
  - b) sprzętu techniki naziemnej kontyngentu i bazy lotniczej państwa gospodarza;
  - c) środków bojowych;
  - d) infrastruktury ogólnej i lotniskowej bazy lotniczej państwa gospodarza.
  - e) przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy przy obsłudze sprzętu etatowego, z uwzględnieniem specyfiki zadań przewidzianych do realizacji w ramach operacji .
3. Obowiązki funkcyjne poszczególnych osób wchodzących w skład kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych na zajmowanych stanowiskach w trakcie użycia w ramach operacji koalicyjnej.
4. Praca bojowa na zasadniczym sprzęcie bojowym.

---

⁷⁹ Sprawozdanie ze szkolenia PKW „Orlik”, wyd. cyt.

5. Zasady bezpieczeństwa podczas obsługi sprzętu lotniczego.
6. Zasady bezpieczeństwa podczas obsługi uzbrojenia lotniczego.
7. Postępowanie w sytuacjach awaryjnych związanych z niesprawnością samolotów lub lotniczych środków bojowych.
8. Zasady przechowywania i zabezpieczenia lotniczych środków bojowych oraz wyposażenia strzeleckiego i amunicji.
9. Bezpieczeństwo realizacji zadań transportowych.
10. Planowanie, organizacja i realizacja przemieszczania kolumn samochodowych na terytorium państwa gospodarza oraz na obszarze operacji koalicyjnej.
11. Zasady poruszania się pojazdów i pieszych po lotnisku bazowania w rejonie prowadzonej operacji koalicyjnej.
12. Zasady współpracy z dowództwem bazy lotniczej państwa gospodarza w miejscu dyslokacji kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w zakresie odtwarzania eksploatacyjnej gotowości lotniska oraz procedur w zakresie zapobiegania zassaniu ciał obcych przez samoloty kontyngentu.
13. Zasady współpracy z dowództwem bazy lotniczej w miejscu dyslokacji kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w zakresie zabezpieczenia pożarowego operacji lotniczych oraz ochrony przeciwpożarowej rejonu rozmieszczenia kontyngentu.

Doświadczenia procesu szkolenia PKW „Orlik” do realizacji zadań „Air Policing” w przestrzeni powietrznej państw bałtyckich wskazują, że trzeci etap szkolenia powinien być ukierunkowany na zgrywanie stanu osobowego kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych w praktycznej realizacji zadań przewidzianych do wykonywania w trakcie operacji koalicyjnej. Można przyjąć na podstawie powyższych doświadczeń, że w ramach ćwiczeń zgrywających kontyngentu powinny być realizowane zagadnienia szkoleniowe obejmujące treści dotyczące⁸⁰:

---

⁸⁰ Tamże.

1. Zdolności operacyjnej.
2. Podtrzymania zdolności do działań i osłony wojsk.
3. Wsparcia logistycznego działań kontyngentu.
4. Realizacji zadań w powietrzu.
5. Posługiwania się tabelami kodowymi.
6. Prowadzenia dokumentacji kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych.

Ze względu na specyfikę uwarunkowań związanych z realizacją przez kontyngent wojskowy ze składu sił powietrznych zadań w operacji koalicyjnej w ramach wielonarodowego zgrupowania operacyjnego ważnym elementem w procesie przygotowania do użycia w takich operacjach powinno być praktyczne przeciwienie zagadnień szkoleniowych związanych z przemieszczeniem do i z rejonu operacji. Podstawowe zagadnienia szkoleniowe tego etapu powinny obejmować przemieszczenie sił i środków kontyngentu sił powietrznych z zasadniczej bazy operacyjnej (Main Operation Base – MOB) do bazy operacyjnego rozwinięcia (Deployment Operation Base – DOB). Szkolenie zgrywające w powyższym zakresie powinno dotyczyć zarówno przemieszczenia rzutu powietrznego sił kontyngentu, jak również przemieszczenia rzutu naziemnego / morskigo sił kontyngentu.

Proces przygotowania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w operacji koalicyjnej powinien zakończyć się ćwiczeniem sprawdzającym. Jego treścią powinno być podsumowanie zagadnień szkoleniowych wszystkich poprzednich etapów przygotowania kontyngentu oraz sprawdzenie zdolności sił kontyngentu do realizacji przewidywanych zadań w trakcie operacji. W zależności od charakteru zadań przewidywanych do realizacji w ramach operacji koalicyjnej ćwiczenie to może być prowadzone samodzielnie przez certyfikujący narodowy organ dowodzenia, taki jak Dowództwo Operacyjne lub wspólnie z przedstawicielami dowództwa komponentu powietrznego koalicyjnego zgrupowania operacyjnego sił połączonych wydzielonego przez partnerów koalicyjnych do prowadzenia operacji. Z doświadczeń PKW „Orlik” oraz PKW „Irak” wynika, że ćwiczenie sprawdzające było prowadzone przez dowódcę rodzaju sił zbrojnych wydzielającego kontyngent, czyli dowódcę Sił Powietrznych. Pomimo uzyskania przez kontyngent wojskowy „Orlik” akceptacji tego dowódcy, dodatkowe ćwiczenie sprawdzające

zostało przeprowadzone na polecenie Ministra Obrony Narodowej. Nie można zatem, w świetle powyższych doświadczeń wykluczyć, że w przypadku realizacji przez kontyngent wojskowy ze składu sił powietrznych szczególnie ważnych zadań w ramach operacji koalicyjnej ćwiczenie sprawdzające może być prowadzone przez przełożonych dowódcy Sił Powietrznych. Należy jednak dążyć do tego, aby sprawdzenie zdolności kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do realizacji zadań w operacji koalicyjnej było najpierw przeprowadzone w wymiarze narodowym, tak aby mogło następnie stanowić podstawę do certyfikacji kontyngentu przez dowództwo wielonarodowe prowadzące operację koalicyjną, w ramach której ten kontyngent ma być użyty.

Reasumując, proces przygotowania wydzielonych kontyngentów polskich sił powietrznych do działań w operacjach koalicyjnych będzie przedsięwzięciem kompleksowym, angażującym szereg osób funkcyjnych w ramach całego Ministerstwa Obrony Narodowej. Odpowiedzialność za przygotowanie kontyngentu sił powietrznych spoczywa przede wszystkim na Dowódcy Sił Powietrznych.

Z przeprowadzonych studiów dostępnych materiałów źródłowych poświęconych problematyce badań wynika, że proces przygotowania kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych do użycia w operacji koalicyjnej powinien obejmować szereg komplementarnych etapów, w rezultacie których kontyngent osiąga zdolność do realizacji przewidywanych zadań w ramach operacji koalicyjnej. Z dokonanych analiz materiałów źródłowych wynika, że szkolenie kontyngentu wojskowego ze składu sił powietrznych przewidzianego do użycia w ramach operacji koalicyjnej powinno być realizowane zgodnie z zasadą przechodzenia od szkolenia indywidualnego do zespołowego oraz od szkolenia teoretycznego do praktycznego w ramach ćwiczeń. Kulminacyjnym punktem przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do działań w operacjach koalicyjnych powinno być ćwiczenie sprawdzające (certyfikujące) poziom przygotowania sił kontyngentu do realizacji zadań w ramach operacji koalicyjnej dokonane w wymiarze narodowym, a następnie koalicyjnym.

Wyniki dociekań naukowych stanowiące treść niniejszego rozdziału studium operacyjnego obejmują analizy i oceny oraz wynikające z nich wnioski i rekomendacje w odniesieniu do trzech głównych obszarów związanych z unormowaniami prawnymi i organizacyjnymi użycia w operacjach koalicyjnych wydzielonych kon-

tyngentów ze składu sił powietrznych. Z przeprowadzonych badań wynika, że istniejące uregulowania prawne w zakresie organizacji i przygotowania oraz użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnych nie są wystarczające dla stworzenia legislacyjnych ram dla wojskowego zaangażowania Polski w takie operacje. Wyniki prowadzonych analiz dostępnych materiałów źródłowych wskazują jednoznacznie, że dla każdej z operacji koalicyjnych pożądane jest zawieranie dodatkowych memorandumów wzajemnego zrozumienia oraz umów technicznych, które szczegółowo i jednoznacznie określałyby sytuację prawną naszego kontyngentu narodowego w ramach koalicyjnego zgrupowania operacyjnego oraz w stosunkach z państwem gospodarzem.

Dokonana krytyczna analiza istniejących w resorcie obrony narodowej rozwiązań organizacyjnych związanych z użyciem kontyngentów wojskowych w operacjach wielonarodowych oraz misjach pokojowych pozwoliła na przedstawienie w niniejszym rozdziale studium operacyjnych autorskich propozycji dotyczących organizacji przygotowania kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w operacjach koalicyjnych.

Na podstawie prowadzonych dociekań naukowych można sformułować tezę, że pożądane jest przyjęcie w siłach powietrznych modelowego zakresu oraz sposobów szkolenia i przygotowania kontyngentów wojskowych do użycia w operacjach koalicyjnych. Bazą merytoryczną dla takiego rozwiązania powinny być doświadczenia sił powietrznych związane z przygotowaniem PKW „Orlik” i PKW „Ło-twa”, a także rozwiązania przyjęte w Lotnictwie Wojsk Lądowych w zakresie przygotowania pododdziałów śmigłowców do działań w ramach Samodzielnej Grupy Powietrznoszturmowej PKW w Iraku w ramach koalicyjnej operacji stabilizacyjnej.

ZAKOŃCZENIE

Studium operacyjne „Polskie siły powietrzne w operacjach koalicyjnych” jest wynikiem badań prowadzonych w ramach zadania badawczego, którego celem było dokonanie identyfikacji zagrożeń bezpieczeństwa, które mogą być powodem użycia przez Polskę sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnych oraz określenie zakresu unormowań prawnych i rozwiązań organizacyjnych niezbędnych dla przygotowania wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do działań w takich operacjach.

Przeprowadzone badania pozwoliły na określenie spektrum zagrożeń bezpieczeństwa, które mogą stać się powodem dla wojskowego zaangażowania Polski w działania doraźnie tworzonej koalicji międzynarodowych oraz użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu SZ RP, w tym sił powietrznych, w ramach operacji koalicyjnych. Analiza ocen zagrożeń bezpieczeństwa dokonana w wymiarze narodowym przez Polskę, a także organizacje międzynarodowe, których jesteśmy członkiem, w tym Sojusz Północnoatlantycki oraz Unię Europejską wskazuje na wysoką zbieżność i zgodność międzynarodowej percepcji charakteru i lokalizacji zagrożeń i wyzwań, które mogą powodować konieczność użycia siły zbrojnej w wymiarze koalicyjnym. W świetle dokonanego porównania zapisów strategii bezpieczeństwa Polski, NATO i Unii Europejskiej można również sformułować wniosek, iż coraz wyraźniej deklarowana jest gotowość poszczególnych państw, sojuszy i organizacji międzynarodowych do podejmowania działań w ramach doraźnie tworzonej koalicji.

Dokonana w studium operacyjnym analiza porównawcza narodowych oraz sojuszniczych i europejskich ocen zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa militarnego wskazuje na coraz powszechniejsze występowanie zjawisk i sytuacji, które mogą stawać się przesłanką tworzenia koalicji oraz podejmowania działań w ramach koalicyjnych zgrupowań sił wojskowych. Charakter najpoważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa, wśród których wymieniane są terroryzm, proliferacja broni masowego rażenia, zorganizowana przestępczość oraz nierozwiązane konflikty lokalne wskazuje, że podstawowym obszarem wojskowego zaangażowania Polski w ramach operacji koalicyjnych będą operacje reagowania

kryzysowego, w których współdziałanie koalicyjne będzie miało miejsce w największym zakresie. W świetle przyjętych w strategii bezpieczeństwa narodowego ocen zagrożeń można przewidywać udział Polski w operacjach koalicyjnych o charakterze antyterrorystycznym, antyproliferacyjnym oraz stabilizacyjnym. Należy również liczyć się z możliwością użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu polskich sił powietrznych, w operacjach niesienia pomocy humanitarnej w przypadkach wystąpienia klęsk żywiołowych czy katastrof przemysłowych o dużej skali. Kontyngenty wojskowe ze składu polskich sił powietrznych będą też nadal wykorzystywane w ramach prowadzonych przez społeczność międzynarodową operacji zapobiegania konfliktom, wymuszania pokoju, utrzymywania pokoju, budowania pokoju oraz udzielania pomocy humanitarnej.

Wyniki dociekań naukowych przedstawione w opracowanym studium operacyjnym wykazują, że istniejące uregulowania prawne w zakresie organizacji i przygotowania oraz użycia wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w ramach operacji koalicyjnych nie są wystarczające dla stworzenia precyzyjnych unormowań legislacyjnych dla wojskowego zaangażowania Polski w takie operacje. Z prowadzonych analiz dostępnych materiałów źródłowych wynika jednoznacznie, że dla każdej z operacji koalicyjnych konieczne będzie zawieranie dodatkowych porozumień w formie memorandumów wzajemnego zrozumienia oraz umów technicznych, które szczegółowo i jednoznacznie określałyby sytuację prawną naszego kontyngentu narodowego w ramach koalicyjnego zgrupowania operacyjnego oraz w stosunkach z państwem gospodarzem.

Dokonana w treści studium operacyjnego krytyczna analiza istniejących w resorcie obrony narodowej rozwiązań organizacyjnych związanych z użyciem kontyngentów wojskowych w operacjach wielonarodowych oraz misjach pokojowych pozwoliła na sformułowanie autorskich propozycji dotyczących organizacji przygotowania kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych do użycia w operacjach koalicyjnych. Na podstawie uzyskanych wyników badań należy uznać za pożądane przyjęcie w siłach powietrznych modelowego zakresu oraz sposobów szkolenia i przygotowania kontyngentów wojskowych do użycia w operacjach koalicyjnych. Bazą merytoryczną dla takich rozwiązań powinny być doświadczenia sił powietrznych związane z przygotowaniem PKW „Orlik” i PKW

„Łotwa”, a także rozwiązania przyjęte w Lotnictwie Wojsk Lądowych w zakresie przygotowania pododdziałów śmigłowców do działań w ramach Samodzielnej Grupy Powietrznoszturmowej PKW w Iraku w ramach koalicyjnej operacji stabilizacyjnej.

Zakres problemów poruszanych w studium operacyjnym nie wyczerpuje całości uwarunkowań związanych z użyciem polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych. Ze względu na przyjęte założenia metodyczne wyeksponowane zostały przede wszystkim treści związane z przesłankami wykorzystania polskich sił powietrznych w operacjach koalicyjnych, a także problematyką uwarunkowań prawnych i rozwiązań organizacyjnych wynikających z udziału w takich operacjach. W związku z powyższym jest pożądanym, w opinii autora, kontynuowanie badań problematyki działań polskich sił powietrznych w operacjach wielonarodowych. Dalsze badania celowo byłoby poświęcić problemom związanym z funkcjonowaniem wydzielonych kontyngentów wojskowych ze składu sił powietrznych w ramach koalicyjnego zgrupowania operacyjnego w trakcie prowadzenia operacji.

LITERATURA

1. *A secure Europe in a better World, European Security Strategy*, Brussels 2003.
2. *AFDD 2-3 Military Operations Other Than War*, USAF 2000.
3. *AJP-3.3 Joint Air and Space Doctrine*, MAS Brussels 2001.
4. *AJP-3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations*, Ratification Draft, MAS 2004.
5. *Building peace and stability in crisis regions*, NATO Briefing, NATO Brussels, September 2005.
6. Byman D. i in., *Strengthening the Partnership: Improving Military Coordination with Relief Agencies and Allies in Humanitarian Operations*, RAND Corporation, Santa Monica, 2004.
7. Comprehensive Political Guidance Endorsed by NATO Heads of State and Government on 29 November 2006,
8. Cieślak E., „*Polskie siły powietrzne w pozasojusznicych operacjach wielonarodowych. Etap I. Uwarunkowania wykorzystania lotnictwa w pozasojusznicych operacjach wielonarodowych*”, AON, Warszawa 2004.
9. Dassu M., Menotti R., *Collective response to crisis situations: The EU, NATO and UN, and more effective intervention*, s. dostępne z: <http://www.nato.int/structur/library/bibref/acq0305.pdf>.
10. *Decyzja Nr 169/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie podziału kompetencji w zakresie przygotowania, kierowania i wycofania polskich kontyngentów wojskowych / polskich jednostek wojskowych w misjach pokojowych i siłach wielonarodowych, a także kierowania żołnierzy zawodowych do planowania służby poza granicami państwa w kwaterach głównych, dowództwach i sztabach misji pokojowych i sił wielonarodowych oraz jako obserwatorów wojskowych i osoby o statusie obserwatora wojskowego w misjach pokojowych*.
11. *Deklaracja stambulska. Nasze bezpieczeństwo w nowej erze*, dostępne z: <http://www.bbn.gov.pl/pl/nato/stambul/deklaracja.html>.
12. Dziennik Ustaw nr 162, Ustawa z dnia 12 grudnia 1998 roku o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa, Warszawa 1998.
13. *Joint Declaration on EU-UN Co-operation in Crisis Management*, New York, 24 September 2003, dostępne z: http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_2768_en.html.

14. *JP 3-07 Joint Doctrine for Military Operations Other Than War*, 16 June 1995, s. I – 1 do I – 3, w: Joint Electronic Library on CD-Rom, OC Incorporated for J – 7, Joint Staff, Washington D. C., September 1996.
15. *JP 3-16 Joint Doctrine for Multinational Operations*, Joint Staff, Washington 2000.
16. Kamieński S., Polska w międzynarodowej koalicji przeciwko terroryzmowi, w: *Bezpieczeństwo Narodowe*, nr2/2006.
17. *Koncepcja przygotowania wydzielonych sił do realizacji zadań w ramach misji „Air Policing” w rejonie państw bałtyckich*, Dowództwo SP, Warszawa 2005.
18. *Koncepcja Strategiczna Sojuszu Północnoatlantyckiego 1999*, pkt 20 – 21, dostępne z: <http://www.bbn.gov.pl/pl/nato/szczyt/nsc.html>.
19. Konopka L., *Siły antykrzysowego reagowania: lokalne, regionalne czy globalne?*, w: *Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości?*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2005.
20. *Konstytucja RP*, Warszawa 1997.
21. Kwiecień R., *Miejsce umów międzynarodowych w porządku prawnym państwa polskiego*, Polski Przegląd Dyplomatyczny, Warszawa 2001.
22. Leeds B. A., *Reevaluating Alliance Reliability: Specific Threats, Specific Promises*, w: *Journal of Conflict Resolution*, 2000, nr 44, dostępne z: <http://www.jcr.sagepub.com/cgi/reprint/44/5/686.pdf>.
23. Lendzion A., Senejko A., *Przygotowanie pododdziałów LWL do użycia w misji stabilizacyjnej w Iraku*, AON, Warszawa 2005.
24. Maurer M., *Coalition Command and Control*, ACT Harvard University, NDU, Washington 1994, s. 9 – 10.
25. *NATO Non-Article 5 Crisis Response Operations*, MAS Brussels, 2004.
26. *Plan działania PKW „Orlik”*, Dowództwo Operacyjne, Warszawa 2005.
27. *Policy Library*, dostępne z: <http://www.policylibrary.com/humanitarianintervention>
28. *Report of the Panel on United Nations Peace Operations*, A/55/305, S2000/809, United Nations, New York, 2000.
29. Slim H., *Military humanitarianism and the new peacekeeping: an agenda for peace*, w: *The Journal of Humanitarian Assistance*, 03 June 2000, dostępne z: <http://www.jha.ac/articles/a003.html>.
30. *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa 2002.
31. *Strategia wojskowa RP*, Sztab Gen. WP, Warszawa 2004.
32. *Strategic Vision: The Military Challenge*, NATO Strategic Commanders, 2004.

- 33. Wołopiuk W. J., *Sily Zbrojne w regulacjach Konstytucji RP*, Wyd. „Scholar”, Warszawa 1998.
- 34. Wróblewski R., *Kryzysy – czyli świat skazany na współpracę*, w: *Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości?*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2005.

